

הוצאה לאור
צוף

נתן פלדמן

אוסף ליונות

מבית "צוף" הוצאה לאור

'זכרונות'

לרגל יום

השנה הראשון

של הגאון הגדול

רבי משה שפירא זצוק"ל

גליון מיוחד - קווים לדמותו

מאחד מתלמידיו הקרובים

(בסוף האוסף)

גליון חדש

משיעוריו הנודעים של

הגאון רבי אליהו דיסקין שליט"א

1. הישבתי דרכי

נקודות אור במשנת הגר"מ שפירא זצוק"ל

2. נחל אליהו

משיעורי רבי אליהו דיסקין שליט"א

3. תמצית הש"ס

דף היומי - מ"ב ומוסר

4. עינינו גל

מאמרי עין לא ראתה

5. עומק הפשט

דיוני הלכה אקטואליים

6. פניני הלכה

מראשי ורבני החבורות בישיבת מיר

7. שיעורי דעה

שיעורי הגאון רבי גרשון מלצר שליט"א

8. אז נדברו

מחשבות לבני הישיבות

9. הפרשה המחכימה

אוצר לקחים מעשיים בפרשה

המחיר:

2

ש"ח

גליון מס' 41

פרשת ויחי

תשע"ח

אוסף ליונות

מבית "צוף" הוצאה לאור

1. הישבתי דרכי
נקודות אור
במשנת הגר"מ שפירא זצוק"ל
2. נחל אליהו
משיעורי
רבי אליהו דיסקין שליט"א
3. תמצית הש"ס
דף היומי - מ"ב ומוסר
4. עינינו גל
מאמרי עין לא ראתה
5. עומק הפשט
דיוני הלכה אקטואליים
6. פניני הלכה
מראשי ורבני החבורות
בישיבת מיר
7. שיעורי דעה
שיעורי הגאון רבי גרשון
מלצר שליט"א
8. אז נדברו
מחשבות לבני הישיבות
9. הפרשה המחכימה
אוצר לקחים מעשיים בפרשה

גליון השבוע

הגליון יו"ל לע"נ

הרבנית הצדקנית

מרת אסתר יענטא פינקל ע"ה

א"ח למרן הגאון רבי בנימין ביינוש פינקל זצ"ל

בת הגאון רבי שמואל גריינימן זצ"ל

ת. נ. צ. ב. ה.

להנצחות, ניתן לפנות עפ"י האפשרויות המופיעות בגב האוסף

גליון מס' 41

פרשת ויחי

תשע"ח

מכון "אוסף גליונות"

הרב נתן פלדמן - ראש המערכת

חברי המערכת

הרב אליעזר וייס שליט"א

הרב חיים וכסלר שליט"א

לתרומות ניתן לפנות לטל: 052-7692282

לאפשרויות נוספות עיין בגב החוברת

לפרטים ולהצטרפות לקבלת "אוסף גליונות"

9518470@gmail.com

נתן פלדמן

הפקה וסדר:

mikra9876@gmail.com

052-7179103

חשבתי דרכי

נקודות אור ע"פ משנת הגר"מ שפירא זצוק"ל

פרשת ויחי תשע"ח | גליון מס' 35

לעילוי נשמת האשה בלה בת ר' מנחם הלל לוין ע"ה

שורש הגלות במיעוט הקומה - בגלות מצרים - ובעשרה בטבת

ישנם שני טעמים מדוע פרשה זו סתומה

"ויחי יעקב" לשון רש"י "למה פרשה זו סתומה, לפי שכיון שנפטר יעקב אבינו נסתמו עיניהם ולבם של ישראל מצרת השעבוד שהתחילו לשעבדם דבר אחר שבקש לגלות את הקץ לבניו ונסתם ממנו", היינו כי כל פרשה מתחילה בספר תורה כפרשה לעצמה ואילו תחילת פרשת ויחי היא סתומה וכהמשך לפרשה הקודמת ונראה כאילו אין פתח להיכנס אליה, וטעם הדבר כיון שכל זמן שיעקב אבינו היה חי לא התחילה הגלות והשיעבוד לא חל, וכיון שמת יעקב אבינו התחיל השיעבוד, ועוד כיון שיעקב אבינו עצמו ביקש לגלות את הקץ ונסתלקה ממנו שכינה, היינו שאחר שהדבר נסתם לכן הפכה הפרשה לסתומה כיון שגילוי הקץ שהיה אמור להיות בה נסתם, וצריך לבאר עניין זה.

גלות מצרים ראש לכל הגלויות

בהקדם לדברים, כאשר אנו עומדים לקראת הפרשיות של גלות מצרים, נבא לביאור נקודה עיקרית אשר עניינה נוגע לנו מאוד.

גלות מצרים היא הראש לכל גלויות ישראל, ובה נמצאת תחילת הגלות, מצינו שחז"ל דורשים בכמה מקומות את ארבעת הגלויות, וכבר בפסוק השני בתורה אנו מוצאים שנדרש כולו על הגלויות, וכדאיתא התם במדרש רבה (בראשית פרשה ב') דדרשין והארץ הייתה תוהו על גלות בבל, ובוהו על מלכות פרס ומדי, וחושך זו יון שהחשיכה עיניהם של ישראל בגזרותיה, ועל פני תהום זו המלכות הרביעית שאנו נמצאים תחתיה, שמתפשטת על כל העולם כולו והיא כההם שאין לה חקר, עמוקה סתומה וחשוכה כההם ואותו כההם כולל בו גם הכל את התוהו ואת הבוהו ואת החושך, וכך גם מצורפים בה כל הגלויות.

אמנם, גלות מצרים אינה מוזכרת כאן בסדר הגלויות, אחר שגלות מצרים נחשבת תמיד ראשית לגלויות, ואחר שהבורא גאלנו ויצאנו ממצרים, בעצם הייתה צריכה להיות כאן גאולה

שאין אחריה שיעבוד כפי שאנו אומרים בתפילה "ויצא את עמו ישראל מתוכם לחירות עולם", וכל הגלויות שאנו סובלים מהם, הם בגלל שיציאת מצרים שלנו אינה שלימה, לכן אנחנו נמסרים שוב בידי מלכויות אחרות משום שאיבדנו והפסדנו את החירות עולם של יציאת מצרים.

בתוכחה האחרונה הכתובה בפרשת כי תבוא במשנה תורה, אותה הקללה המסיימת את כל הצ"ח קללות, נאמר בה "והשיבך ה' מצרים באניות בדרך אשר אמרתי לך לא תוסיף עוד לראותה והתמכרתם שם לאויבך לעבדים ולשפחות ואין קונה", הפירוש בזה, כביכול בורא העולם מגלה לנו שבסוף הגלויות שנגלה, בסוף המכות שנקבל, אנחנו נגיע למצב שבו כאילו תתבטל לגמרי כל ההארה של יציאת מצרים, ועל זה אומר הכתוב "והשיבך ה' מצרים בדרך אשר אמרתי לא תוסיף עוד לראותה" ושם "והתמכרתם שם לאויבך לעבדים ולשפחות", אנחנו יצאנו ממצרים ונגאלנו לחירות עולם ונחזור לשם כדי להימכר לעבדים, ולא זו בלבד אלא ש"והתמכרתם" אנחנו נעשה זאת ברצון ונמכור עצמנו לעבדים ברצוננו שלנו, סוף התוכחה והקללות הוא שגם את השאריות האחרונות של יציאת מצרים יקחו מאיתנו, אחר שכל מציאותנו קיימת מכח יציאת מצרים.

נקודת העיקר והראשית לכל גלות היא גלות מצרים, ויציאת מצרים הייתה אמורה להיות הגאולה שכל הגאולות כלולות בה, לכן אנחנו חייבים לזכור ולהזכיר יציאת מצרים בכל יום, וזאת ברכת הגאולה, זאת הברכה של גאל ישראל, כי יציאת מצרים זאת הגאולה, אבל כל פגם בה מתבטא בהמשך הגלויות, ואמנם יציאת מצרים עצמה לעולם לא תתבטל, אבל כל הגלויות שאנו נמצאים בהם הם כולם מכח החיסרון בשלימות של יציאת מצרים [כבר הארכנו בעבר בעניין זה שיציאת מצרים השלימה הייתה צריכה להיות בצירוף של והבאתי אתכם אל הארץ, והחטא שהפריד את דור יוצאי מצרים מדור באי הארץ גרם שלא תהיה גאולה שלמה, ומכח זה אנו עדיין בגלות, ואין זה עיקר סוגייתנו כעת].

הניח הקב"ה ידו עליו ומיעטו - מיעוט צורת אדם

איתא בגמרא (חגיגה י"ב ע"א) "אמר רב יהודה אמר רב אדם הראשון מסוף העולם ועד סופו היה" המכוון בזה לגלות לנו יותר מעל עצם גדלו של אדם הראשון אלא לומר לנו שהוא כלל בתוכו את כל העולם כולו מסוף העולם ועד סופו, "כיון שסרח" היינו אחר שחטא "הניח הקב"ה ידו עליו ומיעטו שנאמר ותשת עלי כפך והעמידו על מאה אמה" (עיי"ש בגליון), ההבדל הוא כשיעור שבין כל העולם כולו לבין מאה אמה, יש כאן צמצום והקטנה של צורת אדם, אותה צורת אדם שהייתה מסוף העולם ועד סופו וכללה בתוכה את כל העולם כולו נתקטנה והצטמצמה.

מתחילה היו באותה צורת אדם כל האפשרויות שישנם בעולם, ואדם כזה יכול היה לקחת איתו את כל העולם כולו ולהעלותו, לעשות אותו לעולם אחר לגמרי, זה היה התפקיד של אדם הראשון שצריך היה לקחת את העולם הזה שבו הוא נברא ולהעלותו, ולהפוך אותו לעולם גבוה יותר, עליון יותר, זהו ההבדל שבין העולם הזה לבין העולם שצריך היה להיות אילו אדם הראשון לא היה חוטא, אלו שני עולמות נפרדים.

מצרים שמה את האדם במיצר

פירוש המילה מצרים מלשון מיצר, לשים את האדם במקום צר, לקחת ממנו את הגודל את הפריסה ואת הרחבות ולהצר אותו, כשאדם נמצא במקום צר האפשרויות שבידו מתקטנות ומצטמצמות עד שהם כמעט אינם.

זהו עיקר עניינה של מצרים, גלות מצרים הקטינה את צורת אדם, אנו מוצאים בחז"ל (ילקוט שמעוני יתרו רמז רס"ט) שכך היא צורתה של מלכות מצרים דאיתא התם שמעולם לא היה עבד יכול לברוח ממצרים, מצרים הצליחה לשעבד את כולם ולעשותם לעבדי אמת, במצרים כולם היו עבדים ואף אחד לא היה מעלה על דעתו לצאת ולברוח ממצרים ולחפש משהו אחר.

חז"ל אומרים כי מצרים היא "מיצר ים" עיקר שמה הוא על שם מיצר הים, על הים כתוב "זה הים גדול ורחב ידים", הים הוא הפריסה הגדולה והענקית של מציאות גדולה מאד, ומצרים היא המיצר ים.

כי הנה הים הוא הביטוי של אותה רחבות ידיים, אותה פריסה והתפשטות של צורת אדם בהרחבה שעל ידה יש את כל האפשרויות לעשות הכל ואפשר להגיע לכל מרחק שהוא, אפשר לנגוע בכל דבר ולהשתייך לכל עניין, כאמור בורא העולם ברא את האדם מסוף העולם ועד סופו, באופן שכל ענין בעולם וכל נקודה בעולם נוגעת אליו, והאדם יכול לעשות להפוך לתקן ולהעלות וכן להיפך, כל העולם כולו פתוח בפניו.

גלות מצירה את האדם הגדול

בתהלים כתוב "כי אראה שמין מעשה אצבעותיך ירח וכוכבים אשר כוננתה" כביכול כשאדם רואה את העולם כולו את הגדולה ואת הנשגבות עד היכן הדברים מגיעים הוא חש

צריך לבאר עניין זה במה גלות מצרים היא הראש לכל הגלויות, ומה נקודת העיקר בזה אשר מכוחה כל גלות שאנחנו גולים היא תולדה ותוצאה של גלות מצרים, היינו שעד כמה שאין לנו את יציאת מצרים בשלימות אנחנו עדיין בשורש כל הגלויות, וזהו הכח והאפשרות של כל מיני מלכויות להשתלט עלינו ולשים אותנו בגלות.

במצרים הפכנו למציאות של עבדים

לשון הפיוט בתשעה באב בקינת אלי ציון ועריה, "ועל עינוי בני חורין", ביאור הדבר כי כשמענים מי שהוא בטבעו עבד האסון אינו נורא כל כך כי בלאו הכי הוא עבד הרוצה להשתעבד ואין נפק"מ מי הוא המענה אותו אם אדונו או אחר, אולם האסון האמיתי הוא בעינוי בני חורין, לענות אנשים שבעצם אינם עבדים, יש מציאות של אדם שהוא בטבעו עבד ויש מציאות שונה של בן חורין.

עיקר הגזירה בגלות מצרים הייתה, כפי שאמר הקב"ה לאברהם אבינו כבר בברית בין הבתרים, "ידוע תדע כי גר יהיה זרעך בארץ לא להם ועבדום ועינו אותם ארבע מאות שנה", לכאורה מהי התוספת ב"ועבדום" יתר על "ועינו אותם" שלכאורה כולל הכל, דבר זה מתבאר מדברי חז"ל, "ועבדום" הכונה היא שהם יהיו עבדים בעצם.

בזה יבואר המאמר שאנו אומרים בהגדה של פסח, שאילו לא הוציא הקב"ה אותנו ממצרים הרי אנו ובנינו ובני בנינו משועבדים היינו לפרעה במצרים", עדיין היינו עבדים, ולכאורה הדבר תמוה מאד כי היו תהפוכות רבות בעולם ואף פרעה כבר מזמן איננו, אולם העניין בזה כי בזה שהוא איננו לא היינו נעשים לבני חורין, ואף היינו מחפשים ומוצאים אדון אחר כדברי התוכחה והתמכרותם שם לאויבך, בגלות מצרים נקבע שכל מי שאינו משתייך לגמרי לגאולת מצרים הוא עבד בעצם ואינו בן חורין, ויציאת מצרים הוציאה אותנו לחירות עולם, אבל אם לא היינו יוצאים ממצרים, לולא יציאת מצרים היינו עבדים לפרעה במצרים, ואם פרעה היה נעלם היינו מוצאים תחליף.

היות עבד בעצם, זאת הראשית לכל הגלויות, צריך להבין, כי היות עבד בעצם זאת נפש אחרת, ודבר הזה אינו תלוי אם יש מישהו שליט עלי או לא, אלא נקבע בנפש כי האדם אינו אדון לעצמו גם אם אין מישהו שליט עליו, אדם שהוא עבד זאת מהות אחרת ומציאות שונה, זהו אדם שאינו מסוגל להיות אדון לעצמו.

המתבונן יראה שרוב בני האדם בעולם אינם מסוגלים לחשוב ולא להחליט בעצמם, הם אינם מסוגלים לקבוע לבד את חייהם אלא כל מציאותם היא רק כחלק מציבור, ואילו לא שהיו בתור חלק מקהילה הם היו אבודים בעולם, הם אינם אדונים לעצמם, ואינם עושים את מה שנובע מתוך עצמיותם, כי דבר זה כלל אינו קיים אצלם.

חטא העגל וחטא המרגלים, כל החטאים שבגללם נענשנו, החזירו אותנו שוב להניח עליו כפו ומיעטו, ועל אדם ממועט חלה הגלות, משעבדת אותו, ועושה אותו לעבד אמיתי.

נחלת יעקב בלי מיצרים עומדת כנגד מצרים

איתא בגמרא בשבת (ק"ח ע"א) "אמר רבי יוחנן משום רבי יוסי כל המענג את השבת נותנין לו נחלה בלי מצרים, שנאמר אז תתענג על ה' והרכבתך על במתי ארץ והאכלתך נחלת יעקב אביך וגו', לא כאברהם שכתוב בו קום התהלך בארץ לארכה וגו', ולא כיצחק שכתוב בו כי לך ולזרעך אתן את כל הארצות האל, אלא כיעקב שכתוב בו ופרצת ימה וקדמה וצפונה ונגבה", אברהם אבינו קבל ארץ אחת לארכה ולרחבה, ליצחק ניתנו כל ארצות אבל עדיין זהו דבר מסויים, אולם יעקב קבל נחלה בלי מצרים, זוהי נחלת יעקב ומי שנמצא בנחלה זו הרי שהיא פורצת לכל הצדדים בלי גבולות.

יעקב אבינו הוא העומד כנגד מצרים, הוא הנחלה של כלל ישראל המחזיקה אותנו מעל מצרים, בפרשתנו שבה נסתלק יעקב אבינו נמצאת ההתחלה של גלות מצרים, זאת נקודת השורש שממנה התחילו כל הגלויות, כאן נמצאת ההתחלה שסופה הוא במצבנו עתה, אולם כל זמן שיעקב אבינו היה כאן בעולם הזה לא היה שיעבוד מצרים, משום שיעקב אבינו נושא בתוכו את הנחלה בלי מצרים של כלל ישראל, אבל כל זה כשיש לנו את יעקב אבינו, אולם כשיעקב איננו כאן מתחיל שיעבוד מצרים, האפשרות להיכנס למצרים היא במקום שאין לנו את ההארה של יעקב אבינו, כשאיינו נמצאים איתו, אז זה נלקח מאיתנו ואנחנו נמצאים תחת שיעבוד מצרים.

מצרים היא אותם המיצרים ששמים אותנו במיצר, ויעקב אבינו מוציא אותנו משם, אחר שהוא מחוץ להם ולמעלה מהם, וכאשר אנחנו מחוברים ליעקב אבינו אז אנחנו מחוץ למיצר הזה ומעליו.

דברי האבודרהם שצמים בעשרה בטבת אף בשבת, ועצם עניינו של עשרה בטבת

הב"י בהלכות תענית (סי' תק"נ) מביא בשם האבודרהם "וה"ר דוד אבודרהם כתב בהלכות תענית שעשרה בטבת הוא משונה משאר תעניות שאם היה חל בשבת לא היו יכולים לדחותו ליום אחר מפני שנאמר בו בעצם היום הזה כמו ביום הכפורים ולא ידעתי מנין לו זה", לפי חשבוננו לא יחול עשרה בטבת בשבת אולם אילו היה חל בשבת וכן בזמן שקדשו על פי הראיה מחייב עשרה בטבת להתענות אף בשבת, ושונה מכל הצומות ואפילו מתשעה באב שאינם דוחים שבת, והטעם הוא מאחר שהדבר נלמד מהפסוק שנאמר ליחזקאל (כ"ד ב') "בן אדם כתב לך את שם היום הזה את עצם היום הזה סמך מלך בבל על ירושלים בעצם היום הזה", וצריך לבאר העניין.

והנה באמת כל הצום של עשרה בטבת לכאורה אינו מובן מדוע נקבע יום זה לדורות, כי המאורע שאירע בו הוא שסמך מלך בבל על ירושלים והרי אנחנו כבר צמים בתשעה באב על עצם חורבנה של ירושלים ובי"ז בתמוז על שהובקעה העיר

עצמו קטן לעומת כל הדברים האלו, והמשך דבריו הם "מה אנוש כי תזכרנו וכן אדם כי תפקדנו" אולם באמת צורת האדם היא "ותחסרהו מעט מאלקים וכבוד והדר תעטרהו תמשילהו במעשה ידיך כל שנה תחת רגליו" כביכול בורא העולם נתן את הכל תחת רגליו של האדם, כל אותם שמך ומעשה אצבעותיך ואותו ירח וכוכבים אשר כוננתה, הכל שנה תחת רגליו, האדם כולל בתוכו את הכל, האדם הוא יצור ענק וכביר, ותחסרהו מעט מאלקים התרגום כפשוטו בזה הוא שהוא כמעט אלקים, והכונה בזה כי אלקים נקרא מי שיכול לברוא ולהחריב עולם, כתוב כאן שהפריסה של האדם היא ענקית, עצומה וכבירה, ותחסרהו מעט מאלקים.

הגלות הראשונה שהיא הראש לכל הגלויות, נקודת העיקר של כל הגלויות, זה לקחת את האדם הגדול הזה ולהצר אותו, לשים אותו בתוך מסגרות קטנות ולהקטין אותו, זה היה העניין של מצרים, אותו מיצר ים, לקחת את הפריסה הרחבה של הים גדול ורחב ידים ולהקטין אותו עד שמסתלק אותו הגדול ורחב ידים והאדם נשאר קטן ומוגבל ונותר בתוך אותם המסגרות הקטנות.

הגלות לוקחת את המציאות העצמית של האדם

לשון הנביא על מצרים (יחזקאל כ"ג כ') "אשר בשר חמורים בשרם וזרמת סוסים זרמתם", הראשונים מבארים בהרחבה כי מהותה של אותה בריה הנקראת חמור היא שכל עצמה היא להיות אפשרות בידי אחרים, כל עצמו של החמור הוא שיעשה בו משהו והוא נותן את עצמו לכל פעולה שהיא, וכעניינו של החומר שהוא דבר שניתן לעיצוב אולם כשלעצמו הוא לא דבר מסויים, אלא כל כולו הוא מה שיעשו ממנו, וכפי שישתמשו בו כך הוא יהיה, בשר חמורים בשרם זה מה שמצרים עשתה מבני אדם, מצרים עשתה מבני אדם אפשרויות, דברים שניתנים לעיצוב, אבל הם כשלעצמם הם חסרי מהות, הם שום דבר, חמורים.

כאן נמצאת נקודת הראשית של הגלויות, תחילתה הוא באותו מיעוט, הגלות חלה ותופסת במי שהוא בעצם עבד, ועבד נקרא מי שהוא כמאמר חז"ל (ב"ק מ"ט ע"א) "עם הדומה לחמור", הכוונה בדומה לחמור היא לצורת אדם שאין לה משל עצמה שום דבר, וכל עצמה שהיא עומדת להיות ניתנת לעיצוב.

ביציאת מצרים חזרנו לצורת אדם ושוב איבדנו אותה בחטא

יציאת מצרים הייתה יציאה מהמציאות הזו וחזרה לצורת אדם האמיתית, חמישים יום אחרי יציאת מצרים הגיע כלל ישראל לאותה צורת אדם שהייתה מסוף העולם ועד סופו, ובאופן זה היו פתוחים ומוכנים לקבל את התורה הכוללת את כל העולמות כולם, בשלימות, לחזור להיות הכל, את יציאת מצרים אסור לנו לשכוח, אנו חייבים לזכור אותה פעמיים ביום, ותמיד אנו מזכירים אותה בכל המועדים ובמצוות רבות, תמיד אנחנו מחברים את עצמנו ליציאת מצרים כי שם המקור, שם נעשינו בני אדם, שם נולדנו ויצאנו לאויר העולם, יציאת מצרים היא הלידה שלנו.

העולם כבר אינו מדבר עמנו יותר, אין לנו את אותה ההשגה שהשיגה הרבה הרבה מעבר למה שהשכל הרגיל של בני אדם יכול להשיג, כל זה נתקטן.

ובעשירי בטבת נתמעה הצורה הפנימית של ירושלים, כי כשירושלים באה במצור ובמצוק, אותה ירושלים שהיא העיר שחברה לה יחדיו, היינו המקום שבו מתחברים יחד עליונים ותחתונים, העיר שהיא כלילת יופי משוש לכל הארץ, לשים את ירושלים במצור ובמצוק זה נקרא להניח עליה את הכף ולמעט אותה, ירושלים שעתידה שתתפשט על כל ארץ ישראל באה במצור ובמצוק ונתכווצה.

על כל אותם הדברים אנו צמים בעשרה בטבת, זהו צום על כל שלשת הימים שכביכול הניח עלינו בורא העולם כפו ומיעט אותנו, על העובדה שנתמעטנו ונעשינו צרים, וזה השורש לכל הגלויות, בזה שסמך מלך בבל הייתה ההתחלה של גלות בבל שהיא הראשונה לכל הגלויות, ודבר זה החל באופן של הביאה במצור ובמצוק, זה נקרא שהחזירו אותנו למצרים, במידה מסוימת חזרנו למצרים.

עונג שבת שייך לעולם הבא בלי מיצרים

הבאנו את דברי הגמרא שכל המענג את השבת נותנים לו נחלה בלי מצרים, ולומדים זאת מהפסוק "אם תשיב משבת רגליך וגו' אז תתענג על ה' והרכבתך וגו' והאכלתך נחלת יעקב אביך", כל המענג את השבת נותנים לו נחלה בלי מצרים, מכאן אנו לומדים שעונג שבת זהו המעין עולם הבא שיש לנו כאן בעולם הזה, ההבדל בין העולם הזה לעולם הבא הוא שהעולם הזה הוא כולו מיצרים והעולם הבא הוא בלי גבול, זאת היא אותה נחלת יעקב אביך.

כשצמים בעשרה בטבת ונקבע בו צום לדורות, הוא נקבע מלכתחילה באופן שהוא דוחה שבת, היינו שהוא מבטל עונג שבת, משום שעל זה אנחנו צמים, אנחנו צמים בעשרה בטבת על זה שנלקחה מאתנו האפשרות להתענג בשבת באמת, כי אחר שהחזירו אותנו למצרים לקחו מאיתנו את העונג שבת שהוא נחלה בלי מצרים, את נחלת יעקב אבינו.

עתה נבין את מה שהקשינו מדוע נתייחדה תענית בעשרה בטבת, כי דווקא תענית עשרה בטבת היא השורש לכל התעניות, כאן בצד מסוים חזרנו למצרים.

"ירח טבת מאד לקיתי בו"

נמצא בילקוט ראובני פרשת לך לך בשם מדרש חז"ל שאברהם אבינו נסתלק לבית עולמו בחודש טבת [ויש רמז בזה בפסוק "ואתה תבא אל אבותיך בשלום תקבר בשיבה טובה" תקבר בשיבה טובה ר"ת טבת], היום שבו נפטר אברהם אבינו ונסתלק האדם הגדול בענקים זהו היום שבו עשו יצא לתרבות רעה כפי שכותב רש"י בתחילת פרשת תולדות, זה היום שהוא נעשה לעשו הרשע, מכאן התחילו הצרות הגדולות שלנו.

הלשון שאנו אומרים בסליחות "ירח טבת מאד לקיתי בו", יש משהו מיוחד בחודש הזה, ואיתא בזהוה שמות שמכל ירחי

ובטלו חומותיה, אלו הדברים שנשארו לדורות, כשירושלים הפכה למקום פרוץ וחרב, אבל מה הטעם לצום על דבר שהיה התחלתו של כל התהליך הזה בשעה שאנחנו צמים על התהליך כולו ועל סופו כשירושלים עצמה איננה.

מעתה עלינו לבאר שני עניינים אלו, האחד מהו הטעם לצום, ועוד אנו מוצאים כאן שעצם הצום נקבע באופן כזה שהפסוק עצמו שמדבר עליו מגלה שאנחנו צמים אותו כצום החמור מכל הצומות, ומלכתחילה הוא נקבע עם כח לדחות את השבת.

ידוע בעולם לבאר בזה בשם הגר"ח (ע"י בחידושי הגר"ח ר"ה י"ח ע"ב) שכל הצומות נקבעו לימי החודש, צום הרביעי שייך לחודש הרביעי וכו', אבל כאן יש קבע מיוחד על עצם היום הזה, ולכן צומות שנקבעו על החודש אפשר לקיימם גם אם נדחה אותם ביום אחד כי זה עדיין צום הרביעי, אבל את עצם היום הזה אי אפשר לדחות, ואחר שבפסוק כתוב שצריכים לצום הדבר מחייב אפילו בשבת, ומדמה זאת לתענית חלום, והביאור בזה כי ההרגשה הפנימית של כלל ישראל היא כזו שאם יש יום שנקבע כיום צום אי אפשר לאכול, ואין זה איסור לאכול כי א"כ הרי שהיה איסור לצום בשבת, אבל אם אי אפשר לאכול אז ההרגשה הפנימית היא שעדיף לצום מאשר לאכול, ואז הוא כמי שחלם חלום רע שמוותר לו להתענות בשבת משום האוכל אינו טוב לו, וממילא אין בו עונג, ובשבת המצוה היא להתענג, ומעתה אף כאן קשה למצוא עונג באוכל בזמן שהתורה כתבה שהיום הזה מצד עצמו הוא יום שראוי להתענות ולצום בו, אלא אם כן אפשר לדחות את הצום ליום אחר ולקיים את אותו צום גם למחרת, אמנם עדיין צריך לבאר את הדבר.

שלשת ימי התענית של ח' ט' ו' בטבת

לשון הרמב"ם בהלכות תעניות (פ"ה ה"ב) "ועשירי בטבת שבו סמך מלך בבל נבוכדנאצר הרשע על ירושלים והביאה במצור ובמצוק", וכבר הארכנו בדברים בגליון הקודם בעניין שלשת הימים ח' ט' ו' בטבת שנקבעו לימי צום כלשון הסליחה "הלא שלשתם קבעתי תענית", ובעניין שלשת ימי החושך שירדו לעולם בתרגום התורה ליוונית, ונתבאר כי עניינם אחד כי בשלשת הימים האלה שמונו במצור ובמצוק, ועתה יבואר בהמשך לדברים, כי שלשת הימים אלו הם אשר הקטינו את כל הצורה.

בח' בטבת נתרגמה התורה ליוונית וכביכול זה נקרא להניח את הכף על התורה ולמעט אותה, התורה אינה יכולה להיות מתורגמת כל צרכה, וכשהתורה מתלבשת בלבוש הצר של התרגום ליוונית הרי שהיא מתמעטת ומצטמצמת, היא מאבדת את ה"ארוכה מארץ מידה ורחבה מיני ים", בזה חל על התורה "הניח עליה כפו ומיעטה".

בט' בטבת כפי שאנו אומרים בסליחות נסתלק עזרא הסופר, ואיתא במגילה (ט"ו ע"א) מלאכי זה עזרא והוא היה הנביא האחרון, ומעתה נתמעטה ונצטמצמה ההשגה של כלל ישראל מקבלי התורה, אחר ש"אין עוד נביא" וכביכול בורא

את הדבר הזה יעקב אבינו רצה לגלות לנו, איך זה מתברר מתוך הגלות בעצמה, ונסתלקה ממנו שכינה, אותו סילוק שכינה זהו עצם העונש של הגלות, זאת ההקטנה של ההשגה שלנו, ההשגה שלנו רואה גלות ותופסת שכשאנחנו בגלות פירוש הדבר הוא שאנחנו מופקעים ורחוקים, אנחנו לא שייכים לגאולה, כאן עצם מציאותנו נמצאת בגלות, כאן נתקיים בנו אותו "ועבדום" כפי שנתבאר, שעצם הקומה מתקטנת.

השגה ממועטת תופסת את הגלות כמציאות, אולם השגה יותר גדולה, השגה שאינה מהמיצרים של מצרים, השגה של אור ולא של חושך, השגה כזאת תופסת שכשמתבוננים בגלות הרי שממנה עצמה אפשר לשאוב ולינוק את הגאולה.

על הפסוק שאמר הקב"ה לאברהם אבינו בברית הבתרים ידוע תדע דורשים חז"ל (בראשית רבה לך לך פרשה מ"ד) "ידוע שאני מפזרן, תדע שאני מכנסן, ידוע שאני ממשכנן, תדע שאני פורקן, ידוע שאני משעבדן תדע שאני גואלן", בורא העולם אמר לאברהם אבינו את הגלות בנוסח של ידוע תדע, זאת אומרת שהידיעה של הגלות בעצמה כוללת בתוכה את הידיעה השנייה, את הדבר הזה יעקב אבינו ביקש להמשיך וללמד לזרעו, הדבר הזה היה ידוע לאברהם, היה ידוע ליצחק, והיה ידוע ליעקב, ויעקב ביקש להעביר זאת לשבטים.

האבות עצמם לא היו גולים, אבל הגלות חלה במה שנקרא "זרעך" במה שנקרא כלל ישראל, מהשבטים ואילך, וכשיעקב בקש לגלות ולהעביר זאת לשבטים נסתלקה ממנו שכינה.

כאן הוא שורש הגלות, במיצר ים של מצרים, כששמים את הדעת, את התורה, את התפיסה האמיתית ואת ההבנה הנכונה, את כל זה שמים בתוך מקום צר ואז אין אפשרות לתפוס את ההיקף אלא את אותו הדבר הצר שרואים מול העיניים, כאן בתפיסה הזאת נמצא עיקר ושורש הגלות.

מאד לקיתי - המלקות מקטינות צורת אדם

זהו גם העניין של אותם הימים שאנו נמצאים בהם, ירח טבת מאד לקיתי בו, קשה לנו לראות בדיוק מה קרה בטבת יותר מכל החודשים האחרים, מדוע דווקא על ירח טבת נאמר מאד לקיתי בו יותר מכל חודש אחר, הרי היו צרות גדולות יותר, הביאור הוא בעצם המושג "לקיתי", כשאדם לוקה קוראת לכך התורה "ונקלה אחיך לעיניך", הוא נהיה בזוי, עיקרם של המלקות אינו בזה בכאב שהן גורמות אלא בכך שכאשר אדם לוקה הוא אדם קטן יותר, כפי שתבואה הלוקה אינה מוציאה את כל מה שהיא יכולה להיות, כך כשהאדם לוקה זאת הקטנה של צורת אדם, כאן הוא מאבד את כבודו, וכפי שאנו רואים בגמרא במכות (כ"ג ע"א) שאם כפתוהו כדי להלקותו ואירעה סיבה שאין יכולים להלקותו הוא נפטר מהמלקות, משום שנתקיים בו ונקלה אחיך, כי אין סוף דבר במלקות עצמם אלא בהקטנה של צורת אדם.

ירח טבת מאד לקיתי בו, ועתה אנו מצפים מייחלים ומחכים בכל יום שהקב"ה יוציא אותנו מהגלות, אולם צריך

השנה ישנם שלשה חודשים שאינם מתוקנים ועשו מחזיק בהם והם תמוז אב וטבת, אלה חודשים שבהם כאילו השלטון עובר אליו.

ידועה הלשון "כלילי טבת הארוכים", זהו החודש שבו האור מתכווץ עד למקום הצר ביותר, כאן הלילות מתארכים והימים מתקטנים,

כיון שהחושך הוא ההעדר והאור הוא המציאות הקיימת, אז טבת זהו החודש שההעדר מיצר את רגליה של המציאות, הוא דוחק רגליה ומצמצם את ההווה והקיום ככל שניתן.

בחודש הזה כל הדברים שהם הגילויים האמיתיים של המציאות, התורה ההשגה הדעת, כל הדברים האלה כולם נקראים אור, ואף ירושלים שגם היא נקראת אור כלשון הכתוב "קומי אורי", זאת הנחמה שכביכול שולח הקב"ה את הנביאים להגיד לירושלים "קומי אורי כי בא אורך וכבוד ה' עלייך זרח, בזמן שהאור מתכווץ מצטמצם ומצטמק יותר ויותר, כל אותם הדברים מתמעטים, זה נקרא "הניח עליו כפו ומיעטו".

מהו עניינו של גילוי הקץ

הבאנו את דברי רש"י שיעקב אבינו בקש לגלות את הקץ, וצריך להבין את העניין, בעצם הדבר אנו רואים שיש כאן סוד כמוס ופנימי מאד שיעקב בקש לגלותו ונסתלקה ממנו שכינה, היינו שהוא הלך לגלות דבר שהיה ברור לו וכשנסתלקה ממנו שכינה הדבר נסתלק ממנו.

ברור הדבר כי אין הכונה שיעקב אבינו ביקש לגלות את התאריך שבו יבא המשיח, הרי אין הדבר נוגע אליהם ועתה אנו רואים שהוא היה רחוק מהם מאד, ולשם מה נחוצה להם ידיעה זאת, ומובן שאין זה פירוש הדברים.

הביאור בזה הוא, כי יעקב ביקש לגלות את הקץ, הכונה היא שהוא ביקש לגלות איך מתוך הגלות עצמה אנחנו יכולים להתבונן ולהעמיק בה, ובה בעת שאנו בתוכה נוכל להיות בה ולגלות ממנה בעצמה את הקץ שלה, זה נקרא בקש לגלות את הקץ, לגלות מתוך מה שמסתיר, כי מה שמסתיר את הקץ זו הגלות, ויעקב בקש לגלות את הקץ, הכונה היא לגלות איך הגלויות עצמם מביאות את הקץ, וכפי שנבאר.

עתה יבואו שני הפירושים לפרשה הסתומה

אלו הם שני הפירושים של רש"י מדוע פרשה זו סתומה, הפירוש האחד הוא שהשיעבוד דהיינו הגלות התחילה כשיעקב אבינו נסתלק מהעולם, זה דבר אחד, וכפי שנתבאר.

והעניין השני מדוע פרשה זו סתומה, כי כביכול יעקב אבינו ביקש שהגלות לא תהיה סתומה, שתהיה אפשרות לפתוח ולהתבונן בגלות עצמה, וממנה בעצמה לדעת, מתוך הגלות עצמה יתברר לנו הקץ, היינו שיתברר לנו עד כמה שהגלות היא מוגבלת ואינה התכלית, עד כמה שהיא לא סוף דבר, עד כמה שהיא המהלך להביא לגאולה.

כאמור, כל הגלויות כולם הם תולדה ותוצאה של "הניח עליו כפו ומיעטו", המיעוט בצורת האדם וההקטנה, המיצרים ששמים אותנו בהם, כשהיינו במצרים היינו חלק ממצרים וגם אנחנו היינו בשר חמורים, והיינו שהיינו מוכנים לכל מי שיעמיס עלינו את כל ההבלים שלו.

הפסיעה הראשונה לצאת מהגלות היא לזכור מאין באנו, לזכור לאן אנחנו שייכים, לזכור את ה"ותחסרהו מעט מאלקים וכבוד והדר תעטרהו, תמשילהו במעשה ידיך כל שנה תחת רגליו", זה מה שכביכול בורא העולם נתן לנו ואת כל זה הוא לקח מאיתנו, אנחנו צריכים לדעת לאן אנחנו שייכים, למה אנחנו שואפים, ואיפה הקיום האמיתי שלנו.

אם נדע זאת הרי שהתחלנו לצאת מהגלות, ונצא ממנה במהרה בימינו אמן.

שנדע כי הקב"ה יוציא מהגלות רק את אלה שבפנימיותם לא טוב להם בגלות, אלו שאינם סובלים את הגלות ומרגישים את הצרות, מרגישים את המיצרים שמצירים להם, אולם כל מי שמרגיש כאן טוב אין שום סיבה שיצא מפה, זוהי המסכנות האמיתית שלא די שהאדם גולה אלא שזה עוד טוב לו, וכפי שמביאים חז"ל משל על בן מלך שאביו הגלה אותו אחר שחטא והוא התרגל למקום החדש, עד כדי שכשרצו להחזירו לבית המלך הייתה תחושתו מה אעשה שם בבית המלך.

פרשות אלו שאנו עומדים לפניהם נקבעו לנו ללמוד את ענייני הגלות להתעמק בהם ולהשתדל לתקן כמה שאפשר, ועיקר הדבר הוא למעשה מפרשת משמות ואילך, אלה הם השבועות שאנו קוראים בהם את פרשיות גלות מצרים, אבל כיון שהגלות התחילה בפרשה שאנחנו נמצאים בה הרי שצריך תמיד לזכור את שורש הדברים.

"ירח טבת מאד לקיתי בו ונשתנו עלי סדרי נתיבו" מלות סליחה זו שהיה רבנו זצוק"ל חוזר עליהם ומבארם מידי שנה הכו בנו כאשר "חשך מעלי מעיל הוד וצפר וטרורף טורף בו הנותן אמרי שפר" ונתעלה רבנו בסערה ביום זה, וכפי ששמענו מפיו על ימים אלו, אף עתה לקינו ונתמעטה הדעת וחשך העולם ונסתלקה התורה תיקה ונרתיקה, נפלה עטרת ראשנו אוי נא לנו כי חטאנו, המקום ינחמנו וימהר גאולתנו, "מיגון ואנחה פדה א-ל את נפשי עשה לעמך הנחה מלכי וקדושי תהפוך לרוחה את צום החמישי לששון ולשמחה את צום הרביעי וצום העשירי" ונזכה במהרה לביאת גואלנו ויקיצו וירננו שוכני עפר במהרה בימינו אמן.

פרשת
ויחי

נחל אליהו

משיעורי הרב אליהו דיסקין שליט"א

ומשפט אשירה לך ה' אזמרה" (תהלים קא א); אם חסד - אשירה, ואם משפט - אשירה. רבי שמואל בר נחמני אמר: מהכא - "בה' אהלל דבר באלוקים אהלל דבר" (תהלים נו יא); בה' אהלל דבר - זו מדה טובה, באלוקים אהלל דבר - זו מדת פורענות. רבי תנחום אמר: מהכא "כוס ישועות אשא ובשם ה' אקרא, צרה וגון אמצא ובשם ה' אקרא" (תהלים קטז יג).

אצל דוד המלך אין חילוק בין המצבים, אם חסד אשירה ואם משפט אשירה, לא רק בזמן של חסד אשירה, אלא אף בזמן שדוד רואה משפט - אשירה! בכל הזמנים אשירה!!

בה' אהלל דבר באלוקים אהלל דבר - שם הויה זה מדת הרחמים, ושם אלוקים זה מדת הדין, אך אצל דוד המלך שניהם שווים ולא משנה באיזו מידה מודדים עמו, תמיד אומר הלל - אהלל דבר.

זה היה עיקר מעלתו של דוד המלך - קבלת ייסורים באהבה! דוד בכל המצבים שפקדו אותו היה "ואני תפילה", המהות שלו היה אני תפילה!!

המעלה הזאת של דוד המלך אף נתייחדה אצל יעקב אבינו

יעקב אבינו אומר על עצמו: "מעט ורעים היו ימי שני חיי", כל ימיו היו סבל ויסורים, עד שיעקב אבינו טען שהוא רואה הסתר פנים, כמו שנאמר (ישעיה מ, כז) "למה תאמר יעקב ותדבר ישראל נסתרה דרכי מד' ומאלוקי משפטי יעבור", יעקב אבינו אומר: נסתרה דרכי מה' - יש לי הסתר פנים!

ואף על פי כן נאמר (תהלים קכט, א) "שיר המעלות רבת צררוני מנעורי יאמר נא ישראל" שהוא יעקב משורר שיר המעלות, על מה הוא משורר?

רבת צררוני מנעורי! על כך שרבת צררוני מנעורי - שיר המעלות!!

מה זה רבת צררוני מנעורי? כתוב בתנחומא (פרשת עקב): יעקב נצטער בנערותו, שנאמר: "רבת צררוני מנעורי יאמר נא ישראל", עד שהוא במעי אמו ביקש

ויחי יעקב בארץ מצרים שבע עשרה שנה, ויהי ימי יעקב שני חייו שבע שנים וארבעים ומאת שנה (מז, כח).

יעקב אבינו כל ימיו מהלל לקב"ה

רבנו חננאל במסכתא שבת דף קטז ע"ב מביא מהירושלמי: קמ"ז מזמורות שכתוב בתהילים כנגד שנות יעקב אבינו, ללמד שכל קילוסין שישראל מקלסין לקב"ה כנגד שנותיו של יעקב, שנאמר (תהלים כב, ד) "ואתה קדוש יושב תהילות ישראל". [ומה שאמרו קמ"ז מזמורים שבתהילים, אף שלפי חלוקת התהילים שבידינו יש בה ק"נ מזמורים? משום שהיו בידם מזמורים שהיו מחוברים, כמבואר בברכות ט ע"ב: אשרי האיש ולמה רגשו גוים חדא פרשה היא].

מה הטעם שמזמורי התהילים הם כנגד שנותיו של יעקב?

מה השייכות בין שני חיי יעקב לתהילים

נראה לבאר בזה: כל שנותיו של יעקב היו קילוס לקב"ה, מציאות ימי חייו היו בעצמם קילוס לקב"ה, וזה כוונתם בלימוד מהכתוב "ואתה קדוש יושב תהלות ישראל", שהפסוק מתבאר "ואתה קדוש יושב" - המרכבה של כבוד שמים, אתה קדוש, יושב כביכול על "תהילות ישראל", ישראל זה יעקב אבינו שקראו הקב"ה ישראל - על תהילות ישראל שזה יעקב יושב אתה קדוש. ומהם תהילות ישראל? כל שנותיו של יעקב שהיו קילוס לקב"ה. וכיון שמנין שנותיו שבע שנים וארבעים ומאת שנה, הרי הם קמ"ז הילולים, וכנגדם אמרו קמ"ז מזמורים בתהילים.

וראוי להרחיב בזה בעזר ד': תהילים הם תפילותיו של דוד בן ישי.

מה היה עיקר מעלתו וייחודו של דוד המלך?

חז"ל הקדושים מגלים לנו במסכתא ברכות פרק ה' (ס ע"ב): מאי חייב לברך על הרעה כשם שמברך על הטובה? אמר רבא: לא נצרכה אלא לקבולינהו בשמחה. אמר רב אחא משום רבי לוי: מאי קרא - "חסד

ומצאנו מקומות נוספים שנראה שפירושו כן:

"ואת החזיר כי מפריס פרסה הוא ושסע שסע פרסה, והוא גרה לא יגר טמא הוא לכם" (ויקרא יא, ז), החזיר שהוא מפריס פרסה זה סימן טומאה או סימן טהרה? לכאורה מפריס פרסה הוא סימן טהרה, אלא שאע"פ כן טמא הוא לכם כי גרה לא יגר, וא"כ היה ראוי לומר "ואת החזיר כי גרה לא יגר" ומדוע אמר קרא "כי מפריס פרסה הוא" ומבואר ש"כי פירושו אף על פי.

"למען שמך ה' וסלחת לעוונותי כי רב הוא" (תהלים כה, א), בגלל שעוונותי רב לכן וסלחת לעוונותי? הרי אדרבא מי שעוונות מועט ראוי לומר וסלחת לעוונותי, ולא מי שעוונות רב? אלא ביאורו וסלחת לעוונותי אע"פ שרב הוא.

אך נראה בעזר ד' שבכל המקומות אפשר לפרש 'כי כפשוטו שמשמעו בגלל.

שיכל את ידיו כי מנשה הבכור

בסדר המעשה בברכות יעקב לאפרים ומנשה יש דבר פלא, יוסף העמיד את אפרים בימינו משמאל ישראל ואת מנשה בשמאלו מימין ישראל, מדוע? מפני שיוסף סבר שראוי שימינו של יעקב תהיה על ראש מנשה שהוא הבכור, אולם יעקב היה סבור שראוי שימינו תהיה על ראש אפרים, ובשביל כך: וישלח ישראל את ימינו וישת על ראש אפרים והוא הצעיר ואת שמאלו על ראש מנשה, ומדוע יעקב שם את ימינו על ראש אפרים? מפני שעל אף שגם הוא היה לעם, אולם אחיו הקטן יגדל ממנו. אולם אם יעקב סבור שאפרים כל כך חשוב שראוי שימין יעקב יהיה על ראשו, מדוע לא החליף אף את סדר עמידתם - שאפרים יעמוד בימינו ומנשה בשמאלו? ומפני מה היה עליו לשכל את ידיו?

והתשובה על כך היא: שאף יעקב הכיר בכך שמנשה הוא הבכור וצריך לשמור על כבודו, וכדעתו של יוסף, אלא שמאידך אחיו הקטן יגדל ממנו וראוי שימינו של יעקב תהיה על ראשו, ומה עושים? איך מסתדרים עם שני הדברים? בשביל כך יעקב לא החליף את סדר עמידתם אלא השאיר את מנשה בימינו, שהרי הוא הבכור, ואפרים שיגדל ממנו עליו השית יעקב את יד ימינו.

ועל פי זה הפסוק מתבאר הפלא ופלא! "וישלח ישראל את ימינו וישת על ראש אפרים והוא הצעיר ואת שמאלו על ראש מנשה" יעקב אבינו ידע שאחיו הקטן יגדל ממנו ולפיכך שלח את ימינו על ראש אפרים, ומדוע היה צריך לשלוח את ימינו ולא שינה את סדר עמידתם? על כך עונה הכתוב: "שיכל את ידיו" הטעם שהוא שיכל את ידיו ולא העביר את אפרים לימינו? "כי מנשה הבכור" בגלל

עשו להורגו, שנאמר (בראשית כה, כב): "ויתרוצצו הבנים בקרבה וגו'", כשקיבל הברכות, "וישטום עשו את יעקב וגו' ויאמר עשו בלבו וגו'" (שם כז, מא), וברח ללבן ונצטער בבתו, ואחר כך ביקש לבן להורגו, שנאמר (דברים כו, ה): "ארמי אובד אבי", יצא מאצלו ופגע בעשו, שנאמר (בראשית לג, א): "וישא יעקב את עינו וירא והנה עשו בא וגו'", באתה עליו צרת דינה, וצרת יוסף. כל ימיו סבבוהו צרות רבות ורעות, הוא סבל כל חייו יסורים, ועל כך שיר המעלות!!

ואמרו בספרי (דברים פ"ב לב): ואהבת את ד' אלוך בכל לבבך ובכל נפשך ובכל מאודך - בכל לבבך כאברהם אבינו, שנתייחד במידת האהבה; בכל נפשך - כיצחק אבינו, שעקד את עצמו על גבי המזבח; ובכל מאודך - כיעקב אבינו. ועוד אמרו בספרי (שם): בכל מאודך, בכל מידה ומידה שהוא מודד לך בין במידת הטוב ובין במידת הפורענות, וכן דוד הוא אומר: "כוס ישועות אשא ובשם ה' אקרא".

זהו הצד השווה שבין יעקב אבינו לדוד המלך, בכל מאודך! בכל מידה ומידה שהוא מודד לך הוי מודה לו במאד מאד - קבלת יסורים באהבה, יסורים כטובות.

מנין שנותיו של יעקב, שהיו כולם ימים של קבלת יסורים באהבה והודאה על כל מידה ומידה, הם בעצמם קילוס ושבח לקב"ה - המציאות הזו היא מציאות של קילוס והודאה, ולפיכך מנין המזמורים שבתהילים שכתב דוד המלך, שכל ימיו חייו היו שירה של הודאה על טובה כרעה, הם כמנין שני חיי יעקב שמציאותם הם שבח וקילוס לקב"ה.

וישלח ישראל את ימינו וישת על ראש אפרים והוא הצעיר ואת שמאלו על ראש מנשה שיכל את ידיו כי מנשה הבכור (מח, יד).

לשון הפסוק לכאורה צריך ביאור, "שיכל את ידיו כי מנשה הבכור" יעקב אבינו שיכל את ידיו בגלל שמנשה הבכור או למרות ועל אף שמנשה הבכור? פשוט לכאורה ששיכל את ידיו למרות שמנשה הבכור, ומדוע נאמר בקרא "כי מנשה הבכור"?

וכתב האבן עזרא: שדרך הכתוב לפעמים שאומר 'כי' שמשמעו אף על פי, וכמו שמצאנו (שמות לד, ט) "ילך נא ה' בקרבנו כי עם קשה עורף הוא", והרי היות עם ישראל עם קשה עורף אינו טעם שילך ה' בקרבנו, אלא משמעו למרות שעם קשה עורף הוא, ואף כאן פירושו שיכל את ידיו אע"פ שמנשה הבכור.

שמנשה הבכור וראוי לשמור על כבודו.

נמצא ע"פ זה שלשון 'כי' מתבאר כמשמעו 'בגלל' ואין צורך לפרשו 'למרות'.

הצבוע בצביעותו מוסיף טומאה על טומאתו

"ואת החזיר כי מפריס פרסה הוא ושסע שסע פרסה". בהמות יש להם שני סימני טהרה - מפריס פרסה ומעלה גרה, ובפשוטו היה נראה שבהמה שיש לה סימן טהרה אחד היא עדיפה מבהמה שאין לה סימני טהרה כלל. אבל אומר הכלי יקר דברים נפלאים: לא! זו טעות לחשוב שבהמה שיש לה סימן טהרה אחד היא עדיפה, וכשיש לה שני סימני טומאה היא יותר טמאה, דאדרבא כשיש לה סימן טומאה אחד וסימן טהרה אחד היא גרועה יותר, כשיש לה סימן טהרה אחד הרי היא כחזיר שמראה טלפיו ואומר כשר אני, הצביעות הזאת היא הגרועה ביותר, הצבוע מצליח להחטיא יותר אנשים שטועים בו, וזה מוסיף טומאה על טומאותו, הסימן טהרה שגורם לו להטעות את האנשים מרבה את טומאתו!!

זה לשון הכלי יקר: "את הגמל כי מעלה גרה הוא". הוה ליה לומר כי פרסה איננו מפריס, שזה עיקר טעם אל הטומאה, וכן בשפן וארנבת קשה זה? ובחזיר אמר "כי מפריס פרסה הוא" הוה ליה לומר כי אינו מעלה גרה, ולמה התחיל בכולם בסימן טהרה שלהם? וביאור ענין זה: שסימן טהרה שבכולם מוסיף טומאה על טומאתו, כדרך שאמרו בעשו (בראשית רבה סה א): שנמשל לחזיר שפושט את טלפיו להראות כאילו כשר ותוכו מלא תוך ומרמה, וזה מורה על כל מי שאין תוכו כשר, כמדת הצבועים המראים את עצמם כשרים והמה בלי ספק גרועים מן הרשע הגמור שתוכו וברו שוין לרעה!! ועל כן הפרסת פרסה בחזיר הוא סימן טומאה, לפי שבפרסה זו הוא יכול להטעות הבריות ולהראות כאילו הוא כשר, וכן בהיפך זה בגמל ושפן וארנבת, ואף על פי שכל מדות אלו אינן שייכין בבהמות? מכל מקום הם מולידים תכונה רעה זו בגוף האוכלים! כי כל אוכלם יאשמו (על פי ירמיה ב, ג) להיות מן כתות הצבועים המראים את עצמם כשרים כמו עשו וחביריו.

הכלי יקר אומר פה יסוד עיקרי להליכות האדם

"וזה מורה על כל מי שאין תוכו כשר, כמידת הצבועים המראים את עצמם כשרים והמה בלי ספק גרועים מן הרשע הגמור שתוכו וברו שוין לרע".

כשבאים לדון מי יותר מסוכן לציבור - לאו דוקא מי

יותר רשע, אלא מי מסוכן יותר לציבור, הנוצרים או הרפורמים? ודאי שהרפורמים! מפני שהנוצרים כולם יודעים שאין להם שייכות לכלל ישראל אבל הרפורמים יש שטועים בהם. רפורמים או קונסרבטיביים? הקונסרבטיביים מסוכנים יותר! מפני שהרפורמים עקרו את השו"ע מכל וכל, הם לא מנסים לטעון שהם שייכים במשהו לשו"ע, אבל הקונסרבטיביים עקרו ולא עקרו! קצת מקיימים והרבה לא מקיימים, הם כביכול יש להם יותר שייכות עם ההלכה, לפיכך הם מסוכנים יותר! וכן הלאה על זה הדרך, כל הקרוב יותר אל המקור וכל מי שיותר דומה לצורת יהודי שומר תורה ומצוות, הוא מסוכן יותר מהרחוקים והמנותקים ביותר.

כשאדם שומר תורה ומצוות שנראה כך וחזותו מוכחת עליו שהוא שייך לקהל היראים והוא מוכר במסעדה של נבילות וטריפות, הרי שצורתו ולבושו הם בעצמם הסימן טומאה שלו, וחלק עיקרי מטומאתו!!

"והמה בלי ספק גרועים מן הרשע הגמור שתוכו וברו שוין לרע".

ריבוי עוון ממעט בייסורים וצריך גם תשובה ומחילה
"וסלחת לעוונותי כי רב הוא", נראה לבאר בדרך צחות על פי משל בעזר ד':

מיליונר - שגלגל מאות מיליוני דולרים, והוביל מהלכים השקעות ועסקים חובקי עולם - אחרי כמה השקעות כושלות פשט את הרגל, היו לו חובות של מאה וחמישים מליון דולר! אנשים השקיעו אצלו את כל הונם וממונם, וברגע שפשט את הרגל החלו כולם דורשים את שלהם, מינו לו כונס נכסים והחל הליך של הוצאה לפועל - בערכאות שלהם כידוע לא לומדים בבא מציעא ולא יודעים שמסדרים לבע"ח - והתחילו לחלק את כל רכושו וממונו, השאירו אותו בערום ובחוסר כל! לקחו לו את הרכב את הבית, ולא נחו עד שחילקו את כל אשר בביתו, את המכונת כביסה! המקרר! והמיקרוגל! הכל הכל לקחו ממנו!!

פנה אותו פושט רגל ליהודי מהנושים שלו שיש לו לב ודעת, ואמר לו: כמה אני חייב לך? חמש מליון דולר! וכמה יצא לך מהמיקרוגל שלקחת? מאתיים שקל? שלוש מאות שקל? אילו מהמיקרוגל היה יוצא לך מליון דולר! שתי מליון דולר! אתה צודק שווה לך לקחת את זה! אבל הרי לא יוצא לך מזה כלום, זה כאין וכאפס לעומת מה שאני חייב לך! אז מה אכפת לך שבן אדם יישאר עם המיקרוגל!!

יוסף הצדיק מביא את שני בניו עמו אל יעקב שיברכם, יוסף יודע שמכל מילה של יעקב תבוא ישועה לכל הדורות! הוא הכיר מאד בערך ברכותיו של יעקב אבינו! וכשהוא מגיע ליעקב אבינו פתאום הוא רואה שיעקב אבינו שם את ימינו על ראש אפרים, "וירע בעיניו", אומר יוסף ליעקב: אתה צדיק יסוד עולם, והברכות שלך בכוחם לפעול גדולות ונצורות, אתה כולך בשמים, אבל בחלק הפרקטי של המציאות בעולם, כנראה אתה לא כ"כ שם לב, בכל זאת יהודי בן מאה ארבעים ושבע שעיניו כבדו מזוקן, אני אומר לך: לא כן אבי! מנשה הוא הבכור! שים ימינך על ראשו!

וימאן אביו ויאמר: ידעתי בני ידעתי, כל מה שאתה יודע גם אני יודע! ואני יודע גם מה שאתה לא יודע! יעקב אבינו אומר לו פעמיים ידעתי, אני יודע שמנשה הוא הבכור ואפרים הצעיר, אבל אתה רואה רק מה שפה לפניך, ואני רואה מאה שנה, מאתים שנה, חמש מאות שנה, אלף שנה קדימה! אני רואה את גדעון שיוצא ממנשה, ואני רואה את יהושע בן נון שיוצא מאפרים. נכון עיני כבדו מזוקן, נכון שאני בן מאה ארבעים ושבע, אבל אעפ"כ ידעתי גם ידעתי! ידעתי מה שאתה יודע, וידעתי גם מה שאתה לא יודע!!

אנשים שרוצים להתחכם נגד גדולי ישראל, צריכים לדעת: ידעתי בני ידעתי! את כל מה שאתם יודעים, ואת כל החשבונות הם גם יודעים! אבל עוד פעם ידעתי, הם יודעים גם מאה, מאתים, שלוש מאות, חמש מאות ואלף שנה קדימה, בעיניהם עיני הבדולח הם רואים את כל התוצאות שיהיו שנים רבות אח"כ, הם יודעים דברים שאנחנו לא יודעים. ידעתי בני ידעתי!!

וכך אומר אדוננו דוד משיח ד' "וסלחת לעוונתי כי רב הוא" דוד המלך אומר לקב"ה: אילו היו לי קצת עבירות, יש תועלת בייסורים, קצת יסורים פה וקצת יסורים שם, וזה מכפר את העבירות. אבל כיון שיש לי כ"כ הרבה עבירות, "כי רב הוא", כמה יסורים שיתנו לי עדיין יישאר לי חבילה שלימה של עוונות, וממילא אצטרך להגיע לסליחתך, וכיון שכן כבר עכשיו "וסלחת לעוונתי" בלי יסורים כלל. ומתבאר לשון הכתוב כפשוטו, "וסלחת לעוונתי" מיד ובלי יסורים! ומדוע? "כי רב הוא" בגלל שהוא רב ובין כך צריך להגיע למחילה.

וימאן אביו ויאמר ידעתי בני ידעתי (מח, יט).

לשמוע בקול חכמים בכל הענינים

שמעתי מדודי הגאון ר' ברוך שפירא שליט"א דבר יקר: מפני מה יעקב אמר פעמיים ידעתי? מדוע חזר והדגיש ידעתי בני ידעתי?

ישנם אנשים שכשהם צריכים סנדקאות לבן שלהם, או כשהם צריכים ברכה לרפואה או פרנסה, מיד הם ניגשים לזקני הדור וחכמים, ומבקשים ושואלים ככל אשר על ליבם, בשביל ברכה שלהם הם מוכנים לשלם כל הון דעלמא! אבל בהנהגות החיים - כשהם צריכים לקנות פלאפון, הם לא מקפידים שיהיה דוקא מכשיר שאושר ע"י אותם גדולי ישראל, וכשהם משתמשים באינטרנט הם לא מוודאים שתהיה חסימה טובה והרמטית כהוראת זקני הדור, בעיניהם אלו יש להם את הדעה שלהם, הרבנים כבודם במקומם מונח אבל הם שקועים בארבע אמות של הלכה, הם מונחים בשמים ולא נמצאים כאן בארץ, הם לא יודעים מה קורה (עפ"ל), בעיניהם אלו אנחנו מבינים יותר טוב מהם, ועוד כהנה וכהנה, והדברים ידועים.

בשביל ברכות וסנדקאות הרבנים מצוינים, אבל להנהגות החיים אנחנו יותר חכמים, ה"י.

לתרומות להוצאת הגליון ניתן לפנות למכון "נחל אליהו": 0527683029

לקבלת הגליון בדוא"ל:

n0527683029@gmail.com

עומק הפשט

בס"ד, יום ג' פרשת ויחי ח' טבת תשע"ח, מסכת
יבמות דף לה:

גליון נושא:

דיונים אקטואליים בסוגיות הנלמדות, לעורר לב
המעין, ואין לסמוך על הדברים הלכה למעשה.

'קיצור סדר חליצה'

פנינים

מעשה שהיה!

כ"ק האדמו"ר ה'בית ישראל' מגור
זיע"א נפטר בלי להשאיר זרע, לפני
מלחמת העולם השניה היו לו ילדים
מזיווג ראשון אך כולם נרצחו בשואה,
ומפורש בגמ' (יבמות דף פז:) שאם מתו
הבנים, היבמה זקוקה לייבום וחליצה.
תכף אחר פטירתו הוכתר להנהגת
קהילת גור אחיו **כ"ק האדמו"ר ה'לב**
שמחה' זיע"א, כעבור זמן מועט
מהפטירה חלץ לאשתו של ה'בית
ישראל' והתירה לשוק. מעמד החליצה
התקיים בבית הדין של 'העדה החרדית'
ירושלים, בנוכחות קהל רב (י.ז.ו.).

מסופר, שאחרי גמר החליצה, חששה
החולצת שמא אין זה דרך כבוד מה
שירקה בפני ה'לב שמחה', שבאותו זמן
כבר הוכתר למנהיג קהילת חסידי גור
המונה אלפי חסידים בארץ ובעולם,
וביקשה החולצת מחילה מהאדמו"ר!

וכתב על כך בספר חליצה כהלכתה
(חלק ב עמוד תלח), שלא ביקשה מחילה
אלא לרווחא דמילתא, אבל מצד הדין
לא צריך לבקש מחילה, ושום פוסק לא
הזכיר בקשת מחילה אחרי החליצה.
וטעם הדבר, מאחר שכך סדר המצוה אין
בחליצה ויריקה חשש פגיעה בכבוד
האדמו"ר. וכעין מה שהורו הג"ר שמואל
הלוי ואזנר זצ"ל, והג"ר ניסים קרליץ
שליט"א, שמותר לבן להשתתף במעמד
חליצה לאביו, שאין זה בזיון לאב, כי כך
הוא סדר המצוה. ❖

הלכות חליצה בקצרה

כתוב בתורה: (סוף פרשת כי תצא, דברים פרק
כה פסוקים ה-י) **כִּי יֵשְׁבוּ אֲחִים יַחְדָּו וּמֵת אֶחָד
מֵהֶם וּבִן אֵין לוֹ לֹא תִהְיֶה אִשְׁתּוֹ הַמֵּת הַחוּצָה לְאִישׁ
זֶר יִבְמָה יָבֹא עָלֶיהָ וּלְקַחְתָּהּ לוֹ לְאִשָּׁה וַיִּבְמָה: וְהָיָה
הַבְּכוֹר אֲשֶׁר תֵּלֵד יָקוּם עַל שֵׁם אָחִיו הַמֵּת וְלֹא
יִמָּחֶה שְׁמוֹ מִיִּשְׂרָאֵל: וְאִם לֹא יִחְפֹּץ הָאִישׁ לְקַחַת
אֶת יִבְמָתוֹ וְעַלְתָּה יִבְמָתוֹ הַשְּׂעִרָה אֶל הַזִּקְנִים
וְאָמְרָה מֵאֵן יִבְמִי לְהָקִים לְאָחִיו שֵׁם בְּיִשְׂרָאֵל לֹא
אָבָה יִבְמִי: וְקָרְאוּ לוֹ זִקְנֵי עִירוֹ וְדָבְרוּ אֵלָיו וְעָמַד
וְאָמַר לֹא חִפְצָתִי לְקַחְתָּה: וְנִגְשָׁה יִבְמָתוֹ אֵלָיו
לְעֵינֵי הַזִּקְנִים וְחָלְצָה נָעֻלוֹ מֵעַל רִגְלוֹ וַיִּרְקֶה בִּפְנֵי
וְעָנְתָה וְאָמְרָה כֹּכָה יַעֲשֶׂה לְאִישׁ אֲשֶׁר לֹא יִבְנֶה אֶת
בֵּית אָחִיו: וְנִקְרָא שְׁמוֹ בְּיִשְׂרָאֵל בֵּית חֵלוֹץ הַנָּעֹל:**

הקדמה: מצוות חליצה יש בה הרבה פרטי דינים,
המבוארים בגמ' (יבמות פרק יב, דפים קא. - קו:),
וברמב"ם (הלכות ייבום וחליצה פרק ד), **ובשו"ע**
(אבן העזר סימן קסט). בגמר הסימן טרח השו"ע
וכתב 'קיצור סדר חליצה'. לאחר הרבה שנים, כתב
המהר"מ (מוה"ר מיכל ב"ר יוזפש בעל סדר גיטין)
'סדר חליצה בקצרה', בשו"ע שהודפס מחדש
מופיע בסוף הסימן סדר חליצה של המהר"מ
בתוספת הגהות של **הפתחי תשובה**.

בשנת תשס"ט הופיע ספר **חליצה כהלכתה** (ב')
חלקים, יותר מ-1000 עמודים), להג"ר **יחזקאל**
אהרן שוורץ שליט"א לבירור כל דיני החליצה, ושם
מופיע (חלק ב עמוד שיז) 'סדר חליצה להלכה
ולמעשה' באופן ברור ובהיר, חלק ניכר מהדברים
שיובאו להלן, מקורו שם.

תקציר: בגיליון זה (מספר 144 ויחי תשע"ח),
נסה להציג על קצה המזלג את עיקרי התהליך של
'סדר חליצה', ההכנות שקודם החליצה, מעמד
החליצה עצמו, הפרטים שאחרי החליצה. הגיליון

הבא (מספר 145 שמות תשע"ח) יעסוק אי"ה בצורת ה'נעל' של החליצה. והגיליון שלאחריו (מספר 146 וארא תשע"ח) יתמקד בפרטי דיני ה'רקיקה'.

1. ההכנות יום לפני החליצה

קביעת מקום: מבררים שהיבם והיבמה גדולים, ושעברו תשעים ואחד יום מיום מיתת האב, כמבואר בגמ' (יבמות דף מג.) שצריך לוודא שהחולצת אינה מעוברת. בין מנחה למעריב ביום שלפני החליצה, קובעים חמשת הדיינים מקום, שבו יתקיים מעמד החליצה. שלשה דיינים של בית דין, ועוד שנים לפרסום הדבר.

הנעל והרגל: נעל של חליצה היא של רגל ימין, וצריך הרב או שלוחו להכין את הנעל, ולבדוק שתהיה תואמת לרגלו. איטר, צריך לחלוץ גם נעל ימין וגם נעל שמאל. בודקים את היבם האם הוא איטר רגל, לפי איזה רגל עוקר תחילה, ואם עוקר כל פעם רגל אחרת, יאמר לו הרב לבעוט ברגלו, או לעלות על כסא, או ללבוש נעליו, ורואים אם הוא מתחיל קודם ברגל ימין או ברגל שמאל. ואם גם בזה עושה כל פעם בצד אחר, נחשב כשולט בשתי הרגלים, וחולץ בימין כל אדם.

לאחר מכן, רוחץ השליח בית דין היטב את רגל היבם, גוזז את צפרניו, ומסיר בסכין כל לכלוך, כדי שהרגל תהיה נקיה, ויהיה קל לרוחץ אותה בזמן החליצה.

הכנת היבמין: מלמד את היבמה, לומר 'לא אָבָה יִבְמִי' בנשימה אחת, ואת היבם לומר 'לא חֲפָצְתִי לְקַחְתָּהּ' בנשימה אחת, ושיאמר 'לקחתה' במפיק ה"א. וצריך להזהיר אותה שלא לאכול או לשתות כלום ביום החליצה עד שתחלוץ, כדי שהרוק לא יהיה 'מחמת דבר אחר'. ושתכסה את פיה בצעיף כשתבוא לפני הדיינים, כדי שיהיה היכר, שלא תירק בפני היבם והדיינים, עד שיצוה עליה הרב לירוק, ואם לא תוכל שלא לירוק, תבליע את הרוק בצעיף שעל פיה, באופן שלא יראו שהרוק יוצא מפיה, וגם תעשה את זה שלא בפני היבם והדיינים. עוד צריך להזהיר אותה שלא תדבר הרבה מחר לפני החליצה, ושלא תנקר את שיניה עם קיסם לפני החליצה, כדי שלא יצא לה דם, ואז תירק דם במקום רוק.

2. הכנות ביום החליצה

א. החליצה נעשית בפני עשרה אנשים; שלשה דיינים חשובים בראשות חכם העיר, שני דיינים נוספים לפרסום הדבר, שני עדים, היבם והשמש מצטרפין לעשרה. וי"א שגם היבמה מצטרפת לעשרה. צריך שהעדים והדיינים לא יהיו קרובים זה לזה, ולא ליבם והיבמה.

מקובל בבתי הדין, שאין לדיין לערוך מעמד חליצה, אלא אם כן השתתף בעבר במעמד חליצה עם דיינים אחרים, שהשתתפו בעבר עם דיינים שיש להם מסורת מדורות קודמים, כי יש בזה הרבה פרטי דינים, והרי החליצה אינה מצויה, ויש הרבה פרטי דינים שמעכבים את ההיתר לשוק, ואם לא יבחינו הדיינים הרי זה חורבן לדורות.

ב. חמשת הדיינים יושבים במקום שאינו מקום החליצה, ואומר הרב 'המסדר חליצה' לשאר הדיינים בלשון הזה; 'נלך לחלוץ ליבמה פלונית בת פלוני, מיבם פלוני בן פלוני, במקום שקבענו אתמול', ועומדים שלושת הדיינים, והולכים למקום החליצה, ואחריהם ילכו שני הדיינים הנוספים.

ג. שמש בית הדין קורא ליבם וליבמה, שיבואו ויעמדו לפני הדיינים. היבמה באה תחילה ואחריה היבם, ועומדים לפני הדיינים.

ד. היבם שם כובעו סמוך לעינו כמנהג האבלים, היבמה מתעטפת בצעיף כמנהג האבלות, ומכסה פיה בצעיף. הרב מזהיר אותה שלא תרוק עד שיאמר לה לרוק, ואם תהיה אנוסה לירוק, תבליע אותו בצעיף שעל פיה, ושלא בפני היבם והדיינים. וכן יזהירנה שוב שלא תדבר הרבה.

ה. הרב שואל את העדים, אתם יודעים שפלונית בת פלונית זו, היתה אשת המת פלוני בן פלוני, ויאמרו העדים 'הן'. האם מכירים אתם שפלוני בן פלוני זה, הוא היבם, אחיו מן האב של פלוני בן פלוני המת, ויאמרו 'הן'. האם ידוע לכם שהיבם היה בעולמו של המת, שהיבם הוא גדול האחים, שהמת לא השאיר זרע, שעברו 91 יום מהמיתה, שהיבם והיבמה גדולים, ויאמרו 'הן'.

מנהג ישראל תורה

וְנִקְרָא שְׁמוֹ בְּיִשְׂרָאֵל...

פרסום: כתב בסדר חליצה של המהר"ם (אות יט) למחר בבוקר יכריזו בבית הכנסת או ברחוב שעכשיו יתנו חליצה. ובפחד יצחק לרבי משה חריף כתב 'ואם לא עשוהו לאחר שחרית יסתובב השמש כשהולכים לחלוץ, ויקרא לכל הציבור ואף לנשים והטף כדי לפרסם הדבר'. הרי שיש דין הכרזה, ושורשו בפסוק וְנִקְרָא שְׁמוֹ בְּיִשְׂרָאֵל בֵּית חָלוּץ הַנֶּעַל (דברים כה י), מכאן שמצוה לפרסם הדבר, ומוסיפים על הדיינים עד עשרה כדי לפרסם הדבר.

וכתב המרדכי (יבמות קיט) ונפסק בשו"ע (סדר חליצה אות ט, סדר חליצה למהר"ם טו) החליצה מצותה להיות בגובהה של עיר, כלומר במקום מפורסם כלשון הפסוק וְעִלְתָּהּ בְּמִתּוֹ הַשְּׁעָרָה (דברים כה, ז). וכתב הכנסת הגדולה (סימן קסט הגהות בית יוסף יז) שנוהגים לחלוץ בחצר בית הכנסת. ומציין בספר החליצה כהלכתה (עמוד שכד), הרב אומר לשמש להכריז שלא יעשו שום חציפות, ולא יצעקו במעמד החליצה, אלא כולם ישמעו ויראו.

סקרנים: והנה כאשר בית הדין עורך 'מעמד חליצה' במקום מפורסם או בחצר בית הכנסת, מתקהלים הרבה סקרנים שלא קשורים לאירוע, לראות במוחש את 'החליצה הלכה למעשה', ויש לדון האם יש כאן משום ביזיון ליבם והיבמה, חלק טוענים שהם לא מבינים את הצד של 'בעד', וחלק טוענים שהם לא מבינים את הצד של 'נגד'. ובכן בשורות הבאות נציג את שני הצדדים, והבוחר יבחר.

נגד: כל מה ששנוי עליך אל תעשה לחברך, כמו שכולם מבינים שלא יפה להסתכל איך מטפלים בפצוע בתאונת דרכים, ואולי אפילו יש בזה איסור מצד הדין, משום 'היזק ראייה', כך גם לא ראוי לעמוד מתוך סקרנות ולהביט במעמד החליצה, התגודדות הסקרנים יוצרת מבוכה ובושה ואי נעימות לחולצת העומדת בדד בתוך הגברים, וכולם מתבוננים במעשיה, גם החולץ לא מעוניין שיבואו, ומתבייש יותר כאשר יורקים בפניו בפני עם רב. סקרן שמחייך וצוחק - כאשר החולצת לא מצליחה לירוק כדין וכדומה, זה סרך שפיכות דמים ואיסור דאורייתא חמור שמצער אלמנה ערירית, שלא יבוא! בשלמא סוטה שנסתרה חטאה ומגיע לה שיבזו אותה לעיני כל, אבל יבמה מה פשעה?

מספיק שיהיו שם עשרה אנשים, כפי שנדרש מצד דין הפרסום, כמבואר בשו"ע (סדר חליצה הקצר סעיף יג) מביאים עוד אנשים שיהיו בשעת החליצה, ולפחות חמשה, כדי שעם הדיינים יהיו עשרה, עכ"ל. ולא צריך להביא המון עם, שאין בזה ענין הלכתי. דין הפרסום מוטל על בית דין שמקיימים אותו כדין, והסקרנים לא צריכים לעזור להם. 'ביטול תורה', שקודם ילמדו היטב את כל סוגית חליצה עם כל הפוסקים, ואז יבואו לראות 'הלכה למעשה'.

בעד: טעות לחשוב שהחליצה הינה אירוע מבייש ומשפיל, החולצת לא עוברת שום עלבון, היא זוכה לקיים מצוה דאורייתא. את הפרטים של קיום המצווה קבעה התורה, ולא הדיינים, אין סיבה להרחיק את הסקרנים, אדרבה יש דין להזמין את כולם לראות, אף לנשים וטף. אם החולצת רוצה, היא יכולה להגיע בליווי חברותיה וקרובותיה כמבואר במהרי"ל.

החולצת אינה מתבזה, ולא מגיעה לידי מבוכה (כמו פצוע, או חולה), וכן לא נדרש ממנה לעשות דבר שיש בו גנאי. אמירת הפסוקים ודיוק בלשון אינם משפילים. אדרבה, מבואר במפרשים שמטרת היריקה היא לבייש את החלוץ על כך שאינו מייבמה, ולא אותה. גם במעמד 'החופה' ו'מצוה טאנץ' הכלה עומדת בדד בין הגברים. כמו בכל מעמד נדיר וחשוב בבית הדין - מכירת חמץ, כתיבת פרוזבול, גירות, מתקהלים יהודים לראות, כך גם במעמד החליצה.

מבואר ברמ"א (סדר חליצה הקצר סעיף יג) ובכנסת הגדולה (סדר חליצה ס"ק כט) שלכן נהגו לחלוץ בשחרית אחרי התפילה כדי שיהא ברוב עם. אין להתחכם וצריך לקיים ההלכה כמו שכתוב, שכל הנוכחים יאמרו 'חלוץ הנעל'. התורה היא תורת חיים, ודרכיה דרכי נועם. ולא צריך לחפש חשבונות רבים... ❖

ו. אחר כך הרב אומר ליבם והיבמה 'שבו', וישבו, ואומר אל היבם בלשון אשכנזי או בשפה של אותו מקום 'מה אתה מבקש', ומשיב לו באותה שפה 'באתי לחלוץ ליבמתי', ומזהיר את היבם והיבמה, שלא ישיבו פעמיים כן או פעמיים לא, אלא פעם אחת.

ז. לאחר מכן שואל את היבמה האם אכלה או שתתה היום, והיא עונה 'לאו', ובתענית ציבור אין צריך לשאול. וכן שואל אותה האם תרצה ליקח חליצה מהיבם הזה, ותאמר 'הן'. ואז יאמר להם הרב 'אם כן עמדו', ותעמוד היבמה לימין היבם.

ח. הרב אומר ליבם 'זאת יבמתך העומדת אצלך, אם תרצה ליבמה יבמה', ואם יש לו אשה, יאמר לו 'אף על פי שיש לך אשה מותר לך ליבמה, שאין בזה חרם רבינו גרשום, ולא שום תקנה לבטל מצוה דאורייתא', ויאמר היבם 'איני רוצה ליבמה'.

ט. הרב שואל את היבם 'תרצה לחלוץ לה', והיבם אומר 'אני רוצה לחלוץ לה, וליתן לה חליצה', והרב אומר 'כשתחלוץ לה, תכוין לפטור היבמה בחליצה זו', ויאמר 'הן'. ואומר ליבמה 'כשתקחי חליצה מן יבמך, תכוין עצמך לפטור בחליצה זו', ותאמר 'הן'.

3. מעשה החליצה

א. הרב אומר לשמש שיוליך את היבם ויוריד לו את נעל ימין, וירחץ את כל רגלו עד מעל השוק היטב במים חמים, שלא ידבק שום דבר בין האצבעות, ומגורר בסכין את העקב ואת המקומות שאינם נקיים, כדי שיהא נקי מכל טיט ולכלוך.

ב. אחר כך עוטף את הרגל בסדין או במטפחת, ובא לפני בית הדין ויושב ליד הרב, ויראו הדיינים שאין שום לכלוך וטיט שיהיה חציצה, תחת רגלו ועל רגלו ובין אצבעותיו, ויראו שהרגל והנעל נקיים. הרב מקנה ליבם את הנעל, על מנת שיחזירו לו בגמר החליצה. הרב מלביש את הנעל ברגל ימין של היבם, ורואה שהיא מכוונת בדיוק לגודל הרגל, והיבם דוחק את רגלו על הרצפה, עד שהעקב יהיה צמוד לנעל. [סדר לבישת וכריכת וחליצת המנעל יופיע בעז"ה בגיליון הבא, יחד עם ביאור צורת המנעל].

ג. היבם מגביה את בגדיו, והולך לפני הדיינים לפחות ארבע אמות, והדיינים רואים שהנעל מתאימה לו ויכול ללכת איתה, ושזו רגל ימין, ושהנעל אינה עולה מעל הברך.

ד. היבם חוזר אל הדיינים, ועומד ליד הקיר או עמוד או מדף, ובדרך כלל מצמידים מדף לקיר, והיבם נשען עליו כדי שיוכל לדחוק רגלו בקרקע, אבל לא ישען בכל הכוח, אלא כשיעור שאם ינטל המדף לא יפול.

ה. בכל מהלך החליצה, בקריאה, בחליצה ובריקקה, שלושת הדיינים והשנים הנוספים יושבים, והיבם והיבמה עומדים, ואם היבם חולה ואינו מסוגל לעמוד, יכול לחלוץ מיושב.

ו. כעת מקריא הרב ליבמה את הפסוק 'מֵאֵן יִבְמִי לְהָקִים לְאָחִיו שֵׁם בְּיִשְׂרָאֵל', ואומרת אחריו מילה במילה, ואומרת 'לא אָבָה יִבְמִי בְנִשְׁמָה אַחַת, ושואל את היבם בלשון אשכנזי, או בשפה המדוברת באותו מקום 'הבנת מה שאומרת יבמתך, שהיא קובלת שאינך רוצה ליבמה', ויאמר 'הן', ומקריא לו הרב ואומר אחריו את הפסוק 'לֹא חָפְצָתִי לְקַחְתָּהּ בְּנִשְׁמָה אַחַת, 'לקחתה' במפיק ה"א.

ז. כעת הרב אומר ליבם 'דחוק רגלך לארץ, אך לא כל כך', כדי שתוכל היבמה להגביה את רגלו, ומצמיד היבם את עקבו ברצפה, ונשען על המדף לא לגמרי, אלא כשיעור שאם ינטל לא יפול, ואומר הרב ליבמה להתכופף, אבל בשום אופן לא לשבת על הברכיים, ומזהיר את חמשת הדיינים, שיראו את מעשה חליצת המנעל.

ח. יש להקפיד שלא יהיה טבעת על יד האשה, ושואל אותה הרב האם היא אטרת יד, ואומרת שאינה אטרת יד, וחולצת את הקשרים, ותופסת רגלו בידה השמאלית, ומגביהה אותה מהרצפה שתיפול הנעל מהעקב, וחולצת את כל הנעל בידה הימנית בלבד בלי סיוע היד השמאלית, ובלי סיוע היבם בידו או ברגלו, וזורקת את הנעל לרצפה, ושוב מרימה את הנעל וזורקת אותו למרחק.

4. היריקה וסיום המעמד

א. הרב אומר ליבמה לקבץ הרבה רוק אל פיה, ולא על ידי פיהוק ועיטוש, ובלי ליחה ודם, וגם לא תירק מים בעלמא רק רוק ממש, ושהרוק יבוא מעצמה, ואומר הרב לחמשת הדיינים, 'תראו את הרוק יוצא מפיה, ותסתכלו ברוק עד שיגיע לפני היבם לארץ'. האשה יורקת כדין לעיני הדיינים.

ב. כעת הרב מקרא ליבמה ואומרת אחריו מלה במילה, 'כָּכָה יַעֲשֶׂה לְאִישׁ אֲשֶׁר לֹא יִבְנֶה אֶת בֵּית אָחִיו. וְנִקְרָא שְׁמוּ בְּיִשְׂרָאֵל, בֵּית חִלּוץ הַנֶּעֱלָ' ומקרה לה עוד ב' פעמים 'בית חלוץ הנעל'. והדיינים וכל העומדים שם עונים ג' פעמים בקול רם 'חלוץ הנעל'.

ג. עכשיו אומר הרב ליבם, שיתן לו את נעל החליצה במתנה, ואומר היבם 'הן', ומגביהו הרב שלושה טפחים, ואומר שהוא זוכה בו בשביל יבם אחר.

ד. הדיינים מתירים לחלוצה להינשא מיד לכל אדם חוץ מכהן כדין גרושה ולא כאלמנה. ואומרים כל חמשת הדיינים, 'יהי רצון שלא תבואנה עוד בנות ישראל, לא לידי חליצה ולא לידי יבום'.

ה. בגמר החליצה הדיינים נעמדים, והרב מברך (בלי הזכרת שם ומלכות) 'ברוך אשר קידשנו במצותיו וחוקיו של אברהם אבינו'.

ו. לאחר החליצה נותנים ליבמה שטר מעשה בית דין. וזה לשונו; הננו מאשרים בזאת כי ביום בשבת יום לחדש שנת למנין שאנו מונין כאן בעיר חלץ בפנינו הרב בן למשפחת ת.ז. ליבמתו בת למשפחת ת.ז. אלמנת אחיו המנוח בן שנפטר ביום ולא השאיר אחריו זרע של קיימא, ומעתה הרי היא מותרת לכל אדם חוץ מכהן. ועל זה באנו על החתום - נאום דיין, נאום דיין, נאם דיין.

סיכום הגיליון:

5. דינים העולים

מצות חליצה: מצות חליצה מתירה לכל חוץ מכהן כדין גרושה, ויש בה פרטים רבים, בירור והכנה, אמירת הפסוקים, צורת חליצת המנעל, אופן היריקה, כמבואר בפנים.

פרסום: מצוה לפרסם את מעמד החליצה, דכתיב וְנִקְרָא שְׁמוּ בְּיִשְׂרָאֵל בֵּית חִלּוץ הַנֶּעֱלָ, וכל הנוכחים אומרים ג' פעמים 'חלוץ הנעל'. יש לדון האם ראוי לסקרנים להשתתף במעמד החליצה.

גנאי: מעמד החליצה נועד לבייש את היבם ולא את היבמה. היבמה אינה צריכה לבקש מחילה מהיבם, שכן סדר המצוה. ❖

'עומק הפשט'

הגיליון הוקדש נייד: 052-7687405 | פקס: 02-6507823 | 5047867@gmail.com

הנושא לשבוע הבא:

'נעל של חליצה' – יבמות דף לה:

אפשרות להנצחה; לע"נ, לרפ"ש, לישועה, וכדומה!

ניתן לשלוח - רעיונות ותיקונים, הוספות והערות, להגדיל תורה ולהאדירה.

אפשר לתרום עבור הוצאת הגיליונות בעמדות הממוחשבות של 'נדרים פלוס' ו'קהילות' ברחבי הארץ, תחת המדור 'קופות נוספות' לפי החיפוש: 'עומק הפשט'.

וכן בקו הצדקה 073-2757000 יש להקיש עבור קוד 1529.

הגיליון הוקדש
לע"נ הגאון הצדיק
רבי מאיר בן רבי
יחיאל צבי הכהן
זצוק"ל

ת.נ.צ.ב.ה. טבת
ת.נ.צ.ב.ה.

לע"נ הפעוטה מיכל
בת יחיאל מרדכי
הכהן ע"ה נלב"ע כט
כסלו תשע"ח

ת.נ.צ.ב.ה.

גליון תמצית שבועי

גליון מס' 43 ויחי התשע"ח

אינה בקיום מצוה כגון הנשבע שלא יאכל חמץ בפסח, לא חשיב הרעה לענין מצוה, אף הטבה אינה בקיום מצוה. דא"כ אף בדבר הרשות לא משכחת לה. אלא מדאיצטריך "או" לרבות הטבת אחרים, מבוואר דאיירי בדבר הרשות, דאי בדבר מצוה ואיתרבי הרעת אחרים, כ"ש הטבת אחרים, וזה ניחא לרבי יונתן שבלי "או" משמע שניהם כאחד ומשמע כל אחד בפני עצמו (אא"כ כתיב יחדיו), אבל לרבי יאשיה שבלי או הכונה לשניהם כאחד (מחלוקתם היא בקללת אביו ואמו), צ"ל דס"ל כר"ע דדריש רבוי ומיעוט, וא"כ ודאי איירי בדבר הרשות וממעות מצוה, דאי איירי בדבר מצוה מה נתמעט. הנשבע לקיים מצוה ולא קיים, לריב"ב חייב, דאם על רשות חייב כ"ש על מצוה, ולחכמים פטור משום שבמצוה לא שייך לאו והן, שהרי אם נשבע לבטל מצוה פטור, ולריב"ב גם הטבת אחרים לא שייכא בהן ולא, ולרבנן שייך איטיב ולא איטיב במתנה לעשיר.

דין נשבע וחוזר ונשבע

כ"ז: הנשבע שלא יאכל ככר זה, והוסיף שבועה שלא אוכלנה, שבועה שלא אוכלנה, ואכלה, אינו חייב אלא אחת. וזו היא שבועת ביטוי שחייבים מלקות במזיד וקרבן עולה ויורד בשוגג, אבל בשבועת שוא בשוגג פטור. ומ"מ אמר רבא שאם נשאל על אחת חלה השבועה הבאה תחתיה. ואין להוכיח כדברי רבא ממי שנדר ב' נזירות ומנה ראשונה והפריש קרבן ואח"כ נשאל על הראשונה, שעלתה לו שניה בראשונה, דשאני התם שמעיקרא היה צריך למנות ב' נזירות.

הנשבע שבועה שלא אוכלנה, והוסיף שלא אוכל, חייב שתים, דבאומר שלא אוכלנה אינו חייב עד שיאכל את כולה, ובלא אוכל חייב בכזית.

שאלה על שבועה אחרי שעבר עליה

כ"ח: לרבא א"א להשאל על שבועה אחרי שעבר עליה, לל"ק איירי רבא בנשבע שלא אוכל, שעשה איסור כבר בכזית, ומ"מ כל שלא אכלה כולה מהני השאלה גם על הכזית הראשון, מיגו שמועילה על הכזית האחרון. ולל"ב איירי בנשבע שלא אוכלנה, דאינו חייב אלא באוכל כולה, ואם שייר כזית ונשאל מהני, אבל אם שייר פחות מכזית לא מהני, דפחות מכזית אינו חשוב כדי להשאל עליו.

והא דאיתא שאפשר להשאל על נזירות אחרי שמנה נזירות והפריש קרבן, שאני נזירות שכין שהראשונה גרמה שהשניה לא תחול, ממילא אם נשאל על הראשונה חלה השניה, אבל בסתמא אינו יכול להשאל אלא עד שיביא את הקרבנות, או כל זמן שלא גילח לר"א דס"ל שהתגלחת מעכבת.

ולאמימר אפשר להשאל על נזירות אף אחרי שעבר עליה, כיון שעדיין לא הביא קרבן בשוגג, או שלא לקה במזיד, ואם כפתוהו על העמוד לא נחשב שלקה, דאף שאם כפתוהו ורץ מבי"ד פטור ממלקות, שאני התם שרץ ונתבזה במנוסה זו, ונתקיים "ונקלה אחיך לעיניך".

התולה שבועה בדבר אחר, מתי חייב

הנשבע שלא יאכל ככר זה או יאכל ככר אחרת, אין איסור השבועה חל אלא בשעת המעשה הראשון, ובאותה שעה אם זכר את שבועתו חלה עליו השבועה, ואם היה שוגג חייב קרבן, ואם היה מזיד חייב מלקות אם התרו בו, אבל אם שכח את שבועתו בזמן המעשה הראשון לא חלה עליו השבועה, ועל כן אם אכל את הראשונה של התנאי בשוגג ואת השניה במזיד, פטור. ואם אכל את הראשונה במזיד ואת השניה בשוגג חייב. ואם אכל את שניהם בשוגג פטור. ואם אכל את שניהם במזיד, אם אכל את ככר התנאי לפני הככר האסורה חייב, ואם אכל את ככר האיסור לפני ככר התנאי, לריו"ח שהתראת ספק שמה התראה חייב, ולר"ל דלאו שמה התראה פטור.

כ"ח: ואם נשבע שלא אוכל זה או אוכל זה, ולא אוכל זה או אוכל זה, ואכל כל אחת מהם כשהוא זוכר שעל ידי השניה הוא נאסר בה, אבל לא זכר

כ"ו: ביאור מחלוקת רבי ישמעאל ור"ע בשבועה דלשעבר – רבי ישמעאל היה תלמידו של רבי נחמיה בן הקנה שהיה דורש את התורה בכלל ופרט וכלל, וכתב "או נפש כי תשבע" כלל, "להרע או להיטיב" פרט, "לכל אשר יבטא האדם" חזר וכלל, הכלל מרבה דברים שאין בהם הרעה והטבה, והפרט ממעט אפי' דברים שיש בהם הרעה והטבה, אם זה שבועה דלשעבר. ורבי עקיבא שהיה תלמידו של נחום איש גז שהיה דורש רבוי ומיעוט ורבוי, דורש מהפסוק הנ"ל רבוי מיעוט ורבוי, וריבה הכל, ולא מיעט אלא דבר מצוה. ומה שרבי ישמעאל לא מרבה לשעבר וממעט דברים שאין בהם הרעה והטבה, משום שהרבוי הוא דבר שאסור משום "לא יחל דברו" ולא משום בל תשקרו, או משום דכתיב "כי תשבע לבטא" שהשבועה קודמת למעשה ולא שהמעשה קודם לשבועה.

כמה דינים הנלמדים מפרשת שבועה

האנוס בשבועתו וכגון רב כהנא ורב אסי שכל אחד נשבע מה אמר רב, שמי שטעה היה אנוס בשבועתו, פטור, דכתיב "האדם בשבועה" פרט לאנוס.

המזיד בשבועתו פטור, דכתיב "ונעלם".

העלם שבועה והעלם חפץ – כתיב "ונעלם ממנו" ללמד שחייב על העלם שבועה ולא על העלם חפץ. במערבא טענו ששייך רק העלם שבועה בלא חפץ כגון שנשבע שלא יאכל פת חטים, וחשב שנשבע שיאכל פת חטים, אבל לא שייך העלם חפץ בלא שבועה, שאם סבר שנשבע על פת שעורים, גם זה נחשב העלם שבועה. ולרב יוסף משכחת לה כגון שהכניס ידו לסל כדי להוציא פת שעורים ועלתה בידו של חטים, שזכר את השבועה ולא ידע מהו החפץ, וחשיב העלם חפץ כיון שאם היה יודע שזה חטים היה פורש, ולאביי חשיב העלם שבועה כיון שעל הפת שבידו יש העלם שבועה.

ואם נעלמו ממנו החפץ והשבועה, אין נ"מ אם פרש מחמת השבועה או מחמת החפץ, כיון שלמעשה פורש מחמת שניהם, ופטור.

כ"ו: שבועת ביטוי דלשעבר – אם ידע הרי הוא מזיד, ואם לא ידע הוא אנוס, ואינו חייב קרבן אלא כשידע שאסור להשבע ולא ידע אם חייבים על זה קרבן, ואף לרבנן דפליגי אמונבו וס"ל בכל התורה ששגגת קרבן לא שמה שגגה, הכא דחידוש הוא שחייב קרבן על לאו בלי כרת, אף לרבנן שגגת קרבן שמה שגגה.

הנשבע על ככר והוא בסכנה מותר לאוכלה, ואם הוא מצטער והיה אוכל גם אם היה יודע שנשבע, ואכלה בלא לזכור את השבועה, פטור.

שבועה במחשבה – לשמואל אם גמר בליבו שתחול עליו שבועה, אין השבועה חלה עד שיוציא בשפתיו, והא דמשמע בברייתא שחייב בלב, צ"ל שהכונה לאופן שרצה לומר פת חטים ואמר פת שעורים או פת סתם. והא שאם גמר בליבו להביא קרבן חייב, היינו דווקא התם דכתיב "כל נדיב לב", ואין ללמוד משם, דתרומה וקדשים הוו ב' כתובים הבאים כאחד דאין מלמדים, ולמ"ד שמלמדים, חולין מקדשים לא גמרינן.

דין שבועה על דבר מצוה

כ"ז: הנשבע לבטל מצוה ולא ביטל פטור. הברייתא למדה דין זה מדכתיב "להרע או להיטיב" מה הטבה רשות אף הרעה רשות, והנשבע לקיים מצוה ולא קיים פטור, דמה הרעה רשות אף הטבה רשות. והנשבע להרע לעצמו ולא הרע חייב, שהרי הרשות בידו לעשות כך, אבל הנשבע להרע לאחרים כגון שיכה את פלוני פטור, דאין רשות בידו לעשות כך, והנשבע להיטיב לאחרים חייב דכתיב "או להיטיב".

מה המקור שהפסוק מדבר בדבר הרשות –

אין לפרש דהטבה אינה בביטול מצוה כגון האוכל ביו"כ או חמץ בפסח, דלא חשיב הטבה כיון שגורם רעה לעצמו, וממילא גם הרעה אינה בביטול מצוה. ומה הרעה

"נאשר" כוליה קרא איירי בבעלי דינים. ואין לומר דאיירי בעדים ממה שכתוב שני ואם איירי בבעלי דינים הרי שייך שיהיו שלשה, דיש לדחות דקרא איירי בתובע ונתבע. ואין לומר דאיירי בעדים מדכתיב אנשים, ואי איירי בבעלי דינים הרי גם נשים באות לדין, דיש לדחות דאשה "כל כבודה בת מלך פנימה". אלא לומדים גז"ש "שני שני" דאיירי בעדים.

רחוקים חייבים וקרובים פטורים.

כשרים חייבים ופטורים פטורים.

דיני הדין בבית דין

לא יהיה אחד עומד ואחד יושב, אחד מדבר כל צרכו ולאחד אומרים קצר דבריך, דכתיב "ועמדו שני האנשים" ויש לומדים דינים אלו מ"בצדק תשפוט עמיתך".

בצדק תשפוט עמיתך - יש לומדים מזה כנ"ל, ויש לומדים מזה לדון לכף זכות, ויש לומדים מזה שעם שאתך בתורה ובמצוות יש לדונו יפה.

כשבא רב עולא לדון שלח רב יוסף להודיע שעולא עמית בתורה ומצוות, כדי שידעו להקדימו לדין, או לשודא דדייני דין התלוי בנטיית לב הדיינים ולא בעדים או בשבועה, או בשני שטרות ביום אחד שצריך שודא למי מסר תחילה.

עמידה בדין

ל: לחכמים צריכים בעלי הדין לעמוד, ולר"י יכולים שניהם לשבת, אבל לא יעמוד רק אחד מהם.

לעולא נחלקו בבעלי דינים, אבל העדים צריכים לעמוד לכו"ע, דכתיב "ועמדו שני האנשים".

לרב הונא נחלקו בשעת משא ומתן, אבל בשעת גמור דין לכו"ע הדיינים יושבים ובעלי הדינים עומדים, דכתיב "וישב משה לשפוט את העם, ויעמוד העם", ויש לומדים ממה שהעדים צריכים לעמוד, דעדים כגמור דין דמו.

דין בת"ח

אשתו של רב הונא נכנסה לדין לפני רב נחמן, וכיון שהיה צריך לעמוד מפניה, דאשת חבר הרי היא כחבר, אבל כדי שלא יסתמו טענות בעל הדין השני אמר לשמשו שיפריח אוז ויחשוב שקם מפניו. ובשעת גמור דין אם צריך לחלוק כבוד ישב כמו שמתיר רצועת מנעלו, ויאמר איש פלוני אתה זכאי וכו'.

ת"ח ועם הארץ שבאו לדין מושיבים את הת"ח, ואומרים גם לעם הארץ לשבת, ואם נשאר לעמוד אין מונעים אותו. ורב פפא לא מחה בשליח הבי"ד שהעמיד את העם הארץ אחרי שהוא הושיבו, מפני שכיון שרב פפא הושיבו סבר העם הארץ שרק השליח רוצה להעמידו.

אין לת"ח להקדים לשבת לפני הדיין כשבעל דינו עם הארץ, מפני שיחשוב שסידר טענותיו לפניו, אמנם אם יש להם זמן קבוע ללמוד יחד מותר, דמימור אמר בעידניה טריד.

ת"ח שיועד עדות וזה זילותא לבוא להעיד, אם העדות היא לענין ממון לא יעיד, וכמו שמצינו בהשבת אבידה שפטור אם אינה לפי כבודו, אבל באיסורא חייב ללכת להעיד.

אמימר הושיב ת"ח בעדות, דס"ל דעשה דכבוד תורה עדיף מעשה ד"ועמדו שני האנשים".

דינים הנלמדים מ"מדבר שקר תרחק"

שלא יעשה הדיין סניגורון לדבריו.

שלא יהיה תלמיד בור לפניו.

שלא יצטרף לדון או להעיד עם מי שהוא יודע שהוא גזלן.

שלא יחתוך את הדין בדין מרומה.

ל"א. שתלמיד שיושב לפני רבו ורואה זכות לעני וחוב לעשיר לא ישתוק.

שתלמיד שרואה את רבו טועה בדין לא ימתין לגמור הדין כדי שיקרא הדין על שמו.

שתלמיד שאמר לו רבו אתה יודע שאיני משקר, יש לי מנה אצל פלוני, אסור לו לבוא בלי להעיד כדי שהבעל דין יחשוב שיש לו ב' עדים. אמנם להעיד על סמך דברי רבו ודאי אסור משום "לא תענה ברעך עד שקר".

שהנושה בחבירו מנה לא יתבענו על מאתים כדי לגלגל עליו שבועה. וכן שהחייב מנה ותובעים אותו על מאתים, שלא יכפור הכל כדי לא להתחייב שבועה, ולהודות בחוץ.

שעל ידיה הוא נאסר בשניה פטור, דנדרי שגגות כגון שאסר דבר אם אכל או שתה ולא זכר באותו זמן שאכל או שתה, או שנשבע שלא יאכל או ישתה, ושכח ואכל ושתה, מותר, וכן שבועות שגגות מותרות.

ואם אכל כל אחת מהם כשהוא זוכר שעל ידי האכילה הוא אוסר את חברתה, אבל לא זכר שעל ידי השניה הוא נאסר בה, חייב על השניה. ואם אכל את שתיהן במזיד חייב על השניה, ועל הראשונה זה תלוי בדין התראת ספק הנ"ל.

מתי חלה שבועה שניה

הנשבע שלא אכלתי, וחזר ונשבע שלא אכלתי, חייב שתים, כיון שכבר יצאה השבועה הראשונה לשקר.

הנשבע שלא יאכל תשע, וחזר ונשבע שלא יאכל עשר, לא חלה השבועה השניה כיון שהיא בכלל השבועה הראשונה.

הנשבע שלא יאכל עשר, וחזר ונשבע שלא יאכל תשע, חלה השבועה השניה כיון שיש בה תוספת שגם תשע לא יאכל.

כ"ט. הנשבע שלא יאכל תאנים וענבים, וחזר ונשבע שלא יאכל תאנים, ואכל תאנים והפריש קרבן, ואח"כ אכל רק ענבים, אינו חייב קרבן על הענבים משום דהוי חצי שיעור. וכן הדין במקרה הקודם אם אכל הפריש קרבן אחרי שאכל תשע, ואח"כ אכל את העשירית.

דיני שבועת שוא

בשבועת שוא, חייב מלקות במזיד, ובשוגג פטור.

הנשבע לשנות דבר ידוע וניכר לג' בני אדם, כגון על אבן שהוא זהב, או על איש שהוא אשה, הרי זו שבועת שוא.

הנשבע על דבר שלא שייך במציאות, כגון גמל פורח באויר, או נחש כקורת בית הבד, (והיינו נחש שגבו טרוף כקורת בית הבד, שאם הכונה לגודל החש, הרי בשני דשבור מלכא היה נחש שבלע תבן של י"ג אורוות), הרי זו שבועת שוא.

לאביי איירי שנשבע שראה דברים אלו, ולרבא איירי שנשבע לאסור כל פירות העולם אם לא ראה דברים אלו.

ואין לומר שכוונתו לעוף גדול, דאין הולכים אחרי מחשבתו אלא אחרי דיבורו, דמה שמצינו בשבועת בי"ד, שאומרים לו שידע שנשבע על דעת בי"ד ולא על דעתו, אין הטעם לאפוקי שחשב על דבר אחר, אלא לאפוקי כגון קנה דרבא שנתן מעות בתוך קנה והביאו בזמן השבועה לתובע ונשבע שהחזיר לו את המעות.

ומה שמצינו שמשה השביע את ישראל על דעת המקום ועל דעתו, היה זה כדי שלא תהיה הפרה לשבועה. (בהו"א הטעם הוא מפני שלא מצא לשון הכולל הכל, דדברי אלוה, עבודת כוכבים ג"כ נקראת אלוה, ותורה כולל תורה אחת, ויש תורה שבכתב ותורה שבע"פ, וב' תורות, כולל תורת חטאת ואשם, וכל התורה כולה, כולל עבודת כוכבים שהיא חשובה ככל התורה כולה, ומצוה כולל מצוה אחת, ומצוות כולל שתי מצוות, וכל המצוות כולל ציצית שקולה ככל המצוות, והגמ' דוחה שישביעם שיקיימו תרי"ג מצוות).

הנשבע שלא יעשה מצוה כגון שלא יעיד למי שהוא יודע לו עדות, או שלא יעשה איזה מצוה, הרי זו שבועת שוא.

הנשבע שיאכל ככר זו ואח"כ נשבע שלא יאכלנה, אם לא אכלה עבר על השבועה הראשונה שהיא שבועת ביטוי ועל השבועה השניה שהיא שבועת שוא, ואם אכלה עבר רק על השבועה השניה.

כ"ט: דיני שבועת ביטוי ושבועת שוא - שבועת ביטוי ושבועת שוא נוהגות באנשים ובנשים, בקרובים וברחוקים, בכשרים לעדות ובפטולים, בפני בי"ד ושלא בפני בי"ד, ומפי עצמו או שהשביעוהו אחרים ואמר אמן. אבל שבועת העדות לר"מ אינה נוהגת בנשים, ובקרובים, ובאינם ראויים להעיד כגון מלך, ואם נשבע מפי אחרים אינם חייבים עד שיכפרו בבי"ד, ואם אמרו אמן הרי זה כמוציא שבועה מפיו, אבל אם לא אמרו אמן אינם חייבים עד שיכפרו בבי"ד.

שבועת העדות

מי חייב קרבן על שבועת העדות

ל: אנשים חייבים ונשים פטורות, דכתיב "ועמדו שני האנשים", ואין ללמוד דאיירי בעדים, דאילו על בעלי הדינים כתיב "אשר להם הריב", דמדלא כתיב

ל"ב. אם צריך כפירה או שבועה בבי"ד- אם השביעים מחוץ לבי"ד ה' פעמים, וכשבאו לבי"ד הודו, פטורים, ואם כפרו חייבים על כל שבועה, דכתיב "לאחת" לחייב על כל אחת ואחת, ובהכרח איירי בנשבעו מחוץ לבי"ד, שהרי אם השביעים ה' פעמים בפני בי"ד וכפרו, אינם חייבים אלא אחת, דכיון שכפרו בבי"ד אינם יכולים לחזור ולהודות, אמנם הכפירה עצמה צריכה להיות בבי"ד, דכתיב "אם לא יגיד ונשא עונו" אינו חייב אלא במקום שאם היה מגיד היה הנתבע מתחייב ממון.

מי מהעדים חייב על הכפירה-

אם רק אחד כפר, זה שכפר חייב.

אם שניהם כפרו יחד, שניהם חייבים, לרב חסדא איירי לריה"ג דס"ל שאפשר לצמצם, ולריו"ח אף לרבנן מהני כפירה בתוך כדי דיבור, אחרי שסיים הראשון. ואם כפרו בזה אחר זה, לתנא דמתני' הראשון חייב, וכן סובר ר"א בר"ש, ולתנא דברייתא שניהם פטורים. הגמ' אומרת שלכו"ע עד אחד בא לחייב שבועה ולא ממון, ונחלקו אם דבר הגורם לממון כממון דמי או לא.

שבועת העדות בעידי סוטה- עד אחד שהעיד שהאשה נטמאה חייב, כיון שהתורה האמינה לו דכתיב "ועד אין בה". ועידי קינוי פטורים, כיון דהוי גורם דגורם. ובעידי סתירה זה תלוי במחלוקת אם דבר הגורם לממון כממון דמי או לא.

ל"ב: מתי נחשב שהפסיד ממון וחייב-

אם הלוח חשוד על השבועה, ויש עד שלא העיד, פטור, ואינו יכול לטעון שאם היה מעיד היה נשבע ונטול, דאומר לו מי יימר שהיית נשבע. ואם שניהם חשודים ולא העיד חייב, דבכהאי גוונא אם היה מעיד היה חייב לשלם, דחזרה שבועה למחויב לה, ומתוך שאינו יכול לישבע משלם.

עד אחד שנמנע מלהעיד **בנסכא דרבי אבא** חייב, והיינו שאם העיד עד אחד על החטיפה, וטען הנתבע שאת שלו חטף, כיון שאינו יכול להשבע משום דהוי כגזלן, אמרינן מתוך שאינו יכול לישבע משלם.

עד שנמנע מלהעיד לאשה **שמת בעלה**, אם אמר לה מחוץ לבי"ד שמת בעלה ובבי"ד סירב להעיד, פטור, כיון שהיתה יכולה לומר מת בעלה ולהנשא או להתייבם, אבל אם לא אמר לא לה ולא לבי"ד, חייב מפני שהפסידה כתובתה, (ואם המשביע עידי קרקע פטור, איירי הכא שהיא תפוסה במטלטלין).

שני עדים שאמרו שאינם יודעים עדות, וחזר אחד והודה **בתוך כדי דיבור**, הראשון חייב והשני פטור, דאף מכפירה להודאה איכא דין תוך כדי דיבור.

ב' כיתי עדים שכפרו בזה אחר זה, השניה חייבת מפני שהעדות היתה יכולה להתקיים בה, והראשונה פטורה מפני שהשניה היתה יכולה להעיד, ואם בשעת כפירה ראשונה היו שני העדים של הכת השניה קרובים דרך נשותיהם, אף אם היו נשותיהם גוססות הראשונה חייבת, דאף שרוב גוססים למיתה, מ"מ בשעה זו לא מתו.

ל"ג. מתי חייב כמה פעמים- המשביע עדים שיעידוהו על פקדון והלוואה וגזל, או פקדון של חטים שעורים וכוסמין, אם נשבעו שאינם יודעים עדות חייבים אחת, ואם הזכירו כל דבר בשבועה חייבים על כל אחת ואחת.

ששלשה שנושים מנה באחד לא יהיה אחד בעל דין ושניים עדים, ויחלקו את המנה.

ששניים שבאו לדין ואחד לבוש בגד של מאה מנה, שיש להביש בגד כזה לבעל דין. ורב הונא היה אומר לחלוץ את האנפילאות לפני הדין.

שדיין לא ישמע בעל דין אחד לפני שהגיע השני, וכן שלא יטעים דבריו לדיין לפני שבא השני. ורב כהנא למד דינים אלו מ"לא תשא" קרי ביה לא תשיא.

אין טוב לבוא בהרשאה דשמא הראשון נח יותר ממנו, או לקנות שדה שיש עליה עסיקין שמערערים על המחזיק בה, והקונה בוטח על חזקו.

המשך דיני שבועת העדות

שבועת העדות אינה נוהגת אלא **בראויים להעיד**, לרב אחא בר יעקב באו לאפוקי משחק בקוביא, וכ"ש מלך, ולרב פפא באו לאפוקי רק מלך, אבל משחק בקוביא פסול לעדות רק מדרבנן.

אם צריך כפירה בבי"ד-

לר"מ הנשבע בין בבי"ד בין שלא בבי"ד מפני עצמו חייב קרבן שבועה, והנשבע מפני אחרים שאמר מושביע אני עליכם שתבואו ותעידו, ואמרו לו אין אנו יודעים עדות, ולא הוציאו שבועה מפיהם, אין חייב עד שיכפור בבי"ד, ולחכמים אף בנשבע מפני עצמו אין חייב עד שיכפור בבי"ד.

רבנן פירשו קמיה דרב פפא שלומדים שבועת העדות משבועת הפקדון, ור"מ סובר שאומרים "דון מינה ומינה" שכמו שבשבועת הפקדון מושבע מפני עצמו חייב, בין בבי"ד בין שלא בבי"ד, ה"ה בשבועת העדות. ולרבנן אומרים "דון מינה ואוקי באתרה", שלומדים משבועת הפקדון שמושבע מפני עצמו חייב, ואומקי באתרה שכמו שבשבועת העדות במושבע מפני אחרים צריך דווקא בבי"ד, ה"ה במושבע מפני עצמו.

ל"א: לרב פפא היה אפשר לפרש שרבנן לומדים שבועה מפני עצמו מק"ו ממושבע מפני אחרים, וממילא אומרים דיו, אבל אם היו לומדים מפקדון, ודאי היו אומרים "דון מינה ומינה". אמנם באמת רבנן סוברים דון מינה ואוקי באתרה, שהרי מדויק ממתני' שמושבע מפני אחרים לומדים משבועת העדות.

שוגג ומזיד- הנשבע במזיד חייב קרבן שבועה קרבן עולה ויורד, מדלא כתיב ביה "ונעלם", וכן חייבים אם ידעו שהשבועה אסורה ולא ידעו אם חייבים עליה קרבן, אבל אם שגגו בעדות עצמה שלא זכרו את העדות פטורים, וכן הדין שבועת ביטוי שפטורים, ומה שנסתפקו בזה רב כהנא ורב אסי הוא משום דכתיב "ונעלם", והו"א שמשפיק שגגה כל שהיא, קמ"ל.

באיזה צורה צריך להשביעים-

האומר לשניים בואו והעידוני ואמרו "שבועה שאין אנו יודעים לך עדות", או שאמרו שאין יודעים ואמר מושביע אני עליכם ואמרו אמן, חייבים קרבן שבועה.

אבל אם ראוהו שרץ אחריהם ונשבעו שאינם יודעים לו עדות ולא אמר להם בואו והעידוני פטורים, אבל לגבי שבועת הפקדון אף בנשבע מעצמו חייב, ד"וכחש בעמיתו" כל דהו משמע.

ואם שלח ביד עבדו שישביעם, או שהנתבע אמר להם להשבע, פטורים, עד שישמעו מפני התובע.

תמצית משנה ברורה:

סימן רע"ז:

דיני גרם כבוי בשבת

נר הקבוע בכותל שאחורי הדלת אסור לפתוח את הדלת כדרכו, שמא הדלת תפגע בנר ותכבנו, אלא יפתח בנחת. ולסגור את הדלת בשו"ע כתב שהדין בזה כמו לענין פתיחתה, והאחרונים כתבו להתיר כיון שבזה לא יבוא לכבוי, ובפמ"ג כתב שהשו"ע מדבר כשסוגר בכח שעי"ז מתנדנד הנר, וגורם לקרב או לרחק את השמן מהפתילה.

נר הקבוע בדלת עצמה אסור לפתוח או לסגור את הדלת, מפני שזה פס"ר שהשמן יתקרב לנר או יתרחק ממנו, ויש בזה משום מבעיר או מכבה, אבל לפתוח בנחת באופן דלא הוי פס"ר מותר, ואין הדלת בסיס לנר כיון שהיא חשובה ובטלה לבית ולא לנר. ובנר של שעווה או חלב מותר לפתוח ולסגור גם שלא בנחת, אא"כ יש לחוש שעי"ז הנר יכבה לגמרי, ואם הניח את הנר שם בכונה, מהרמ"א משמע שגם בזה מותר באופנים הנ"ל, ובירושמי מחמיר בזה, ולמעשה צ"ע.

מדורה הקרובה קצת לדלת אסור לפתוח את הדלת כנגדה, מפני שגורם להבערת המדורה, ואף שאינו מתכוון לזה הוי פס"ר, ואף ברוח מצויה אסור

נר שמונח מול הדלת או החלון- אסור לפתוח דלת או חלון כנגד הנר ממש, בין נר של שמן בין נר של שעווה וחלב, שמא ע"י הפתיחה יכבה הנר ע"י הרוח שמבחוץ, ואפי' בפותח בנחת אסור. וכתב המ"א שגם אם עכשיו ממש אין רוח אסור, דא"א להבחין בזה, ויש מקילים בזה, ובמקום הדחק יש להקל לפתוח בנחת לאט לאט, שלא תגרום הדלת עצמה לרוח לבוא. ולסגור את הדלת כנגד הנר מותר.

אטו רוח שאינה מצויה, ואם אין רוח כלל מותר, ואם ע"י דפיקת הדלת עושה רוח מצויה, משמע בר"ן שאסור, ולסגור דלת כנגד המדורה מותר.

דיני נר המונח ע"ג טבלה

ניעור הטבלה – נר המונח ע"ג טבלה או שלחן או סטנדר והוא צריך להם, ולא הניחו שם מדעת, מותר לנערם בנחת באופן דלא הוי פס"ר שיכבה הנר, וצריך שלא יתכוון לכבותו, אבל להגביה את הטבלה אסור, וא"כ הוא צריך למקום הטבלה או שא"א לנער משום פסידא, שאז מותר לטלטל אפי' כשהנר דולק, ודווקא נר של שעוה או חלב או שכבר כלה השמן, אבל נר שיש בו שמן אסור לנער את הטבלה, דהוי פס"ר, ואף דלא ניהא ליה הכבוי כיון שהשמן הולך לאיבוד, מ"מ לרוב הפוסקים איסורא איכא גם בלא ניהא ליה, (אמנם לטלטל את הטבלה בנחת מותר), וכתב הרמ"א שטוב לנער ע"י נכרי במקום שא"צ כ"כ, ואז מותר אפי' בנר של שמן, ואם אין נכרי יעשה ע"י קטן, ואם כבר כבה הנר מותר לכו"ע לנער את הטבלה אפי' שלא בנחת.

ואם הניח את הנר מדעתו נעשית הטבלה בסיס לדבר האסור, ואסור לנערה. והנה נחלקו הפוסקים אם מדעת היינו שהיה בדעתו שיהיו שם כל השבת, או אפי' רק בכניסת השבת, וא"כ נרות שדעתו ליטלם למחר ע"י נכרי אין הטבלה נעשית בסיס לדעת המקילים, וא"כ אם נפל נר של שעוה או חלב על השלחן ואין נכרי או קטן, מותר לנער בעצמו, בדמקום פסידא סומכים על המקילים.

ואם היה מונח על השלחן בבין השמשות ככרות ושאר דברים הנצרכים לשבת, פשיטא שהם יותר חשובים מהשלהבת של הנר, והוי בסיס לאיסור ולהתיר, ומותר לכו"ע לנער את השלחן, ואם א"א לנער במקום זה משום פסידא, מותר לטלטל את השלחן למקום אחר ולנערו שם, ואם צריך את מקום השלחן לשים שם איזה דבר, מותר לטלטל את השלחן למקום אחר אפי' בזמן שהנרות דולקות, ומנהג נכון הוא לתת ככר הנצרך לשבת על השלחן לפני הדלקת הנרות, כדי שיהיה מותר לטלטל את השלחן כשהיה צריך לו, והגר"א מחמיר בזה, ומנהג העולם להקל כהמ"א ושי"א, אך אם הנר של שמן יזהר לטלטל את השלחן בנחת, כדי שלא יקרב או ירחיק את השמן מהפתילה, והפמ"ג מצדד שאם כבו הנרות ואין פסידא בניעורם אסור לטלטל אלא צריך לנער.

נגיעה בטבלה או במנורה – מותר לגעת בטבלה שיש ע"ג נר, לט"ז איירי בקבועה, וי"ל דאיירי אף באינה קבועה, ומותר משום דהנדנדו הוא טלטול מן הצד, וכן מותר לגעת במנורה קבועה שדולקות עליה נרות, ובלבד שלא ינענע, ובמנורה תלויה אסור מפני שבקל ינענע, ואפי' אם כבר כבו הנרות אסור, ואם הנרות דולקות יש בזה חשש מבעיר.

מותר להניח נר בערב שבת ע"ג אילן כדי שידלק שם בשבת, ואין חוששים שיטלו כשיכבה ונמצא משתמש במחומר, כיון שבלאו הכי אסור לטלטל נר גם אחרי שכבה, אבל ביו"ט שמותר לטלטל נר, אסור להניחו ע"ג אילן אפי' מערב יו"ט, שמא ישתמש במחומר.

כפית קערה ע"ג הנר – מותר לכפות קערה של חרס ע"ג הנר בשבת, כדי שלא יאחז האור בקורה, (ואם הקדירה נוגעת בקורה משמע בלבוש שאסור, ולהגר"א מותר), וכן מותר לכפות קדירה מפני שקשה לעיניו אור הנר, או מחמת סיבה אחרת, אך יזהר שישאר פתח לאור דאל"כ יכבה הנר, ובנר של חלב יש להזהר מפני הזיעה שעולה למעלה אל הקדירה, וקערה ממכתת אסור כי המחממה חייב משום מבעיר, וא"כ יש בזה חשש סכנת נפשות, דאז מותר בכל גוונא.

סימן רע"ח:

סילוק נר המפריע לחולה

חולה שיש בו סכנה שהנר מפריע לו לישון, וא"א להוציא את החולה למקום אחר פן יכבד עליו חוליו, וא"א להסתיר את האור ממנו ע"י כפית כלי, ואין שם נכרי שיכול לכבות את הנר בלא איחור, מותר לישראל לכבות את הנר בשבילו ואפי' אם לא ידוע שע"י מניעת השינה יבוא לידי סכנה מותר, משום דשינה יפה לחולה, והוא עשוי להתרפא ע"י או עכ"פ לחיות יותר, ובלי השינה אפשר שיכבד חוליו ויסתכן יותר. וכשהחולה מתעורר מותר להדליק את הנר בשבילו כדי לראות איזה דבר הצריך לו, וגם שדעתו מתיישבת בזה, ודווקא כדי שלא ישב בחושך, אבל להטות את הנר כדי שיאיר טוב יותר אסור, דלא הותר רק מה שהוא הכרח לחולה. וכן הדין בחולה שהוא ספק סכנה, או כדי שלא יבואו עליו ליסטים.

חולה שאין בו סכנה או כשיש סכנה מגבים אסור לכבות או למעט את האור, ואף לסוברים שאין חיוב חטאת על כיבוי, דהוי מלאכה שא"צ לגופה, (שא"צ לעצם הכבוי אלא צריך שהחולה ישן או שלא יתכלה השמן וכדו'), ורק כשצריך

לעשות פחמין חשיב צריכה לגופה), מ"מ אסור לכבות לצורך חולה שאין בו סכנה, דאיסור כיבוי חמור משאר איסורים דרבנן כיון שיש בו צד חיוב. ושיטת הרמב"ם שמלאכה שא"צ לגופה חייב עליה, ואמנם אף חולה שאין בו סכנה אם הרופא אומר שע"י מניעת השינה יתגבר החולי ויכול לבוא לידי סכנה, מותר.

סימן רע"ט:

טלטול נר בשבת

מותר השמן שבנר שדלק בבין השמשות של כניסת השבת, וכן מותר הנר העשוי מחלב או שעוה, אסור לטלטלם או להסתפק מהם בשבת, משום שבבין השמשות היה אסור להסתפק מהם משום מכבה, וטעם נוסף משום שהוקצו למצות הדלקת הנר, ולפי טעם זה גם ביו"ט אסור להשתמש בו לתשמיש אחר חוץ ממצות ההדלקה.

נר שדלק בבין השמשות של כניסת השבת אסור לטלטלו גם אחרי שכבה, ואפי' לא נשאר בו שמן כלל, לפי שהנר שבתוכו השמן, וכן השמן עצמו, הם בסיס לשלהבת שהיא מוקצה מחמת איסור, ומיגו דאתקצאי לבין השמשות אתקצאי לכולי יומא. ואף לצורך גופו ומקומו אסור, ויש מי שהתיר ולא נראו דבריו. אמנם נר שלא דלק באותה שבת הוי כלי שמלאכתו לאיסור, ומותר לטלטלו לצורך גופו ומקומו. ומנורה שמדליקים בה נרות דינה כמו נר, ואף שהנר עומד להכבות, כיון שאין דעתו לסלק את הנר מן המנורה עד שיכבה, ואפי' ע"י נכרי, נאסרו בטלטול לכל השבת, ועוד הרי בבין השמשות לא יכול לנערו שהרי נר בשבת חובה, ובנר של שמן גם אסור לנערו משום כבוי.

אם יש אימת נכרי עליו ע"י הנר, מותר לטלטל לאחר שכבה הנר, (ש"ג ותו"ש ודלא כהמ"א, ומהפמ"ג משמע שאם ירא שיכבה או שאר הפסד ממון מותר לכו"ע).

איסטניס – כתב הרמ"א שי"א שמי שהוא איסטניס ומאוס עליו להשאיר נר אחר שכבה, מותר לו להוציא את הנר מעל השלחן, כדין גרף של רעי, והמחמיר יחמיר והמיקל לא הפסיד, אמנם נר שאינו מונח במקום ישיבתו אסור גם לאיסטניס לטלטלו. ומי שאינו איסטניס דעת הרמ"א והדרך החיים שאסור, ואין כל אדם יכול לומר שהוא איסטניס, אלא מי שידוע שהוא איסטניס, והב"ח והמ"א מתירים אף במי שאינו איסטניס אם הוא אומר שזה מאוס עליו, (והיינו בשל חרס או עץ אבל בשל מתכת אסור).

נתן לחם ע"ג הנר אם נתנו בשבת אסור לטלטל את הנר, ואם נתן לחם (או שאר דבר חשוב) מבעו"י, יש מי שמתיר לטלטל את הנר באופן זה, היכא שההתיר חשוב יותר מהאיסור, וכתב השו"ע שאין לסמוך על זה, מפני שעיקר עשיית המנורה היא עבור השלהבת.

אם התנה מערב שבת שיטלטל את הנר אחרי שיכבה, לדעת השו"ע מועיל התנאי, ויעשה את התנאי קודם בין השמשות, וכמבואר בסימן תרל"ח, ומשמע מהגר"א שגם אם אמר איני בודל מהנר כל בין השמשות מהני, (אמנם בשאר בסיס לדבר האסור לא מועיל תנאי). ולדעת הרמ"א התנאי אינו מועיל, ונוהגים לטלטלו ע"י נכרי, אף באינו צריך לגופו ומקומו אלא כדי שלא יגנב או יפסד, ואף שאמירה לנכרי אסורה, מצרפים לזה את השיטה המותרת ע"י תנאי, וכיון שהמנהג כך הוי כאילו התנה, אמנם אם הנר היה צריך לדלוק כל היום, אין מותר ע"י נכרי אלא לצורך גופו ומקומו, אבל בשביל שלא יגנב אסור.

נר שהדליקו לצורך יולדת או חולה שיש בו סכנה, מותר לטלטלו אחר שכבה, לצורך גופו או מקומו, כיון שבתחילת השבת היה מותר לטלטלו, וכ"ש שאם הודלק בשבת לצורך יולדת או חולה, או שהדליקוהו בשבת בשוגג (או רשע שהדליק במזיד), שמותר לטלטלו אחרי שכבה לצורך גופו או מקומו, דאין מוקצה לחצי שבת. אבל נר שהדליקוהו מערב שבת לצורך חולה שאין בו סכנה, אסור לטלטלו אף לאחר שכבה.

נר שלא דלק באותה שבת מותר לטלטלו לצורך גופו ומקומו, ואפי' אם הוא מאוס, דמוקצה מחמת מיאוס מותר כיון שיש עליו תורת כלי והוא ראוי לכסוי מנא. ונר שלא הדליק בו אלא רק יחדוהו להדלקה, הזמנה לאו מילתא היא, ומותר לטלטלו אף כדי שלא יפסד או יגנב. (דעת הרמב"ם דבר מאוס אפי' באין מלאכתו לאיסור אין מותר לטלטלו אלא לצורך גופו ומקומו, ומבעל המאור והר"ן משמע דפליגי).

טלטול מנורה – מנורה של פרקים בין גדולה בין קטנה אסור לטלטלה, ואפי' לא הדליקו בה מעולם, דחוששים שתתפרק ויתקנה ונמצא עושה כלי, (אא"כ דרכה להיות רפויה), ולכן אסור לטלטל את הפמוטות שלנו, ואפי' מנורה שאינה של פרקים, אם שיש לה חריצים סביב אסור משום דמיחלף בשל פרקים.

פירוש רבינו יונה על מסכת אבות:

הסתכל בשלשה דברים ואין אתה בא לידי עבירה דע מה למעלה ממך
עין רואה ואזן שומעת וכל מעשיך בספר נכתבים- היינו שיחשוב האדם
תמיד כאילו הוא לפני הקב"ה, ועי"ז ישמר מחטאים במעשים ובדיבור, עין
רואה הוא כנגד המעשים, ואזן שומעת הוא כנגד הדיבור, (ואין הכונה ח"ו עין
ואזן ממש, אלא שהכל גלוי לפניו), ובספר נכתבים היינו שאין שום שכחה
לפניו יתברך, וישולם לאדם גמול המעשים לעת"ל, ועי"י מחשבות אלו לא יבוא
האדם לידי עבירה.

יפה תלמוד תורה עם דרך ארץ שיגיעת שניהם משכחת עון- דרך ארץ
כאן הכונה למלאכה, שעל ידי שהאדם יגע בתורה שמתשת כוחו של אדם,
ובמלאכה לכדי חיותו, ולא יעמוד בטל, לא ישלוט עליו יצר הרע, אבל מי
שמתבטל ומתענג יכול לרום לבבו ולשכוח את ד'. **וכל תורה שאין עמה
מלאכה סופה בטלה וגוררת עון-** כי בטלה ממלאכה גורמת לעוני, והעני
יאהב מתנות ויחניף אף לרשעים כדי שיתנו לו, וכשיתם הכסף יבוא לידי גזל,
וכשיגיע לזה לא יהיה לו מעצור מלעבור על שאר העבירות, כי עבירה גוררת
עבירה, אבל הנהנה מיגיעו כתיב ביה "יגיע כפך כי תאכל אשריך וטוב לך"
אשריך בעוה"ז וטוב לך לעוה"ב, ולכן צריך שידע החכם מלאכה.

כל העוסקין עם הצבור יהיו עוסקין עמהם לש"ש- לא להתכבד או להנות
מהם או להשתרר עליהם, אלא להנהיגם בדרך ישרה, והכל לשם שמים, וידעו
שאע"פ שהם עוסקים עמהם, לא הם גורמים אלא זכות אבותם **מסייעתם,
וצדקתם עומדת לעד** לאלף דור, ומי"מ אתם מעלה אני עליכם כאילו
עשיתם. פי' אחר שהעוסק בצדקה מכספי הציבור יצליח בזה כי זכות אבותם
מסייעתם, ויקבל שכר כאילו עשה משלו, ונמצא שהעוסק בצרכי ציבור מרויח
לעצמו הרבה מאד, ובלבד שיכוון ליבו לשמים.

איזו היא דרך ישרה שיבור לו האדם כל שהיא תפארת לעושיה ותפארת
לו מן האדם- הקב"ה מתפאר כשהאדם עושה מצוה, וזו תפארת לאדם לפאר
את הקב"ה, ולכן יבורר האדם לעצמו לעשות המצוות בזמנם כדכתיב "ודבר
בעתו מה טוב", והעושה מצוה כמאמרה אפי' גזר דין של שבעים שנה מתבטל,
וכן צריך להתנאות במצות, לולב נאה טלית נאה ספר תורה נאה תפילין וכדו',
בענין שיפארוהו בני אדם וישבחוהו עליהן, והדרך המובחרת בכל המדות היא
הדרך האמצעית, והיא מכינה לב טהור לאדם ומחדשת בקרבו רוח נכונה.
(וכגון מידת הנדיבות שיאהב את הממון וישמרהו ויעשה סדר בהוצאותיו, כדי
שיספיק לו לעשות מה שצריך במידה נדיבה).

**הוי זהיר במצוה קלה כמצוה חמורה שאין אתה יודע מתן שכרך של
מצות-** דאף שלגבי העבירות אנו יודעים חומרתם לפי העונש, אם הוא כרת
או מיתה בידי שמים או מלקות וכו', לגבי המצוות לא נתפרש הבדל בין קלות
לחמורות, והטעם בזה כדי שלא יעשו את החמורות ששכרם מרובה, ויניחו
את הקלות ששכרם מועט, ונמצאו חסרים מן השלימות, (משל למלך שביקש
מעבדיו ליטוע פרסם וכו'). ועוד אמרו חז"ל בזה טעם חזק, שאפי' מצוה קלה
שכרה גדול מאד, שאם בשילוח הקן שהיא מצוה קלה, אמרה תורה למען ייטב
לך לעולם שכולו טוב והארכת ימים לעולם שכלו ארוך, ק"ו למצות החמורות
שבתורה.

הוי מחשב הפסד מצוה כנגד שכרה ושכר עבירה כנגד הפסדה- שאם
יחשוב שיפסיד ממון בעשית המצוה, יחשוב ששכר המצוה הוא פי כמה
אלפים מההפסד, ואם יחשוב שירויח בעבירה, יחשוב כמה יפסיד על ידה
באחרית הימים, ואין אדם רוצה ברווח הגורם לו להפסד גדול יותר.

תמצית תנ"ך:

ויחי:

יעקב היה בגיל 147 וקרא ליוסף לפני מותו וביקש ממנו להשבע לו שיקבור
אותו עם אבותיו.

ברכת יעקב למנשה ואפרים- יעקב חלה ויוסף הגיע עם מנשה ואפרים,
יעקב אמר ליוסף שד' בירך אותו ונתן לזרעו את הארץ, ואפרים ומנשה יהיו
ב' שבטים כשאר בניו, ורחל אמו נקברה בדרך אפרת כיון שהיא מתה בדרך.
יעקב אמר שד' ששמר עליו מכל רע ועזר לו תמיד יברך אותם, והבא לברך
את בניו יאמר "שימך אלוקים כאפרים וכמנשה", וכשברכם נתן את ימינו
על אפרים ואת שמואלו על מנשה, והסביר ליוסף שאפרים יהיה גדול ממנשה,
ואמר ליוסף שד' יהיה עמהם אחרי שימות.

יעקב קרא לבניו לפני מותו כדי לומר להם מה יהיה באחרית הימים, הוכיח
את ראובן ושמעון ולוי, ובירך כל אחד כברכתו, וצווה את בניו שיקברו אותו
במערת המכפלה, ובסיום הדברים נאסף אל עמיו.

חניטת יעקב וקבורתו- יוסף צוה לחנוט את יעקב, אחרי מ' יום של חנטה
וע' יום של בכי ביקש יוסף מפרעה לקבור את אביו בארץ ישראל כפי
השביעו אביו, פרעה הסכים ויוסף עלה ועלו עמו מחנה גדול הכולל את
עבדי פרעה וזקני מצרים וכל משפחתו של יעקב, יוסף עשה לאביו אבל ז'
ימים ומספד גדול בגורן האטד, וקברו אותו במערת המכפלה, וכולם חזרו
למצרים.

דברי אחי יוסף- אחי יוסף חששו שיוסף ישיב להם על הרעה שעשו לו,
ואמרו לו שאביו ציווה שימחל להם, יוסף אמר להם שלא יפחדו, והכל נגזר
משמים לטובה.

צוואת יוסף ומיתתו- יוסף אמר לבני ישראל שהקב"ה יפקוד אותם ויוציאם
ממצרים, והשביע אותם שיעלו את עצמותיו איתם, יוסף מת בן מאה ועשר
ונחנט והושם בארון במצרים.

הפטרת ויגש (מלכים א' פרק ב')

צוואת דוד לשלמה- דוד נטה למות, וקרא לשלמה וחיזקו וצוה אותו על
שמירת התורה, ואמר לו שבזה יצליח בכל מה שיעשה, ובזה תלוי קיום
מלכותו לדורות הבאים, והודיעו מה שעשה יואב שהרג את אבנר, ומה שקללו
שמעי, ושידאג בחכמה למיתתם, ושעשה חסד עם בני ברזילי, דוד מת לאחר
מ' שנות מלוכה, ושלמה מלך תחתיו, ותכון מלכותו מאד.

יצא לאור עד כה - תמצית הש"ס א' (ברכות וסדר מועד). תמצית הש"ס
ב' (נשים). (ניתן להשיג גם על כל מסכת בנפרד). תמצית מסכת ב"ק, תמצית
גפ"ת פסחים, גיטין, בבא מציעא, ובבא בתרא, סנהדרין, ומכות. תמצית תנ"ך,
תמצית משנה ברורה חלקים א' ב', ותמצית ספרי מוסר (שערי תשובה, מסילת
ישרים, נפש החיים, וחזון איש אמו"ב).

חדש- תמצית ספרי חפץ חיים (חפץ חיים, שמירת הלשון, אהבת חסד, שם
עולם, תורה אור).

לפרטים - 0527692282.

לפרטים והערות נא להתקשר ל-052-7692282.

ניתן לקבל את הגליונות החודשיים חינם, בנקודות ההפצה

או בפקס, או במייל - A0527692282@gmail.com

את הגליון השבועי על דף היומי ומ"ב ניתן לקבל

במייל - 9518470@gmail.com

או באוסף גליונות

פרשת ויחי
(פנימי בשיבת מיר)

גיליון שבועי מבית
"עין לא ראתה"

מאמרי עינינו גל

אור האורות של האמת

א. להבין את גודל חשיבותו של גדולי הדור שבכל זמן ותקופה, נביא מה שאמר הסבא מקלם בהספדו על הגרי"ס זי"ע שסילוקו היה בפר' משפטים על שום שהקפיד במאד על ענייני בין אדם לחבירו. ואמר שמעתה יש להזהר ביתר שאת בענייני בין אדם לחבירו, משום שנפשות הצדיקים שנסתלקו הם אלו שדנים ושופטים כל נשמות בני דורם כשעולים לידון בבי"ד של מעלה, ובמה שהקפידו בחייהם יש להזהר טפי. וכך ממש הספיד רבי ירוחם ממיר את הח"ח באומרו שיש להזהר בהלכות לשון הרע שהקפיד עליהם הח"ח בחיים חיותו, ויעמוד על כך ביותר בבי"ד של מעלה.

ב. עוד מצינו בגמ' בסנהדרין (צב,א) שאמרו: 'כל פרנס שמנהיג את הציבור בנחת בעוה"ז זוכה ומנהיגם לעולם הבא'. וביאור התנאי שיהיה מנהיג את הציבור בנחת, נראה לפרש שהוא לעומת מה שהביא הרמב"ן (שער הגמול י') שהפרנסים הנותנים חיתתם בארץ החיים שמטילים אימה יתירה על הציבור שלא לשם שמים, אע"פ שאותו מנהיג לא מחטיא אותם אלא מוליכן בדרך ישרה, אלא שע"ז הציבור מכוונים דעותיהם ומעשיהם לעבודתו, לא לעבוד לאדון כל, יורדים פרנסים אלו לגיהנם. רח"ל.

והמגיה שם ציין לדברי מרן הגרא"מ שך זצ"ל (מכתבים ומאמרים ח"א עמ' ט"ז) וז"ל: שאנו מחוייבים לקיים את המצוות אך ורק משום שהקב"ה צוה אותנו בתורה עליהם, ואפילו אם מקיים מצוות התורה אבל לא מתוך קבלת עול מלכות שמים אלא שמקבל עול אדם, זה פריקת עול מלכות שמים, וקרוב לאיסור 'לא תעשה לך אלהים אחרים', וזה גרע משלא לשמה, שהתם עושה עבודתו של מקום רק שמכוין לשכר, אבל בזה עצם העבודה אינה עבודת המקום, עכ"ל. ועפ"ז מובן שאם מנהיגם בנחת ולא מטיל אימה יתירה דעול אדם, אז יזכה להנהיגם גם בעוה"ב, ודו"ק.

ג. עוד נביא את דברי המדרש (ב"ר ח,ז): רבי יהושע סכנין בשם ר' שמואל אמר בנפשותו של צדיקים נמלך, הדא הוא דכתיב (ד"ה א' ד, כג) "המה היוצרים, יושבי נטעים, וגדרה, עם המלך במלאכתו ישבו שמה". ומפרש המדרש: 'המה היוצרים' ע"ש וייצר ה' אלקים את האדם עפר מן האדמה, 'יושבי נטעים' ע"ש ויטע אלקים גם בעדן מקדם, 'וגדרה' ע"ש אשר שמתי גבול לים. (ובפירוש מהרי"פ הביא בשם נזר הקודש לפרש: שהצדיקים מגינים על העולם כחול המגין על הים). 'עם המלך במלאכתו ישבו שמה' עם המלך ממ"ה הקב"ה ישבו נפשות של צדיקים שבהן נמלך הקב"ה וברא

את העולם. ע"כ לשון המדרש. וצ"ב מדוע הוזקק הקב"ה כביכול להימלך בנפשות החכמים, ומה זה מבטא למעשה..?

ברם המבי"ט (בן דורו של הב"י) בהקדמתו ל'קריית ספר' על הרמב"ם הביא מדרש זה בקצרה והוסיף בו נופך, וז"ל: ועם נפשותיהן נמלך לברוא את העולם אם יקיימו את התורה, וכשקיבלו עליהן ברא את העולם, כדכתי' המה היוצרים וגו'. עכ"ל. כלומר, לפני שהקב"ה ברא את העולם הוא כביכול הראה לצדיקים את כל הניסיונות שיהיו בדורם, ובהיות שהם נשמות כוללות, הם קיבלו על עצמם את קיום המצוות של כל בני דורם חרף כל קשיי המקום והזמן בכל דור ודור, ולכן נמלך עמהם כביכול, דעל דעת כן ברא עולם כדי שיוכלו כלל ישראל לעמוד בו בכל המצוות בכל דור ודור.

כע"ז אי' במפרשים שם: 'נפשותיהן של צדיקים' כלומר שהנפשות הזכים המה הסכימו שיבראו עם גוף בכדי שישלימו יותר מעשיהם ויעשו בבחירה ורצון. (ליקוטים). וי"מ, שבא לבאר איכות מעלתם (של הצדיקים) שהמה אשר הסכימו להיות נוצרים בגוף העפרי... והמה היו עם המלך במלאכתו כי הסכימו על בריאתם, עכ"ל. (אשד הנחלים). ולכאור' הכוונה כנ"ל שהצדיקים שבכל דור קיבלו על עצמם את כל הניסיונות והקשיים ומלחמת היצר שיהיו לבני דורם.

ד. בעת הזאת שבכל ביהמ"ד נערכים הספדים עצומים לכבודו של מרן בעל האילת השחר זי"ע שנסתלק מעימנו לאנחות, ומאירים את דמותו הפלאית הנשגבה מכל תפיסה, שומה עלינו לבחון כיצד נוכל להוציא נקודה למעשה מכל הדרגות המופלאות הללו, כי שם בשמים יושב עתה מרן בעל האילת השחר זי"ע, ושופט את בני דורינו כפי ידיעתו.

נראה שאחת מהנקודות החשובות במשנתו, שכ"כ ביקש לחנך את הציבור בזה, הוא העמדת האמת הטהורה הנעדרת עטיפות צבעוניות וצלופנים מרשרשים. מרן זי"ע דרש מכל אחד שיכיר את דרגתו בכינות ובאמיתיות ויחיה במקסימום שלו, ולא ידמיין לעצמו דמיונות נעימים שאין להם כיסוי במציאות, על דרגתו. דומה, שכל השמחה, וה'עוז וחדווה במקומו' שהיה משרה סביבו תדיר, נבע מנקודת האמת שלו, כי באותה נקודה של אמת, זורח אור עצום של פנימיות טהורה ונקיה. ובהיותו מעמיד עצמו תדיר על אותה אמת פשוטה, קרן אור פניו בזיוה והודה של האמת. ולכאורה גם את הנקודה הזאת יתבעו מבני דורו עתה לאחר סילוקו, וזו נקודה ברת השגה, שכל אחד יכול לחנך את עצמו לאמיתיות ולבריחה מזיופים. ושמא ג"ז נכלל בדברי החזו"א הנודעים: שאין שום עצב ויאוש למי שזכה לאור האורות של האמת!

נוהג כצאן יוסף

א. הנה בפרשתן יש הוראה מיוחדת מהו נוסח ברכת הבנים שמברך כל אב את בניו בלילי שבתות: "ויברכם ביום ההוא לאמר בך יברך ישראל לאמר ישימך אלקים כאפרים וכמנשה". וכן הוא המנהג עד היום לפתוח את ברכת הבנים בנוסח זה וכמודפס בסידורים. וצריך להבין מהו הרבותא להיות כאפרים וכמנשה. ובפרט שיעקב אבינו אמר להדיא "אפרים ומנשה כראובן ושמעון יהיו לי", הרי שאפרים ומנשה נתלים למעלה בקודש, בראובן ושמעון, א"כ היה לו לכל אב לברך את בנו 'ישימך אלקים כראובן ושמעון', וצ"ע.

ונראה דעיקר הברכה שרוצה כל אבא לברך את בנו, שלא תפגע בו מציאות ההידרדרות של 'ירידת הדורות', דהנה דור הולך ודור בא, ובכל דור יורדים היכולות ומתחלשים הכוחות בכל המובנים ובכל השטחים, ולדוגמא, מי יכול לומר שיש לו יראת שמים ואמונה חושית כמו שהיה לסבים והסבתות שלו, ואולי חקירות בסוגיות יודע יותר מהם, אבל את הטהרה והקדושה שהיתה להם, לו אין...! [והח"ח כותב שהקב"ה מלח את הלוי'ת לצדיקים, עם יין המשומר בענביו מששת ימי בראשית, מפני שמה שהיה בתחילת הבריאה נברא בתוקף טעמו באופן היותר משובח שיתכן בו, ומאז וולדותיהם התחילו לאבד את הטעם הישן, כמו שבימינו זקנים אומרים שהאבטיח והמילון כבר פחות מתוקים, והם דברי הגמ' שמיום שחרב ביהמ"ק אין לך יום שאין קללתו מרובה מחבירו, שהכוונה היא שהכל הולך ונהרס ונשחק].

וזהו הדבר היחודי שמצינו במנשה ואפרים שלא פגע בהם הענין של ירידת הדורות, שמבין כל הנכדים של יעקב שהיו בכלל שבעים נפש שירדו למצרים, רק מנשה ואפרים זכו להיכלל ברשימת השבטים, ולכן קבע יעקב: 'אפרים ומנשה' כ'ראובן ושמעון' יהיו לי. (וכמו שהראה הבעה"ט שגם הגימטריא של אלו השמות שווה, כדי שיובן שיש כאן השתוות מוחלטת). וע"כ בעת שכל אב מברך את בנו, הוא מאחל להם שיהיו כאפרים ומנשה שלא יורדים בדרגה כלל.

ב. וצריך לברר את סוד הדבר, מדוע דווקא אצלם נעצרה ירידת הדורות? ואשר יל"פ בזה, דזה בזכות יוסף מכוח העמידה שלו בניסיון דאשת פוטיפר, דא' בסוטה (לו,ב) "באותה שעה באתה דיוקנו של אביו ונראתה לו בחלון, אמר לו: יוסף, עתידין אחיך שיכתבו על אבני אפוד ואתה ביניהם רצונך שימחה שמך מביניהם?... מיד ותשב באיתן קשתו... משם רועה אבן ישראל משם זכה ונעשה רועה שנא' רועה ישראל האזינה נוהג כצאן יוסף" ופרש"י: מידי אבירותיו של יעקב, משם זכה להיות רועה ומשם זכה להיות כאבן מאבני ישראל. עכ"ל. הרי מבואר שבזכות התחברותו לדמות אביו בעת ניסיון זכה לב' מתנות, ראשית שנותרה לו האבן המיוחדת לו באבני החושן, ושנית שזכה להיות רועה.

ופרש"י: קרי כצאן יוסף המנהיגים כצאנו של יוסף אלמא מיקרו ישראל צאנו של יוסף והוא הרועה, עכ"ל.

ונראה דגדר רועה היינו שמבין טוב את קושי הניסיון של צאן מרעיתו, והרועה הטוב הוא הרועה שמעלה על דעתו את מצבו וקושייו של כל אחד מבני צאנו, ולכן דווקא יוסף הצדיק שעבר ניסיון כזה גדול, הוא יכול להיות רועה נאמן ולהבין את הקושי של כל אחד מן הצאן, ולכן דווקא במעשה העמידה בניסיון הגדול הזה, זכה להיות הרועה של כל ישראל, ומשבט סתמי נעשה להיות לשבט מנהיג ורועה, עד שיש לו יחס של רועה ומנהיג גם כלפי שאר השבטים.

ומעתה יש לומר שכוחו העצום של יוסף להחזיק את ילדיו - מנשה ואפרים בדרגה של ראובן ושמעון, וסגולתו המיוחדת לעצור אצלם את ירידת הדורות, הוא דווקא בגלל כוחו הגדול להבין לרוחם ולקשיים שעוברים עליהם.

ויוצא כאן מעין דבר והיפוכו, שהדעת הפשוטה תופסת שאם אני אתבע מהדור הצעיר את הדרגות הגבוהות שהכירו עד כה בדורות הקודמים, אזי גם דור זה יעלה ויתעלה כמותם, ומי שתופס כך, יראו אותו נושא דרשות נלהבות בעד השמירה על העקרונות, ובשמירה בצפריים על אותם הנהגות עליונות שהיו נוהגות עד כה. אבל אצל יוסף רואים בדיוק להיפך, שדווקא בגלל שהוא הבין היטב את מה שעובר על הדור הצעיר, דווקא בגלל שהוא היה ער לקשיים ולנסיגות שלהם מכוח הניסיונות שעברו עליו, דווקא זה גרם לתוצאה שאכן בניו נשארו בגובה של הדורות הקודמים.

ג. הרבה סיפורים והנהגות אנו זוכים לשמוע בימים האלה על רבינו מרן בעל האילת השחר זצוק"ל, וברבים מן המעשים והעובדות מתבלט מאד כוחו הנפלא לרדת מן ההר אל העם, מצוקי פסגות דבקוהו בבורא יתברך, אל השטויות הממלאות את הראשים היותר נמוכים וטפשיים של בערי דורינו. והיה בעל כוח מיוחד, להגדיר היטב את הקשיים, ולדעת מה לתבוע ומה לוותר... מה לדרוש ומה להתעלם... ודווקא מתוך 'ריאליות' זו העלה את בני דורו, ודירבן את כלל בני התורה לעבוד ולהתקדם בשטייגען ובעמילות רבה.

ההסבר בתופעה הזו פשוט מאד, אם יעלה על הבמה איש שמתעקש לאחוז בקרנות המזבח ולצווח עולם כמנהגו נוהג, ואיה הקדושים והטהורים עמלי התורה...? והיכן הם פרושי אישישוק...? אזי הצעירים בני הנוער ינודו בראשם לדרשן המתלהם ויאמרו בליבם לזה איננו מסוגלים! אי"ז ביכולתינו, פטורים אנו מכלום! אך כשמגיע מי שמבין היטב לדרגתם, ויודע לנסח עבורם עבודת ה' וחיבור לתורה לפי ערכם ומעמדם, אזי מגלים נכונות להיכנס בעול העבודה, ודווקא מהלך זה ממזער ומקטין את קללת ירידת הדורות...! זהו גדר 'רועה' אשר הוא גם חכם ובעל ניסיון, שיוודע כיצד לסלול מסלול נכון לכל אחד מבני עדתו להורות לו את דרכו.

לעצמו ולאחרים

א. יעקב אבינו אומר בשבחו של בנו 'אשר', בעת ברכתו: 'מאשר שמנה לחמו והוא יתן מעדני מלך' אמר ע"ז האלשיך הקדוש ביאור נאה, שלאשר יש מידה מיוחדת שהוא לעצמו די לו בלחם נקודים, ולכשעצמו "שמנה לחמו" שרואה אותו כמעדן מתובל, טעים ומזין. אבל לאחרים "והוא יתן" – מעדני מלך" דמה שנותן לאחרים, מציע ועורך לפניהם אפילו מעדני מלכים, ואינו אומר להם תסתפקו ב'פת במלח' כמוני.

המגיד הירושלמי הגאון רבי שלום שבדרון זצ"ל הוסיף על ביאורו שזהו הגדרתו של רבי חנינא בן דוסא שהיה די לו בפת חרובין מער"ש לער"ש, דהכוונה שהיה די לו בכך וראה בזה אוכל טעים ומזין בבחינת 'שמנה לחמו', אבל את כל העולם כולו הוא היה זן, והיו כל בני העולם מקבלים את כל רצונם מעדני מלכים, ואין בכך סתירה, ד"והוא יתן" ביחס לאחרים שאינם בדרגה זו, הוא משפיע להם "מעדני מלך".

למעשה, מצב מנוגד זה, מגדיר את חיי העמל בתורה הפורש מהבלי העולם הזה, שגדלותו הוא בזה גופא שיועד להבדיל בין הדברים, שלעצמו הוא מסתפק במה שיש ואינו נוטל אלא לקיום גופו וישוב דעתו, אבל לבני משפחתו הוא ידאג ככל אשר ניתן, להעניק להם את כל צרכם וסיפוקם באופן היותר ראוי, ולפי המקובל בקרב בני סביבתו ומקומו.

ואף גם מי שעמל בתורה מתוך הדחק, תגדל דרגתו אם יזכה לכלכל ניגוד זה, באופן, שחוץ ממה שימשיך לשקוע בסוגיות למרות דחק הפרנסה המעיק, יתאמץ להקל מסבל ביתו בכל יכולתו, ולפעמים אף יטול הלוואות וישיג כספים כדי להטריפם לחם חוקם. וזהו מה שאמר מרן החזו"א: 'הגשמי' של השני היא ה'רוחניות' שלי, שלגבי אחרים ראוי לדאוג להם ככל שניתן. וכזה היה מרנא בעל האילת השחר צוק"ל, שלעצמו היה די לו במזון דל ביותר, ובדירה פשוטה כנודע, אבל לדור כולו טרח ודאג בהתאם לדרגתם.

ב. ויש בזה גם משום עיצה נפלאה כלפי הילדים הרכים והבחורים הצעירים, שהרי אין ראוי להגיד להם 'אין כסף'!... תוותרו! כי הם אינם יודעים ערכה של תורה מהי, ועלולים לבעט ולמאוס בחיי תורה מתוך מחסורם אשר יחסר להם, אלא טוב ועדיף להסתיר מהם מהו מצבו המדויק, ולנסות ככל שניתן להמשיך לספק להם מזון וביגוד כראוי, וכל פעם שזקוקים לאיזו קניה או הוצאה מוצדקת ונחוצה, ישיג להם את הכסף הנדרש לכך בהקדם ויתן להם הכל בשמחה. אבל אם דורשים הוצאה בזבזנית ומיותרת שמטעמי חינוך אין ראוי לקנותה, יסביר לילד שמסיבה חינוכית פלונית אי"ז ראוי, ולא יאמר "אין לי כסף"!... כי גורם הרגשה לא טובה. [אברך אחד נוהג בביתו שבכל פעם שעובר תחת ידו סכום כסף רב לתרומה לביהכ"נ או לאיזה גמ"ח וכדו', דואג להציא את חבילת השטרות לעין ילדיו ולמנותם כדי להתנאות בזה

לפניהם, והם שמחים בליבם - 'הנה אנחנו עשירים'!... והרי זו האמת האמיתית שעמלי התורה הם העשירים הגדולים בעולם, אלא שעתה הילדים רכים מידי בשביל להבין זאת, אבל אם ינהג בהם בחכמה, יוכל להדריכם שיגדלו כמותו].

ידוע מה שאמר הגרש"ז אוירבאך זצ"ל, שראה אברכים שהפסידו את ילדיהם, ויצאו רח"ל מעולמה של תורה משום שהתאוננו תמיד בבית על מצבם הכספי, ומכיון שהילדים שמעו בבית רטינות על הכסף החסר ועל הכיס המדולדל הגיעו למסקנא מעוותת שהדבר הכי חשוב בחיים זה כסף!... ולעומתם ראה אנשים עובדים שזכו בילדים עמלי תורה, כי הילדים הללו שמעו בבית תמיד "מה יהיה עם הלימוד?" "מה יהיה עם השיעור דף היומי?" עד שהבינו שהדבר החשוב ביותר בחיים זה תורה, ובזה הלכו והשקיעו תמיד.

ג. ומי שיתמה איך באמת הוא יוכל ליתן לזולתו 'מעדני מלך', ואיך יצליח להשיג את צרכי ביתו המתרבים והולכים? התשובה לכך מובאת בשיחות חיים למרן הגר"ח שמואלבץ זצ"ל (מאמר אחריות ב'), אודות מה שמצינו שחתן מוחלים לו על כל עוונותיו, ופירש בזה, דייחודו של החתן הוא בזה שהוא מקבל עליו **אחריות** על אשתו ועל כן מוחלין לו על כל עוונותיו ונותנים לו מן השמים אפשרות לעמוד בחיובו, ומסלקין ממנו את כל העבר כדי שיוכל לעמוד באחריות.

ובחולין (פד,ב) אמרו: "לעולם יאכל אדם וישתה פחות ממה שיש לו, וילבש ויתכסה במה שיש לו, ויכבד אשתו ובניו יותר ממה שיש לו, שהן תלויים בו והוא תלוי במי שאמר והיה העולם", כלומר, "הן תלויים בו" באותה מידה שהוא תלוי "במי שאמר והיה העולם", כביכול. וכיון שכן עול האחריות של צריכתם עליו הוא, ומעתה אין מציאות של חסרון יכולת קיימת לגביו כל עיקר. ולעולם אי"ז "יותר ממה שיש לו", **שהרי המקבל עליו עול אחריות בידו לעמוד בחיובו**. וכאמור. והוא מה שאמר משה רבינו לפני הקב"ה: "האנכי הריתי את כל העם הזה אם אני ילדתיהו כי תאמר אלי שאהו בחיקך כאשר ישא האומן את היונק וגו', מאין לי בשר לתת לכל העם הזה כי יבכו עלי לאמר תנה לנו בשר ונאכלה" (במדבר יא יב-יג), כלומר: אילו הרה משה את העם הזה והיה אביהם הטבעי, שוב לא היה מקום לטענת "מאין לי בשר לתת לכל העם הזה" שאי אפשר לו לבעל חוב שלא לשלם את חובו, ואי אפשר לו לאחראי שלא לעמוד באחריותו, **שכל אשר עול אחריות עליו מזמין לו השי"ת אפשרות לשלם את חיובו**, גם אם האפשרות הטבעית נעדרת הימנו, כה גדול הוא כוחה של אחריות. עכ"ל.

זוהי איפוא התשובה, איך זוכה אדם לתת למשפחתו כל צרכיהם, דעצם ההסכמה להכנס בעובי הקורה, הוא 'סגולה' מיוחדת לזכות להיות הצינור שדרכו יורד השפע למשפחתו. וה' יתב' יזכנו בכל טוב ושפע רב לנו ולכל משפחתנו תמיד.

סוחר היהלומים בפונדק העגלונים

א. יעקב אבינו בברכתו ליששכר אומר: "יששכר חמור גרם רובץ בין המשפטים" והיה מרן הח"ח דורש פסוק זה כמין חומר, וכך פירשו: הרי "יששכר", כלומר יש שכר, א"כ תמוה מדוע בכל זאת יתרפה ויתעצל האדם בעבודת ה' ובלימוד התורה, התשובה על זה – "חמור גרם"...! שהיצה"ר של החומר הוא גורם לזה שיפגר האדם במצוות השי"ת ולימוד התורה. אך העיצה היחידה להפטר ממנו היא "רובץ בין המשפטים" על דרך שאמרו חז"ל (סוכה נב): אם פגע בך מנוול זה משכהו לבית המדרש, וזהו – "בין המשפטים" בין הרחוב שבחוץ לפתח בית המדרש, וכמו שנאמר 'לפתח חטאת רובץ', ששם ראוי להתסלק מהיצה"ר ויעזבנו לנפשו.

ב. עוד שבחו: 'וירא מנוחה כי טוב ואת הארץ כי נעמה ויט שכמו לסבול', וגם בזה יש פירוש נאה של הח"ח, דלכא' קשה, מה הסבל ללמוד תורה המתוקה מדבש ונופת צופים?

ופירש הח"ח ע"פ משל, לסוחר במרגליות ואבנים טובות שנסע למדינה רחוקה לסחור בהם, ולקח איתו שלשת אלפי רובל, ועוד לקח עימו ארבע מאות רובל להוצאות הדרך הלון וחזור, ובבואו לאותה מדינה, רכש אבנים טובות ומרגליות בסך שלשת אלפים רובל ולא נותרו בידו כי אם מאתיים רובל לכדי לשוב בהם לביתו. לפני שבא לצאת לדרך פגש בו עוד סוחר והציע לו אבנים יקרות ומיוחדות במינן, וענה לו העשיר שכבר נגמרו מעותיו, ושידל אותו שיראה בכל זאת את האבנים, ופתח לפניו את הקופסה, והנה הארץ מאירה מגודל בהירותם, וסיפר לו אותו סוחר, שערכם אלפי אלפים רובלים, אלא שכעת פשט רגל ורוצה למכרם לאלתר אפי' במאתיים רובל, וידאג העשיר מאד, כי מחד היה קשה לו להשאיר כזו עיסקה שפריה רב, ומאידך לא יכל להישאר ללא שום כסף לשוב לביתו, ולכן הציע לו שישאיר אצלו רק עשרים רובל וינהג בעצמו כאחד העניים שישנים יחד באכסדרה שבפונדקים, ואוכלים שם מאכלים זולים בכלים פשוטים. והסכים לזה הסוחר, וזכה העשיר גם בעיסקה זו.

בדרך התארח העשיר באיזו אכסניה והזמין מטה בין כל העגלונים באכסדרה הכוללת לכולם, והנה נקלע לשם ידיד שלו שזיהה אותו והתפלא לראותו במצב כה מביך, סיפר לו העשיר על העיסקה העצומה שנפלה לידו, והסביר לו שהרי כמה טורח אדם בשביל מאה רובל, ואני בשביל סבל זה לישן בדרך עם העגלונים הרווחתי אלפי רובלים, ואכן הסכים עמו הידיד שאכן כדאי הוא הדבר ומשתלם, אך תמה באזניו שמתפלא עליו לפי מה שמכיר את טבעו שאיננו מסוגל להיכנס לכאלו מקומות מוזנחים ולשכב בין העגלונים גסים ומגושמים. ענה לו העשיר, שאמת הדבר שנפשו תשתוחח עליו לפעמים ומרגיש כבר שמתפקע, ואז בראותו שהעצבון מתגבר עליו הוא פותח את התיבה של היהלומים והם

מאירות כנגדו ומשמחות את לבבו ואז תיכף מתמלא ליבו בשמחה ומצליח לעמוד בכל הקושי העצום של הדרך...

והסביר הח"ח את הנמשל, כי כך ממש בענין האדם, כי ירד לעולם הזה בכדי לסגל לנפשו תורה ומעשים טובים, והם אבנים יקרות מאד מאד, כמש"כ "יקרה היא מפנינים". אך לענין זה ידוע מה שנאמר באבות "כך היא דרכה של תורה" וכו', והכוונה, שירצה האדם להתנהג בימיו הקצרים בעוה"ז באופן הפחות מאד במאכלו ומשתתו ודירתו, ואז ישיג בודאי את חלקו בתורה החמודה מכל עניני תבל, ויהיה לו נחת ועונג עבור זה לנצח נצחים. (ועי' רוח חיים פ"ד מ"ה).

וכן אי' בילקוט משלי, על הפסוק "אם נבלת בהתנשא", בן עזאי אומר: אם מנבל אדם עצמו ואוכל חרובים ותמרים ולובש בגדים צואים (היינו פחותים), ויושב ומשמר על פתחיהן של תלמידי חכמים, והיה כל עובר ושב אומר שוטה הוא, לסוף נעשה סופר ונמצא בו כל התורה.

והגם שהנפש המשכלת בוודאי לא תסכים לזה שיקנה באופן כזה ירוד את הסחורה היקרה מפנינים של התורה, ונפשו הטבעית גועלת בזה, העיצה היעוצה היא שיתבונן תמיד בנפשו הנועם הנצחי שיהיה לו עבור תורה ומעשים טובים שעושה בעמל נפשו, שהוא עמל נגד יצרו בעוה"ז, ועי' התבוננותו יאירו עיניו ולא תהיה עליו עבודת ה' למשא ח"ו, רק הוא עצמו יטה שכמו לסבול עול התורה והעבודה.

וכל זה נכלל בפסוק הזה, דמתחילה אמר "יששכר חמור גרם" ללמדינו שבעל תורה צריך לקבל על עצמו עול התורה בתמידות להגות בה יומם ולילה, דומיא דחמור המורגל תמיד למשא, ואל יפלא בעינינו איך יקבל האדם על עצמו ברצון עול כבד כזה שהוא נגד טבע נפשו, ולזה משיב "וירא מנוחה כי טוב ואת הארץ כי נעמה" [מנוחה מרמז לג"ע של מעלה, והארץ מרמז לג"ע של מטה כידוע] "ויט שכמו לסבול" שמסכים להיכנס מעצמו בעול זה. **עכ"ז מרן הח"ח.**

ג. ויש להתבונן, שהח"ח לא מצא שום עיצה איך להתגבר על הקושי של כובד הפרנסה, ודקדוקי עניות, זולת שיחזק את עצמו בשכר הנפלא והנצחי שעתידי לקבל בעולם הבא. אלא שיש לדקדק במשל, מדוע העשיר פתח מידי פעם את התיבה של היהלומים כדי להשביע את עינו באורם הנפלא, ולמה לא הספיק לו לעלות במחשבתו שהנה בידו אוצר, מה גם שסיכון עצום לפתוח כאלו אוצרות בדרך, בפונדק הומה.

אלא מבואר כאן יסוד חזק, שת"ח צריך להתבונן ולמשש בחוש את הצלחותיו, עליו להסתכל על הקלסר ולהתפעל איזה חבורות יפות כתב, עליו לעשות סיום בשרי כשהוא מסיים מסכת, ועליו גם לספר לרעייתו בסוף היום איזה סדרים מוצלחים היו לו, כי אם לא יתבונן במו עיניו באוצרו, לא יספיק רק להזכר בזה בדעתו, ואי"ז כמו ראייה חושית!...

פניני הלכה

חידושי הלכה
מראשי חבורות בישיבת מיר

גליון מספר 13
פרשת ויחי
תשע"ח

תוכן הגליון ;

- קוגל אטריות לענין קביעות סעודה וחלה ♦ הרב שמואל פרידמן
שתיית כוס של מילה ליולדת בד' תעניות ♦ הרב שמואל דרזי
סליחות קודם התפלה בעשרה בטבת ♦ הרב אברהם זנגר

הרב שמואל דרזי

בענין שתיית כוס של מילה ליולדת בד' תעניות

כתב השו"ע או"ח סי' תקנ"ט ס"ז בענין ברית מילה בט' באב וז"ל ואם היולדת מצויה במקום המילה יברך על הכוס ותשתה ממנו היולדת, והוא שתשמע הברכה ולא תפסיק בדברים בין שמיעת הברכה לשתיית הכוס, ואם אינה שם יברך על הכוס ויטעים לתינוקות ע"כ, וכע"ז כתבו השו"ע והרמ"א ביו"ד סי' רס"ה ס"ד.

ויש לדון ולעורר בענין ההפסק שבין ברכת כורת הברית לשתיית היין דהנה יש שנהגו בזמנינו דהמברך טועם מעט מיד לאחר ברכת כורת הברית ולאחמ"כ אומר התפילה ובקשת רחמים קיים את הילד הזה וכו' ולבסוף שותה הכוס, וטעם המנהג משום דחוששים להפסק בין הברכה של כורת הברית לטעימה, ולפי"ז יש לעיין היאך מטעימין ליולדת לאחר הבקשת רחמים דהדבר פשוט שאין מפסיקין להטעימה מעט אחר ברכת כורת הברית, ולכא' היה מהראוי ליתן לקטן שהגיע לחינוך ברכה לטעום

הרב שמואל פרידמן

דין קוגל אטריות לענין קביעות סעודה וחיוב חלה

הנה לכא' מה שאומרים העולם דאינו מתחייב בחלה לפי שאין בו תוריתא דנהמא, הנה לפי הרמב"ם בפירוש טרוקנין הרי אין בו צורת פת ואעפ"כ כיון שהוא אפוי ה"ז חייב בחלה, וכן לענין המוציא כשיש בו קביעות סעודה, ולכן קשה לפוטרו מטעם זה. [אם כי י"ל דלהרא"ש שמחלק בין אם העיסה מתפשטת או מתקבצת שהעיקר תלוי אם יש בו צורת הפת או לא, וע' בה"ל קס"ח סט"ו שהביא לד' הרמב"ם, וצ"ע].

ויתכן לפטור הקוגל מטעם אחר, והוא משום שגם אחר האפיה לא נפקע ממנו אופי הבישול שיש באטריות ולא נשתנה לדבר יבש כלחם, וכל כהאי הוי חפצא דמבושל ולא של אפוי, ולא מבעיא להרמב"ן במלחמות בפסחים דכל שהיה ראוי למאכל במבושל פקע ממנו חיוב חלה אלא אף לד' החולקים י"ל דזהו בדבר שנשתנה להיות יבש ואפוי ולא בקוגל שעדיין לח בפנים ויש בו צורת תבשיל, וצ"ע בזה.

בלא תענית יוצאים בזה [כלומר שהקטן טועם ואין המברך צריך לשתות וביאר הגר"א דס"ל דטעימה אין צריך אלא משום כבוד הברכה], וסיים הרמ"א וז"ל אבל אין נוהגין כן אלא הסנדק שותה כשאין תענית ע"כ, וביאר הגר"א דהסנדק פירושו המברך [דהמנהג היה שהסנדק הוא מברך הברכות]. אולם הש"ך כתב בכל המקומות שהייתי אין נוהגין כן אלא נותנים לשתות לנערים קטנים ע"כ, וצריך להבין מה היה טעם המנהג שנתנו דווקא לנערים קטנים לשתות ולמה לא שותה המברך עצמו כד' הרמ"א.

ובשו"ת הר צבי יו"ד סי' ק"י כתב לבאר דטעם המנהג היה משום דחששו להפסק לגבי המברך עצמו, ולפיכך היה המברך מתכוין להוציא את הנער העומד אצלו [שהגיע לחינוך ברכה כמש"כ המג"א באו"ח סי' תקנ"ט סק"ט], והשומע לא הפסיק בבקשת רחמים ולפיכך הוא היה שותה הכוס, ונידו"ז תליא בפלוגתא דהפמ"ג והמשנ"ב באו"ח סי' קס"ז ס"ו דהרמ"א כתב דאם הבוצע בירך המוציא וטעם מפרוסת המוציא והשומע ממנו הפסיק לא הוי שיחה הפסק כיון דהברכה חלה כבר אצל המברך, וכתב המשנ"ב דזהו דעת הרמ"א אבל כמעט כל האחרונים חולקים עליו וס"ל דלא עדיף השומע מהמברך עצמו כששח קודם טעימתו דחוזר ומברך.

עוד כתב המשנ"ב ודע עוד דאם המברך שח קודם שטעם אף שהשומעים לא שחו כלל משמע מהפוסקים לכאן דשוב אינם יוצאים בהברכה כמש"כ בבה"ל וצ"ע לדינא, ושם הביא דהפמ"ג משב"ז סק"ח דכתב לחדש דגם באופן זה דהמברך הפסיק מ"מ לגבי השומע שלא הפסיק הוי ברכה מעליא, והבה"ל השיג דכיון דנתבטלה אצל המברך והויא ברכה לבטלה אין השומע יכול לצאת בברכה זו לכו"ע גם לשיטת הרמ"א יעו"ש.

מסקנת הדברים ומנהגי גדולי הדורות זיע"א

העולה מהדברים דאמנם מצינו פלוגתא בראשונים אם יש לחוש דבקשת רחמים על הכוס חשיבא הפסק בין ברכה לטעימה, אולם מדברי השו"ע והרמ"א נראה דנקטינן לעיקר דלא הוי הפסק, וכאמור כן מצינו מפורש בדברי הטור באו"ח סי' ק"צ, ומאידך בדברי הש"ך

מהכוס כמש"כ השו"ע כשאין היולדת נמצאת שם, ובאופן זה יכולים להטעימו מעט מיד לאחר הברכה ושוב להמשיך בבקשת רחמים ולאחמ"כ ישתה הכוס, אולם בשו"ע נראה דיש להקדים וליתן ליולדת וצ"ע.

והנראה בזה לפי משי"ת בסמוך בשורש מנהג זה שהוא לרווחא דמילתא אפי' לגבי המברך עצמו, אבל לגבי השומע שלא הפסיק לא החמירו כלל. דהנה הטור ביו"ד סי' רס"ה הביא דברי בעל העיטור דכתב דבקשת רחמים [שאומר קיים את הילד הזה וכו'] לא הוי הפסקה בין ברכה לשתיה, ויש אומרים כיון שנתן יין בפי התינוק [אחר ברכת כורת הברית] לאו הפסקה היא, וחזינן בדברי העיטור דנחלקו הראשונים אם בקשת רחמים על הכוס חשיבא הפסק ולפיכך צריך להטעים לתינוק מיד לאחר ברכת כורת הברית [ויעו' בב"י דתמה דתינוק דלאו בר חיובא הוא כלל ואין טעימתו מוציאה מידי ברכה לבטלה], או דכיון דהיא מענין הברית דמבקשין רחמים על התינוק ומסדרין אותה על הכוס לא חשיבא הפסק.

ובענין שתיית הכוס לתינוק יעו' בב"י דאנו נוהגים שלא ליתן מן היין בפי התינוק עד שמגיע לפסוק ואומר לך בדמייך חיי, וכ"כ השו"ע והרמ"א בס"א וא"כ נראה לכאן דנקטינן כשיטת העיטור דבקשת רחמים לא חשיבא הפסק.

ומצינו דהטור באו"ח סי' ק"צ כתב כשמברך ברכת המזון על הכוס דיכול לומר הרחמן שבסוף ברכת המזון ואין לחוש משום הפסק כמו שמצינו בברית דמפסיקים בבקשת רחמים על התינוק ואין חוששים להפסק וחזינן להדיא דהטור הכריע כדעת הסוברים דלא הוי הפסק, [מיהו יעו' בדרישה ביו"ד דכתב דיש לחלק דשאני ברכהמ"ז דעדיין לא בירך הגפן עד לבסוף, אך מלשון הטור עדיין יש להוכיח כנ"ל].

פלוגת הרמ"א ושו"ך מי שותה כוס הברית

אולם מצינו פלוגתא בין הרמ"א והש"ך למי מטעימין הכוס של ברכה, דהרמ"א ביו"ד שם סעיף ד' כתב דבד' תעניות מברכים על הכוס ונותנים לתינוקות לשתות, ויש אומרים דאף

הרב אברהם זנגר

סליחות קודם התפלה

בעשרה בטבת

בתקופה זו שעת הנץ החמה מאוחרת ועל כן יש המקדימים לומר סליחות בעשרה בטבת קודם התפלה כמו בימי הרחמים, ויש לדון האם יאמרו אשרי וחצי קדיש לפני הסליחות כמו בימי הרחמים, והאם בסיום הסליחות יאמרו תחנון וקדיש תתקבל כמו בימי הרחמים.

והנה בספר אשי ישראל פמ"ד הערה ל"ט כתב בשם מרן הגרי"ש אלישיב זצ"ל דבמקום שהשעה דחוקה להם יכולים לומר הסליחות קודם התפלה ויאמרו קדיש תתקבל לאחר הסליחות כמו בימי הרחמים. וכן שמעתי מאחי הגרחי"צ שליט"א שזכה להתפלל כמה שנים שחרית כותיקין במחיצת מרן הגרא"ל שטיינמן זצ"ל בביתו ולבקשת הציבור הקדימו את הסליחות לשחרית וע"פ הוראתו אמרו אשרי וח"ק קודם הסליחות וכן קדיש תתקבל לאחר הסליחות [ולא אמרו תחנון]. ויש להרחיב הרבה בענין זה, אך כעת נציע מה שיש לדון בזה לענין קדיש תתקבל.

במשנ"ב סי' תרצ"ג סק"א הביא פלוגתת המג"א וא"ר אם בליל פורים אומרים קדיש תתקבל פ"א או ב"פ, ד' הא"ר דאומר ב"פ, פ"א לאחר שמו"ע ופעם ב' לאחר קריאת המגילה וקדושה דסידרא ואומר תתקבל על התפלה שבקדושה דסידרא, אולם ד' המג"א דאין תתקבל אלא פ"א משום דתתקבל לא קאי אלא על השמו"ע, אולם הא"ר ס"ל דתתקבל נתקן לא רק על שמו"ע כי אם על כל עניני תפלה.

ונרחיב ביסוד הדברים, ז"ל הלבוש בסי' נ"ה; 'אחר סדר קדושה וכו' אומרים קדיש שלם עם תתקבל צלותהון מפני שהוא כולל כל התפלה עם תפלת שמו"ע, ותתקבל צלותהון קאי דוקא אתפלת שמו"ע, דלעולם אין אומרים תתקבל צלותהון אלא אחר שאמרו תפלת שמו"ע וכו' ומה שאין אומרים תתקבל מיד אחר תפלת שמו"ע, היינו משום דסדר קדושה בתר תפלה גרירא לפי שהיא מענין תפלה ושבח, ולכן

מצינו לפרש דמשום חשש הפסק נהגו ליתן לנערים קטנים לטעום והטעם נראה עפ"י ד הפמ"ג דכיון דהשומע לא הפסיק הוא יכול לצאת בברכה.

ומנהגו של מרן הגרי"ז זצ"ל כשהיה מברך הברכות לא היה טועם כלל לאחר ברכת כורת הברית אלא היה מתכוין להוציא אחר והשומע היה שותה לאחר הבקשת רחמים, והיינו כמש"נ.

ובזה מיושב שפיר המנהג בד' תעניות דבמקום שהיולדת שם המברך מתכוין להוציא יד"ח והיא אינה מפסיקה בין הברכה לשתייה ולפיכך אין חוששין להפסק אע"פ שהמברך מפסיק בבקשת רחמים.

ומה שיש נוהגים לטעום מעט אחר ברכת כורת הברית היינו לחוש לכתחילה לדעת הסוברים דבקשת רחמים הוי הפסק לגבי המברך עצמו, ועיין בספר אגרות סופרים ח"א סי' מ"ז לחתנו של הגרעק"א שכתב דהגרעק"א היה נוהג לטעום מעט אחר הברכה, ויעו"ע בשו"ת אגרו"מ יו"ד ח"ג סי' ק' דכתב דהוא עשה כן משום הידור והאריך לדון אם רשאי להחמיר ולנהוג כן לעצמו יעו"ש, מאידך יש לציין לשו"ת מהר"ם שיק סי' ל"ט דכתב לחוש מדינא להפסק, [מיהו לגבי שומע הטועם מהכוס י"ל דלא הוי הפסק כמש"נ].

ויש לציין למכתבי תורה להאמרי אמת סי' מ"א דהיה נוהג כמנהג אבותיו לשתות הכוס רק לאחר הבקשת רחמים, וחכם אחד העיר לו דהטור הביא דעת הסוברים דהוי הפסק ולכן שינה מנהגו והתחיל לטעום לאחר הברכה מעט, ושוב כתב דמצא בדברי הטור או"ח דהכריע לדינא כדעת הסוברים דלא הוי הפסק וכמש"כ לענין הרחמן שבברכת המזון, וסיים בזה"ל ואכלתי ואוכל עוד כלומר דימשיך במנהגו, וכן נוהגים בבית גור עד היום, ומאידך בשאר קהילות החסידים יוצאי הונגריה בית בעלז וויזניץ ועוד נוהגים עד היום לשתות רק לאחר סיום הבקשת רחמים, ושמעתי דזה המנהג המקובל ברוב העולם, וכנראה גם מתו"ד כל אחרוני הדורות הנ"ל. ועכ"פ בברית בתענית כו"ע לא נהגו לחוש להפסק והטעם כמש"נ דלגבי השומע אין הפסק.

ושוב מצאתי כדבריו לחד מקמאי בסדר טרוויש סי' ב' (והוא מתלמידי רש"י) וז"ל; 'ודוחין תתקבל עד אחר סדר קדושה, ועל כן בפורים לפני מגלת אסתר ובט' באב לפני מגלת איכה וסדר קדושה אומר קדיש עד דאמירן, ולאחריהם בתתקבל, ומאחרין כדי להנהיג סדר שאר הימים, ואם ירצה [יכול] לומר קדיש בתתקבל לפנייהם ולאחריהם בלא תתקבל. ומאחר שביארתי כי תתקבל גומרת תפלת י"ח אין אומר תתקבל לא בקדיש לנער ולא בקדיש אחר שיר השירים רות וקהלת ולא לאחר צדוק הדין ולא לאחר דרשה ולא בשום מקום רק אחר י"ח, אבל לאחר סליחות שהם כמו תפלת י"ח אומר תתקבל, ויש שאין אומרים אחריה תתקבל דלא חשיבו להו כתפלת י"ח, אבל לפני הסליחות אין אומרים תתקבל לכ"ע' עכ"ל.

תבנא לניד"ד, דלפ"ד הלבוש מסתבר דאין לומר קדיש תתקבל אחר סליחות של התעניות, דלא מצאנו שתקנום בדוגמת שמו"ע כמו סליחות של ימי הרחמים. וכן נראה מסתימת דברי הטור ולבוש סי' תקע"ט לענין סליחות בתעניות גשמים דאומרים הסליחות בשחרית ובמנחה לאחר קדיש תתקבל ואין אומרים שוב קדיש תתקבל לאחר הסליחות. אולם לפ"ד הא"ר שפסק כדעת ספר המנהגים דאומרים תתקבל על קדושה דסידרא, הרי דס"ל דתתקבל לא נתקן רק על שמו"ע כי אם על כל עניני תפלה, וא"כ מסתבר דאף בסליחות דתעניות י"ל תתקבל. [וכבר עורר בזה הפמ"ג בסי' נ"ה דלפ"ד הא"ר בהל' פורים מתבאר דלא תקנו תתקבל רק על תפלה, ודלא כד' הלבוש והט"ז שם].

והנה המשנ"ב לא הכריע בפלוגתת המג"א והא"ר, וכ"כ הפמ"ג בספרו נעם מגדים סוס"י י"ד דאין בידינו להכריע פלוגתא זו, ובכה"ח כ' דנהרא נהרא ופשיטה. ולמעשה כתב בלוח לא"י לנהוג כהלבוש, אולם בקובץ מבית לוי (מועדים תשע"ג) כ' לנהוג כא"ר. [ובאחרונים מבואר שהיו בזה מנהגים חלוקים, דהא"ר וערוה"ש מעידים שהמנהג כמותם, וכן המנהג בפפד"מ, ואילו הפמ"ג וליקוטי מהר"ח ובגדי ישע ושו"ת בית שלמה סי' נ"ב מעידים שהמנהג במקומם אינו כד' הא"ר, וכן בדה"ח וסידור יעב"ץ וקיצושו"ע ומקו"ח הכריעו דלא כא"ר, וכמדומה שכן המנהג בזמנינו ברוב המקומות].

ממתינין מלומר תתקבל עד אחר סדר קדושה כדי שיהא חוזר גם על סדר הקדושה. והט"ז השיג עליו 'ולאו כללא הוא שהרי בימי הסליחות באשמורת הבוקר אומרים תתקבל אחרי הסליחות דגם בהם יש בקשות רבות כמו בי"ח. אכן פשוט דהלבוש לשיטתו שביאר בסי' תקפ"א דסליחות הוי כמו שמו"ע וז"ל; 'אע"ג שבכל ימות השנה אין אומרים תתקבל אלא אחר תפלת שמו"ע, שכן הוא משמעות לשון צלותהון שפירושו תפלה, וסתם תפלה ר"ל תפלת שמו"ע, שאני סדר הסליחות שנתקנו כולם על סדר התפלה של כל היום, כי הפסוקים שקודם הסליחות הם כנגד פסוקי דזמרה, והסליחות עם ה"ג מדות שאומרים בין כל אחת ואחת הם במקום תפלת י"ח, שעיקר התפלה הוא י"ג מדות, ואח"כ נופלין על פניהם כמו אחר כל התפילות ומסיימין ואנחנו לא נדע, לכך אומרים אחריהם קדיש שלם עם תתקבל כמו אחר גמר כל תפלות השנה' עכ"ל.

ועפ"ז השיג הלבוש בסי' תרצ"ג על פשטות דברי ספר המנהגים דבלייל פורים אומרים קדיש תתקבל ב"פ [אשר הא"ר פסק כמותו] וז"ל; 'תמוה בעיני מאוד על המנהגים שכתבו שגם אחר המגילה וסדר קדושה ואתה קדוש יחזרו ויאמרו קדיש שלם, על מאי קאי אותו קדיש שלם, שאם יאמרו קדיש שלם קודם קריאת המגילה ואתה קדוש על תפלת י"ח לא שייך לומר קדיש שלם אחר המגילה ואתה קדוש, שאין אומרים תתקבל צלותהון שהוא תרגום של תפלה אלא אחר שאמרו תפלת י"ח שהוא נקרא תפלה וכו' עכ"ל.

וכ"כ הלבוש בסי' תקנ"ט דבלייל ט"ב אומר תתקבל לאחר שמו"ע ולאחר איכה ואתה קדוש אומר קדיש שלם בלא תתקבל 'כי אין אומרים אלא אחר תפלת י"ח. וכ"כ הלבוש במנהגים סעי' כ"ב; 'בחנוכה ופורים ותענית ובכל יום שאין בו מוסף אין אומרים קדיש שלם אלא אחר גמר התפלה קודם עלינו לשבח, שהכל תפלה אחת היא, לפיכך אומרים ח"ק אחר התפלה והתחנה, ואח"כ אומרים סדר קדושה לצרפה עם התפלה, ואח"כ אומרים קדיש שלם עם תתקבל לכלול הכל ביחד, וחוזר תתקבל צלותהון על התפלה של י"ח שהיא נקראת צלותהון דישראל, כי שאר הענינים והפסוקים אינן אלא שבחות ותהלות לשם יתברך או תחנונות, ותחנונות ותפלות שני ענינים הם' עכ"ל.

ד] עד"ז ש"ץ שטעה בליל שבת ואמר קדיש תתקבל קודם ברכת מעין ז', ראיתי מובא בשם הגר"ש קמנצקי שליט"א שיאמר לאחר מעין ז' קדיש שלם בלא תתקבל, והוא לפ"מ שביאר דמעין ז' לא הוי תפלה אלא ברכה גרידא, וכתב דלפ"ז תלוי בפלוגתת המג"א וא"ר והמנהג כד' המג"א. אולם בשו"ת אבני ישפה ח"א סי' נ"ח האריך בענין זה להוכיח דהוי דין תפלה ועל כן לכו"ע יאמר תתקבל, וע"ש שנו"נ בזה עם הגר"ש דביליצקי שליט"א שדעתו שלא יאמר תתקבל משום ד' המג"א. וכן דן בזה באג"מ או"ח ח"ד סי' ע' אות י"ג וז"ל; 'מאחר דברכת מעין שבע הוא תפלת צבור, ואף שיש לחלק מאחר דהקהל הא לא אמרו אותו וגם לא יצאו בו אולי שאני, מ"מ כיון שליכא הזכרת שם יש להצריך לומר קדיש דתתקבל עוד הפעם'. ובאבני ישפה שם הביא בסוף דבריו בשם הגר"ש אלישיב זצ"ל שיאמר תתקבל, ומסתבר דלשיטתו אזיל דצייד לדינא כד' הא"ר.

ה] בשו"ת שבט הלוי ח"ד סי' נ"א כתב דאם שכחו בר"ח לומר אשרי ובא לציון קודם מוסף והשלימו לאחר קדיש תתקבל שלאחר מוסף לא יאמרו שוב תתקבל, ולהאמור הוא תלוי בפלוגתת המג"א וא"ר.

ו] בס' אשי ישראל פל"ט הערה כ"ט כתב בשם הגר"ש אלישיב זצ"ל דהאומרים בערב ר"ח יוכ"ק בלי מנחה יאמרו לאחריו קדיש תתקבל. ולכאור' הוא תלוי בפלוגתת הלבוש והא"ר. [ובביהכ"ס ישועות יעקב בשכונת מא"ש בירושלים המנהג תמיד לומר ב"פ תתקבל לאחר שמו"ע ולאחר יוכ"ק, וזה ממש כד' הא"ר בליל פורים, אלא דהתם הטעם דאין אומרים פ"א בסוף התפלה הוא משום הפסק מרובה בקריאת המגילה, אבל בתפלת יוכ"ק צ"ב מאי שנא מסליחות בתעניות דאומרים פ"א בסוף התפלה. ואולי נקטו דתפלת יוכ"ק אינה ענין לתפלת מנחה ולכך הוי הפסק לתתקבל דשמו"ע].

ז] בשו"ת משנה הלכות ח"ו סי' י"ז דן אודות ט' שהתפללו שמו"ע ביחידות ואח"כ הגיע עשירי ואמרו יחד אשרי ובא לציון האם יאמרו קדיש תתקבל, וכתב דפשיטא שלא יאמרו קדיש תתקבל כיון שלא היה שמו"ע בציבור. ויש לדון דשמא לפ"ד הא"ר סגי בקדושה דסידרא לחוד אף אם לא הוי לאחר שמו"ע בציבור.

והנה באמת הרבה ראשונים כתבו להדיא דלא כהא"ר דאין לומר בליל פורים תתקבל ב"פ (ספר המחכים, שבלי הלקט ומהר"ל בשם הרוקח, ארחות חיים ואבודרהם ועוד), אבל אין הכרח דס"ל כד' הלבוש דלא נתקן תתקבל כי אם על שמו"ע, אלא י"ל דס"ל דאין לומר תתקבל על קדושה דסידרא דעיקרו קדושה ולא תחנונים ותפלה, [וכ"ה ל' התרוה"ד סי' ט"ו; 'קדיש שלם חוזר אתפלת י"ח, שהרי אומר תתקבל ועל פסוקים ודברי תורה אין אומרין תתקבל'], אבל על סליחות ותחנונים בעלמא יתכן דאפשר לומר תתקבל.

והנה מצאנו כמה וכמה נפ"מ בפלוגתא זו אם תתקבל נתקן רק על שמו"ע או על כל עניני תפלה וכדלהלן;

א] מבואר במג"א ומשנ"ב סי' רל"ד דאם סיים חזרת הש"ץ לפני השקיעה ואחר השקיעה אמר וידוי ותחנונים עד צה"כ אינו יכול לומר תתקבל כי אינו באותו יום שבו התפלל השמו"ע, וזה נפ"מ גדולה ליוכ"פ להמסיימים נעילה קודם השקיעה ואח"כ אומרין אבינו מלכנו עד צה"כ כמבואר במשנ"ב שם. אולם בא"א מבוטשאטש כתב דיכול לומר תתקבל על התחנונים כמו בסליחות. וזה כד' הא"ר ודלא כד' הלבוש דסליחות שאני דהוי כשמו"ע.

ב] ש"ץ שטעה ואמר קדיש תתקבל קודם אשרי [והדבר שכיח בחנוכה שטעה ואמר קדיש תתקבל לאחר הלל], האם יאמר שוב קדיש תתקבל לאחר אשרי ובא לציון או יאמר קדיש שלם בלא תתקבל, בשו"ת בית שלמה סי' נ"ב כתב דתלוי בפלוגתת המג"א וא"ר הנ"ל, והסיק דלמעשה לא יאמר שוב תתקבל כי המנהג כהמג"א. וכ"כ בשו"ת רבבות אפרים ח"א סי' ק"י בשם כמה פוסקים, וכ"כ הגרש"ז אויערבאך זצ"ל בס' ועלהו לא יבול עמ' רע"ט, אולם בספר מנשים באהל כתב בשם הגר"ש אלישיב זצ"ל שיאמר שוב תתקבל כד' הא"ר.

ג] עד"ז ש"ץ שטעה במוצ"ש ואמר קדיש תתקבל לפני ויהי נעם, כתב בשו"ת משנה הלכות ח"ו סי' ט"ז דיאמר אח"כ קדיש שלם בלא תתקבל, ויסד דבריו ע"ד הלבוש והט"ז סי' נ"ה דלא תקנו תתקבל אלא על שמו"ע, אבל להאמור הא"ר חולק ולדינא אינו מוכרע.

ע"ש, ומה"ט כתב התרוה"ד סי' י"ג דאין לש"ץ לפסוע לאחוריו עד שיסיים קדיש תתקבל דזהו גמר התפלה, וזהו ג"כ הטעם דקי"ל דאין לחלוץ התפילין עד לאחר ובא לציון, לפי שהוא חלק מהתפלה. ועל כן ס"ל לא"ר דאף אם כבר אמרו תתקבל על עיקר השמו"ע אפשר לומר שוב על קדושה דסידרא שהיא ההשלמה לשמו"ע, אבל קדושה דסידרא או שאר תחנונים בפנ"ע י"ל דמודה הא"ר דלא נתקן ע"ז תתקבל.

ומידידי הרה"ג ר' אברהם טננבוים שליט"א שמעתי להוכיח בזה מד' בן הנוב"י שהביא הביה"ל סי' נ"ה דאף דבערבית אומרים קדיש תתקבל על תפלה בלחש מ"מ בשחרית ומנחה מדוקדק בשו"ע דאין אומרים אלא על חזרת הש"ץ ולא על תפלה בלחש לחוד, והגרע"א שם תמה מאד מאי שנא, ובן הנוב"י ביאר דבשחרית ומנחה כיון שתקנו חז"ל חזרת הש"ץ כך היתה תקנתם שיאמרו קדיש תתקבל על חזרת הש"ץ ולא על תפלה בלחש. והנה דבריו צ"ב מאיזה טעם נימא שלא יהא הקדיש גם על התפלה בלחש [ובשו"ת אבן ישראל ח"ט סי' ס"ג ובית ברוך על הח"א כלל ל' סקל"ו חלקו משום כך לדינא על הביה"ל בשם בן הנוב"י, וכ"כ בתהל"ד סק"ג], אך מ"מ חזינו מדבריו דלא תקנו קדיש תתקבל כי אם על שמו"ע ולא על כל אמירת תחנונים בציבור, וז"ב.

העולה מן הדברים לענין האומרים סליחות בתעניות קודם התפלה האם יאמרו קדיש תתקבל, לפו"ר נראה דתליא בפלוגתא הלבוש וא"ר שהביא המשנ"ב בסי' תרצ"ג, אך אפשר דגם הא"ר מודה ביסוד הדברים ללבוש דלא תקנו קדיש תתקבל על כל עניני תפלה כי אם על שמו"ע, וסליחות בימי הרחמים תקנו דוגמת שמו"ע, משא"כ סליחות של תעניות, וכן משמע מדברי הטור והלבוש בסליחות דתעניות גשמים דאין אומרים קדיש תתקבל. אך אפשר דגם סליחות של תעניות יסודם כמו שמו"ע, ואף שאין בהם כל טכסיסי שמו"ע כמו סליחות של ימי הרחמים, אפשר דכיון דנהגו לאומרם לאחר שמו"ע הוי כהמשך לשמו"ע, ואה"נ אם יאמרום קודם התפלה יש לאומרם עם אשרי וקדיש תחלה והוי דוגמת שמו"ע ושייך בזה קדיש תתקבל, וכן הורה הגריש"א זצ"ל וכן נהגו בבית הגראי"ל זצ"ל ע"פ הוראתו כאמור לעיל.

עד"ז נסתפק בשו"ת בית שערים סי' מ"א באבל שהגיע לביהכנ"ס קודם אשרי והוא עדיין לא התפלל, האם יכול לרדת לפני התיבה לאשרי ובא לציון ואח"כ יאמר קדיש תתקבל, או דכיון שקאי על שמו"ע והוא לא התפלל שמו"ע אינו יכול לומר קדיש תתקבל. ולכאו' תלוי בהנ"ל.

ח] דנו האחרונים במנהג העולם דאם מתחלף ש"ץ באשרי ובא לציון השני אומר את הקדיש תתקבל, ומאיך גיסא אם מתחלף ש"ץ בהלל הראשון אומר את הקדיש, ובס' פחד יצחק כללים דיני קדיש ביאר דשאני הלל דא"א לומר עליו קדיש תתקבל משא"כ בקדושה דסידרא, וזה כד' הא"ר. [ובגשר החיים פ"ל ס"ח סק"ג כתב עפ"ז דבכה"ג חייב לומר הקדושה בקול רם יחד עם הציבור כדי שיהא בגדר תפלה בציבור שיש ע"ז קדיש תתקבל]. ולפ"ז נמצא דבחנוכה שאין אומרים לאחר הלל אלא ח"ק יכול השני לומר הקדיש, וכ"כ בס' הליכות שלמה ח"ב פ"ז בשם הגרש"ז אויערבאך זצ"ל.

שוב התבוננתי דאפשר דלא פליג הא"ר ביסוד הדברים, אלא ס"ל דקדושה דסידרא דמי לשמו"ע, וכן ראיתי בשו"ת בית שערים הנ"ל שכתב כן מסברא עפמש"כ האבודרהם הטעם דתקנו סדר קדושה בסוף התפלה בשביל ע"ה המאחרים לבא לתפלה שלא יפסידו שמיעת קדושה דאמרינן בסוטה מט. אמאי קאי עלמא אקדושה דסידרא ואיש"ר דאגדתא וכו' ותקנו להם כאן כמו תפלה קטנה, בתחילה אשרי ואח"כ קדושה וזכרון ציון ות"ת, וכמו שתקנו בליל שבת ברכה מעין ז' בשביל המאחרים לבוא, וגם האזכרות שיש בסדר קדושה זה הם י"ח כנגד י"ח ברכות דשמו"ע ע"ש, וכיון דהאי סדר קדושה הוא במקום שמו"ע שפיר שייך לומר עליו תתקבל כמו על שמו"ע. וע"ש עוד. ולפ"ז י"ל דרק לענין קדושה דסידרא ס"ל לא"ר דהוי כשמו"ע ולא בשאר תחנונים וסליחות.

ועוד י"ל דהא"ר לא קאמר אלא בקדושה דסידרא הבאה לאחר שמו"ע שהיא השלמה לתפלת שמו"ע אשר משום כך דוחים הקדיש תתקבל עד לאחריה, ומה"ט פסק הרמ"א סי' נ"ה ס"ג דאם יצאו מקצת מן המנין לאחר שהתחיל הש"ץ חזרת הש"ץ ממשיך התפלה יחד עם קדושה דסידרא וקדיש תתקבל דהכל תפלה אחת היא, אבל אין קורין בתורה דזהו ענין אחר

הלכה | מוסר | מידות שיעורי דעה

משיעוריו הנפלאים של מורנו
הגאון רבי גרשון מלצר שליט"א
על חלק יור"ד שבשו"ע

גליץ מס' 9

להצלחת הבח' שמואל בן דבורה חיה

הל' תלמוד תורה סי' רמו סעי' ד

סדר הלימוד

שו"ע – חייב אדם לשלש לימודו שליש בתורה שבכתב, שליש במשנה, דהיינו תורה שבעל פה ופירוש תורה שבכתב בכלל זה, שליש בתלמוד, דהיינו שיבין וישכיל אחרית דבר מראשיתו, ויוציא דבר מתוך דבר, וידמה דבר לדבר וכו'.

מהו 'משנה' ומהו 'גמרא'

רש"י ב"מ לג: גמרא – לתת לב להבין סתימות טעמי המשנה ולתתן סתירות וליישב מחל' התנאים. כתב השו"ע הרב הל' ת"ת ריש פ"ב קו"א וז"ל: הנה הרמב"ם שהעתיק לשונו בשו"ע עשה עיקר התלמוד להבין דבר מתוך דבר ולדמות דבר לדבר, ועוד כלל לידע מקור ההלכות במדות שהתורה נדרשת בהן, ולא ס"ל כפירש"י שעשה עיקר התלמוד לידע טעמי ההלכות התלוין בסברא שהיו נותנין טעם לדברי המשנה ע"ש ברכות מז: סוטה כב: ואזיל הרמב"ם לשיטתו שחיבר ספרו משנה תורה בלי נתינת טעמים להלכות כלל עכ"ל.

שיטת הרמב"ם שעיקר הגמרא זה ה'מנל' לידע מקור ההלכות ולא הסברות, ולכן במשנה תורה לא נתן טעמים כלל, ואילו שיטת רש"י דגמרא זה טעמי המשנה, והנפק"מ האם מדמים מילתא למילתא ומוציאים דבר מתוך דבר ע"י הטעם או ע"י המקור.

אבל למעשה נהגו בכל הדורות כדעת רש"י ותנאים, אמוראים, ראשונים ואחרונים פסקו הלכה למעשה מתוך דיוקי הפסוקים והסוגיות, ודימוי מילתא למילתא, חילוקים וסברות.

והגמ' שבת קלח: תניא רבי שמעון בן יוחי אומר חס ושלום שתשתכח תורה מישראל שנא' "כי לא תשכח מפי זרעו" אלא מה אני מקיים ישוטטו לבקש את דבר ה' ולא ימצאו שלא ימצאו הלכה ברורה ומשנה ברורה במקום אחד. (ועל דרך צחות אפשר לומר דיש כאן נבואה שבאחרית הימים ישקיעו בלימוד ה'לומדות' בלבד, ולא ידעו לאסוקי שמעתתא אליבא דהלכתא. ובענין דרך הלימוד הישיבתי המקובלת מרבתינו יתבאר בעז"ה).

סדר הלימוד היומי

גמ' קידושין ל'. אמר רב ספרא מאי דכתיב "ושיננתם לבניך" אל תקרי ושיננתם אלא ושלשתם, לעולם ישלש אדם שנותיו שליש במקרא שליש במשנה שליש בתלמוד, מי יודע כמה חיי? לא צריכא ליומי.

רש"י – לימי השבוע כלומר שני ימים מקרא שני ימים משנה שני ימים גמרא.

תוס' – בכל יום ויום עצמו ישלש ע"כ תיקן בסדר רב עמרם גאון כמו שאנו נוהגים בכל יום קודם פסוקי דזימרא לומר מקרא ומשנה וגמרא, ור"ת פ"י שאנו סומכין דאמרינן בסנהדרין בבל כלולה במקרא משנה ובגמרא דגמרת בבל כלול מכולם עכ"ל.

רמ"א – וי"א שבתלמוד בבלי שהוא כלול במקרא במשנה וגמרא אדם יוצא ידי חובתו בשביל הכל.

ועל כך סומכים בעולם הישיבות שאין משקיעים כמעט בלימוד בתנ"ך ובמשניות, וכן הנוהגים שלא לומר קרבנות מטעמא דהכל כלול בגמ' ואילו אמירת קרבנות נתקן כדי ללמוד תורה, משנה ותלמוד. (ופשוט שיש חיוב גמור ללימוד ולדעת תנ"ך ומשניות ומדרשים וזוהר, ועוד ועוד, מ"מ עיקר הלימוד הוא התלמוד!).

אבל אלו הלומדים כל היום עיון עמוק בפלפול וסברות, ואינם משלבים בלימודם כי אם פעמים מועטות מקרא משנה וגמרא לכאן אין להם על מה לסמוך וצ"ע.

לימוד מקרא משנה ותלמוד של ימינו

כתב הגר"ם אור ישראל מכתב יח וז"ל: מעת חתימת התלמוד ננעלו דרכי התורה להבין ולהורות מכתבי הקודש ע"פ המדות המסורות מסיני. ורק אל התלמוד עינינו צופיות לשאוב ממנה תורת ה' ודרכיו. וגם האדם הגדול שבענקים אין בידו רק לחפש ולגלות תעלומות סתרה.

לימוד המקרא אצלנו כמו בחינת אל"ף בי"ת בימי חז"ל לבוא ע"י ללימוד התלמוד. ולימוד המקרא הוא הבקאות בש"ס בבלי וירושלמי. וספרי גדולי הפוסקים ראשונים ואחרונים הוא כמו בחינת משנה בימי חז"ל.

ואחר הבקאות הנוראה בתלמוד בבלי וירושלמי, והידיעה הנכונה בגדולי הפוסקים. וידיעת לימוד התוס' על כולנה. אז יבוא האדם ללימוד התלמוד הוא העיון הנכון לשאוב יסודות התלמוד בפרטיו ממקומות המפוזרים להבין להורות כדת וזה הוא בחינת תורת אמת וזאת היא שימוש ת"ח וקרא ושנה ולא שימוש ת"ח הרי זה עם הארץ עכ"ל.

מבואר כאן שלימוד התלמוד והראשונים וספרי הפוסקים זה רק לימוד מקרא ומשנה, וכדי ללמוד גמרא צריך לדעת איך ללמוד ש"ס פוסקים טושו"ע איך להוציא אסוקי שמעתתא אליבא דהלכתא.

לימוד בלי הבנה

שו"ע או"ח סי' נ סעי' א קבעו לשנות אחר פרשת התמיד איזהו מקומן וברייתא דרבי ישמעאל כדי שיזכה כל אדם ללמוד בכל יום מקרא משנה וגמרא.

כתב המג"א נ"ל דווקא בזמניהם שהיו מבינים לשון תרגום אבל עכשיו שאין מבינים צריכים ללמוד להבין, דאל"כ אינו נחשב ללימוד ואף בתפילה מוטב להתפלל בלשון שמבין עכ"ל. וכ"כ המ"ב שם.

וכתב שו"ע הרב הל' ת"ת פ"ב חייב לשלש זמן למידתו בכל יום ויום שליש במקרא שזה התורה שליש במשנה שהן הלכות פסוקות בלי הטעמים, שהן פירוש התרי"ג מצוות בכל תנאיהם ודקדוקיהן ושלש בתלמוד המבאר טעמי ההלכות שבמשניות ובספרי הפוסקים הראשונים כמו הרא"ש וב"י כי אם אינו מבין טעמי ההלכות אינו מבין את גופי ההלכות ונקרא בור.

וכתב שם: פ"ג תורה שבכתב אם מוציא בשפתיו אע"פ שאינו מבין את פירוש המילות מפני שהוא עם הארץ הרי זה מקיים מצוות ולמדתם כמה דברים אמורים בתורה שבכתב אבל בתורה שבע"פ אם אינו מבין הפירוש אינו נחשב לימוד כלל עכ"ל.

ויש לדון מה נקרא 'הבנה'.

האם כל עוד לא הבין את כל חקירות האחרונים הוא לא הבין את הסוגיא. ומבואר בגמ' בברכות ו: אמר רב זירא אגרא דפירקא ריהטא. כתב רש"י שם: עיקר קיבול שכר הבריות הרצים לשמוע דרשה מפי חכם היא שכר המרוצה, שהרי רובם אינם מבינים להעמיד גירסא ולומר שמועה מפי רבן לאחר זמן שיקבלו שכר לימוד עכ"ל.

ולכא' קשה אמאי צריך להעמיד גירסא לאחר זמן? אלא מאי בגלל שזה לא היה ברור מעיקרא! לכן אינו יכול לחזור על הדברים, ואם שמע שיעור עמוק ויכול לחזור על נוסח הדברים מצויין! אבל אם לא ממש הבין - הוא ישכח מהר, כי כאשר זה נכנס עמוק זה נשאר עמוק - כבולעו כך פולטו!

והתכלית היא שיהיו דברי תורה משוונים בפך, באופן שאם ישאלך אדם אל תגמגם אלא אמור לו מיד, וברש"י בקידושין מבואר שהדרך לדעת היא 'חזור עליהם ובדוק בעומקם', כתוב כאן שהבנה זה חלק מהלימוד.

וצריך להגיע לדרגה של הבנה ברורה באופן כזה שהוא יבין ויכול לחזור לאחר זמן לחזור בבהירות על עיקרי הדברים.

אבל אם אין שכלו מסוגל לקלוט את עמקות התורה, או שיש לו טרדות ומנסה ללמוד טוב, האם קיים מצות תלמוד תורה? כתב שו"ע הרב סוף פ"ב וז"ל: ואעפ"כ יש לאדם לעסוק בכל התורה גם בדברים שלא יוכל להבין ולעתיד לבוא יזכה להבין ולהשיג כל התורה שעסק בה בעולם הזה ולא השיגה מקוצר לבדו עכ"ל.

לימוד הלכה

כתב הש"ך ס"ק ה וז"ל: כתב הדרישא יש בעלי בתים נוהגים ללמוד בכל יום גפ"ת ולא שאר פוסקים ומביאים ראיה מהא דאמרין כל השונה הלכות בכל יום מובטח לו שהוא בן עולם הבא.

אבל לי נראה שיש ללמוד ספרי הפוסקים דיני תורה כמו הרי"ף ומרדכי והרא"ש ודומיהן דזהו שורש ועיקר תורתנו ואינם יוצאים כלל בלימוד גפ"ת דהא כל השונה הלכות וכו' פי' הלכות פסוקות,

ומש"כ ר"ת ש"ס בבלי בלול קאי על מי שלומד ט' שעות ביום דכיון שיש לו פנאי גדול ילמוד בש"ס אבל הנך בעלי בתים שאינם לומדים רק ג' או ד' שעות ביום לא ילמדו בש"ס לחוד עכ"ל.

וכן הח"ח בהקדמתו למ"ב דעיקר לימוד האדם צריך להיות בלימוד המביא לידי מעשה, וחלק או"ח הוא מוקדם לכל, כי ידיעתו הוא הכרחי בכל יום בימי חייו לקיום התורה, ובלעדיו לא ירים האיש הישראלי את ידו ואת רגלו עכ"ל.

ועי' במכתבי ח"ח שתקין בכל הישיבות לקבוע חצי שעה ליום ללמוד או"ח עם פירוש (מ"ב) וכן נהגו לקבוע סדר הלכה לאחר תפילת שחרית.

{ אז נדברו }

פרשת ויחי תשע"ח | גליון מספר: 363 | לסדר: "וידגו לרוב בקרב הארץ"

להצטרפות לרשימת

התפוצה במייל,

להערות והארות:

a8447168@gmail.com

”

למה התורה עושה כ"כ הרבה עסק מה"מיטה" של יעקב אבינו...?

בפרשת השבוע רואים שהתורה עושה הרבה עסק מהמיטה של יעקב אבינו... וישתחו ישראל על ראש המטה... ויתחזק ישראל וישב על המטה... ויכל יעקב לצוות את בניו ויאסוף רגליו אל המיטה... והכי הכי: בלויה של יעקב אבינו כתוב ויעשו בניו לו כן כאשר ציום... שואל רש"י: מהו אשר ציום??? שולח אותנו רש"י לפסוק הבא ששם מה כתוב??? וישאו אותו בניו!!! מפרש רש"י: שכך ציום אל ישאו מטתי לא איש מצרי ולא אחד מבניכם שהם מבנות כנען אלא אתם וקבע להם מקום, ג' למזרח וכן לד' רוחות וכסדרן למסע מחנה של דגלים נקבעו כאן... זאת אומרת: כתוב כאן שהמיטה של יעקב אבינו הייתה בדיוק כמו ארון ברית ה'!!!

מה הפשט בזה??? הביאור בזה הוא כך:

האדם השלם בקדושת יוצרו זוכה להיות מרכבה לשכינה הקדושה!! מה פירוש מרכבה??? כמו שמרכבה לוקחת את האדם ממקום למקום... ככה אדם השלם הוא כמו מרכבה והוא כביכול מוביל את כל הנהגת שמים לאיפה שהוא רוצה... ממילא כל תנועה של יעקב אבינו... זה לא תנועה פרטית של בן אדם... אלא בכל פעולה שלו הוא משנע ומוביל את כל מערכת ההשפעה... ולכן!!! אם תשים לב... זו הסיבה שבפרשה שלנו התורה עושה עסק שלם מאיזה תנועה קטנה שיעקב אבינו שיכל את ידיו... כי ברגע שיעקב אבינו מסובב את הידיים זה שינוי בכל הארון חשמל של הבריאה כולה... ולכן יוסף כ"כ נחרד... אם יעקב אבינו מניח יד ימין על אפרים פירושו שכעת ברגעים אלו כל חסד דרועא ימינא על כל משמעותה מונחת כעת על ראש אפרים... ואילו כשיד שמאל מונחת על ראש מנשה זה אומר שכל גבורה דרועא שמאלה מונחת על ראש מנשה... זה לא צחוק... זה לא עוד איזה סבאלע שמניח ידים על ראש הנכדים ומחלק להם שוקולדים... זה המרכבה בעצמה!!! כל תנועה של יעקב אבינו יש לה משמעות של כל השיבר של ההשפעה...

וממילא!!! ברגע שיעקב אבינו כבר חולה וחלש... והוא כבר לא יכול ללכת על רגליו (או לחילופין לאחר שהוא נפטר) וכשרוצים לישא אותו... צריך לישא את המיטה... המשמעות היא שכעת המיטה שנושאת את יעקב היא כמו אופני הקודש... כי אם יעקב אבינו הוא המרכבה, והמרכבה כעת לא יכולה לזוז בכוחות עצמה... אז המיטה שנושאת אותו יש לה קדושת מרכבה... ממילא כשמגיעים לישא את המיטה של יעקב אבינו... צריך לגשת לזה כמו ויהי בנסוע הארון... ויש הוראות מדויקות לפי הדגלים... כל שבט לפי הבחינה המיוחדת שלו... והזוית השמורה לו בד' רוחות... עד כאן דברים שנשמעים אולי טיפה גבוהים... ויתכן שאנחנו לא לגמרי מבינים את הפרטים שלהם עד הסוף... אבל את העקרון שבזה אנחנו חייבים להפנים!!! אנחנו אדם!!! אדם זה לא בעל חי על שתיים... אדם שהוא יהודי זה כלי להשראת השכינה... וכשהוא ממלא את יעודו בעולם הוא פשוט נהפך לארון חשמל של השכינה הקדושה... כל מערכת ההשפעה תלויה בו!!! בכל תנועה שלו הוא פותח וסוגר ומריק השפעה מרצונו ויתברך על העולם. מי שחושב שהדברים האלו הם רק לפי תורת החסידות... טעות בידו!!! זה שער א' בנפש החיים! וחובתנו לדעת את זה!!! חובתנו להכיר בערך עצמנו....

אבל!!! כאן חשוב להבהיר נקודה חשובה... סוף סוף יעקב אבינו בסוף ימיו הגיע למדרגת נשגבות... הוא באמת היה נחשב מרכבה לשכינה הק'... אבל אני??? אני הקטן??? האם גם אני יכול להגיע למדרגה להיות מרכבה לשכינה הקדושה??? אז זהו!!! שאתה צודק... עכשיו זה באמת לא חכמה... כעת כולם יודעים להעריך את גדלותו של יעקב אבינו... כל מצרים מבינים שיש להם עסק עם אדם שברגע שהוא הגיע למצרים פסק הרעב... כעת כולם יודעים שיעקב אבינו מחזיק בידיו את כל המפתחות של ההשפעה... **אבל הרבה הרבה לפני כן!!!** כשיעקב אבינו היה עדיין בודד... אנונימי... עני ואביון... נרדף על חייו... כשהוא היה עדיין בחור ישיבה... כבר אז אבנים היו מריבות זו עם זו עלי יניח צדיק ראשו!!! כבר אז כל אחת מהאבנים רצתה לשמש כר למרכבה הקדושה... **רק מה ההבדל??? כעת כולם יודעים להעריך את יעקב אבינו... כעת כולם רוצים לזכות לגעת במיטה... אבל אז... אי שם... לפני הרבה שנים... אף אחד לא ידע להעריך אותו... אף אחד לא האמין שהבחור הסטנדרטי והשגרתי הזה שמהלך כאן בגפנו... הוא בעצמו מרכבה לשכינה הקדושה... רק לאבנים הדוממות היה את הרשות לראות ואת הרשות לריב באלם קול... מי יזכה לשמש את האדם השלם בקדושת יוצרו... **כן!!! בחור קדוש!!! אתה בעצמך...** בעבודת ה' שלך... כשאתה עושה מה שמוטל עליך בעסק התורה ותפילה שלך על כל כלל ישראל ועל כל העולם כולו... רק מה??? כעת רק לאבנים המשתלבות יש רשות לדעת את זה... רק הם יכולות לריב איכשהו בינם לבין עצמם עלי יניח צדיק רגלו במדרכה... אבל כל אחד אחר... החברים שלך... כל אלו שסביבך... הם כעת לא יודעים את זה... והקב"ה במכוון מעלים מהם את זה!!! כדי לזכות אותך לבחור בטוב... לזכות אותך לעמוד מול כל מיני ניסיונות... שנראה לך שהבחור הזה... העדכני הזה... הליבדיק הזה... הוא יותר מוצלח ממך... ובכל זאת להתגבר!!! בכל זאת להתעלות ולהבין שאין דבר גדול יותר מלהיות עבד ה' ולזכות להיות מרכבה לשכינה הק'... כעת נדרש ממך להאמין בזה!! לעמוד בזה ולהשקיע מתוך אמונה בזה... ואז!!! יום יבא ואל דאגה... כי שמש ומגן ה' אלוקים חן וכבוד יתן ה'... סוף הכבוד לבא... יום יבא ולא רק האבנים יריבו... אלא כולם יתנצחו מי יזכה לשמש את האדם השלם בקדושת יוצרו... ולבנתיים... עד אז!!! אתה תלך בתומתך... תתעלם ואל תבוש מפני המלעגים עליך בעבודת ה'... ואל תשכח שאותו יעקב אבינו... במשך הרבה שנים נשטם והושפל בידיו של עשוי ולבן... וכל ההסטוריה הזו לא הפריעה לו... ויום אחד הקב"ה הגביר קרנו... וכארז בלבנון ישגה... אל דאגה... סוף הכבוד לבא!!!**

“

להשתתפות בהוצאות הגליון:

בבנק:

חשבון 53957

בנק דיסקונט

סניף 106

באשראי:

"נדרים פלוס"

"קהילות"

בטלפון:

(מענה ממוחשב)

0799-654321

תודה מראש!!!

מה בין גדולתו של יוסף לחלום פרעה?

רגע לפני שאנחנו נפרדים מחומש בראשית ומיוסף הצדיק... תרשה לי לסגור פינה קטנה... כולנו יודעים את הסיפור שהתורה מספרת לנו שפרעה חלם חלום... שבע פרות שמנות... שבע פרות רזות... ויוסף תירגם את החלום לפרעה שיהיו שבע שני שבע... ואח"כ שבע שני רעב... וזה באמת מה שקרה... בהתחלה היה שפע ואח"כ היה רעב גדול וכו' וכו'... **עד כאן הסיפורים המוכרים!! פסוקים מפורשים בתורה שגדלנו עליהם!!!** אבל בא נעזור רגע... **יש לי שאלה מאוד מאוד פשוטה:**

בעצם למה??? למה זה בכלל קרה?? למה לגלגלה ההשגחה העליונה שיהיו שבע שנים של שבע ומיד!!! מיד אח"כ שבע שנים של רעב?? זה הרי לא נורמלי... זה הרי לא תקין... זה לא אמור להיות ככה... אז למה זה בכלל קרה??? אז אני תמיד הבנתי בפשטות שכל הסיפור הזה קרה רק בשביל שפרעה יחלום את החלום... ואז יוסף יצא מהבור ויעלה לגדולה... אבל זו תשובה לא נכונה ולא מספקת... כי... כי בינינו... לא חסרים לבוא עולם פתרונות אחרים אין להוציא את יוסף מהבור... וגם לא חסרים חלומות אחרים שפרעה יכול לחלום ויוסף יפתור אותם... ולא צריך בשביל זה להרעב את כל העולם במשך שבע שנים... אז למה בכל זאת זה קרה?? **בא נחזק את השאלה:** למה לגלגלה ההשגחה העליונה שאמצעי ההצלה ורום ההצלה של יוסף יבא דווקא באמצעות החלומות של השבע שני רעב ושבע שני שבע... **זו שאלה שמתבקשת!!!!**

אנחנו בתור יהודים, אמורים להבין שאין סתם דברים, ואם החלום הזה, והגזירה הזו של השבע שני רעב ושבע שני שבע, זה מה שנבחר להיות קרש ההצלה שבאמצעותו יוסף יצא מהבור והתורה עוד מדגישה ומרחיבה בזה, כנראה שיש בחלום הזה משהו משמעותי יותר!!! שאומר משהו בייחוס ליוסף מעבר!!! מעבר לישועה הטכנית שהוא ביצע...

והדברים טעונים הבנה...

פנימיות העניין במאמר שבעמוד 3-4 בגיליון זה, על דעת הכותב בלבד, ניתן להעיר להאיר לחלוק ולסתור

.....

להלן כתובות חדשות לרכישת ספר "אהבתי"

אלעד - 0548418684
אשדוד - 0504120311
אומיקס - 0534112035
בית שמש - 0527660119
נתניה - 0504185035
מתח ונקות - מרכז העיר - 0504124235
ק. ספר גרין פארק - 0527644795

גיליונות יחידים ניתן להשיג ב-

בני ברק: הרב דסלר 26 (פינת חזון איש) משפחת דריימס-0527117271 ניתן לקבל גיליונות יחידים מידי שבוע בכתבות זו.

כמו"כ בחנות "קשר סלולר" באזור האולמות, רח' נחמיה 28 פינת עזרא 2.000 בצה' ועד 9.30 בערב.

ויברושלים: ניתן גם כן לקבל גיליונות יחידים בחנות "קשר סלולר" רח' שמואל הנביא 99 פינת בר אילן, פתוח מ- 11.00 בבוקר ל-9.00 בערב.

עצירת גשמים!!! מה זה נוגע אלי?

אנחנו נמצאים כבר בחודש סבת... ואנחנו בעיצומה של עצירת גשמים... וצריך רחמי שמים ולהתפלל על זה. **אז לצורך העניין**... אחת ולתמיד בא נוריד כפפות ונפתח את הנושא הזה ששמו עצירת גשמים... **ובכן:** לא נעים לשאול... אבל ביני לביןך... מה כ"כ נורא בעצירת גשמים??? הרי בינינו לבין עצמנו... מה זה משנה לנו אם יורד גשם או לא?? בשלמא פעם... אם לא היה גשם היה לזה השלכות של רעב וצמא ממשיים... אבל היום... בינינו... ממה אנחנו מפחדים?? מקסימום... במקרה הגרוע מכל יהיה היטל בצורת... וישלמו יותר כסף על המים... נו... אז בשנת השמיטה המחיר של הירקות היה יותר יקר... ואילו עכשיו התור של המים להיות יקרים, **נו... זה הבעיה? זה הנושא? זה הסיפור?** העוד מאתים שקל כל חודש? **ברור שלא! ברור שיש פה משהו יותר עמוק! אז הגיע הזמן לפתוח את הנושא.**

ובכן: אם תשים לב... בקריאת שמע כתוב והיה אם שמעו תשמעו-- ונתתי מטר ארצכם בעתו... השמרו לכם פן יפתה-- ועצר את השמים... **יש לי שאלה פשוטה:** הרי יש רשימה ארוכה של ברכות וקלות בתורה... אז למה מכולם התורה בחרה בקריאת שמע דווקא בברכה והקללה הנקודתית שעוסקת בענייני גשמים?? התורה הייתה יכולה לכתוב והיה אם שמעו תשמעו... ברוך אתה בעיר... והיית רק למעלה ולא תהיה למטה... ואילו השמרו לכם פן יפתה לבבכם ואז ארור אתה בעיר ארור אתה בשדה... והיית משוגע מרמא עניך וכו' וכו'... יש רשימה של צ"ח קלות... אז למה באמת התורה בחרה דווקא בברכה והקללה של גשמים?? **השאלה היא פשוטה... ואילו התשובה היא עוד יותר פשוטה.** ממש מושגים ביהדות... **התשובה היא כך:** קריאת שמע נקראת **עדות!!!** כשיהודי קורא ק"ש הוא נקרא מעיד עדות!!! **והנה:** כשמשנה רבינו כרת עם ישראל את דברי הברית של הברכות והקלות... הוא חיפש לפני כן **שני עדים !!!** שני עדים שיעידו ויאמתו לעם ישראל בדורות הבאים שאכן היה כזה מעמד שבו קבלנו על עצמנו לקיים את התורה... זה לא סתם עדים... זה עדים כאלו שהתפקיד שלהם היה שכל פעם שאנחנו נשכח שקבלנו על עצמנו עול מלכות שמים... אז הקב"ה ישלח את העדים האלו שהם יבואו ויזכירו ויתרו בנו... נו נו נו... שכחתם?? קבלתם משהו... לא?? נו... אז משה רבינו מחפש עדים... נתחש איזה עדים הוא בחר?? **העידותיכם ככם היום את השמים ואת הארץ!!!**

העד מצד החתן... נאום שמים- **עדו!!!** העד מצד הכלה נאום הארץ- **עדו!!!** זאת אומרת: כל פעם שיש עצירת גשמים... זה לא סתם עוד קללה... אלא יש פה אמירה!! יש פה עד שמגיע ומדבר... נו נו נו... כלל ישראל... נשלחתי מבורא עולם להזכיר לכם שקבלתם על עצמכם משהו... ו... ואיפה זה?? **כלומר כך:** כל קללה אחרת שלא תבא... זה קללה!! זה עונש!! אבל כשמדובר בעצירת גשמים... יש פה משהו אחר!! יש פה משהו מעבר לקללה! **יש פה אמירה!!** השמים והארץ מדברים פה!! השמים מופיעים פה בתור עדים והם מסמנים לנו... רבותי... הקב"ה לא מרוצה... (רש"י מפורש בתחילת פרשת האזינו)

זאת אומרת: לו יצויר שעצירת גשמים הייתה מגיעה באמת בתור קללה... כאן היינו צריכים לגשת לזה באמת בצורה עניינית... נו נו... בא נבדוק עד כמה זה קללה... עד כמה זה חסר לנו... ואם זה לא כ"כ מלחיץ ואם יש לנו מים מותפלים וכו' וכו' אז נו נו... אפשר להיות רגועים... זה לא כזה קללה... אז זהו שלא!! יש פה משהו הרבה יותר עמוק מקללה!! **זה אמירה!! זה התראה!!** זה פניה אישית מ-עד רשמי שהיה נוכח במעמד החופה, שהוא חתום על הכתובה, וכעת הוא מופיע מול הכלה ושואל... נו... מה קורה??

וזו הסיבה- שאם תשים לב... במסכת תענית יש הבדל מהותי בין תענית שבאה על עצירת גשמים לבין תענית שבאות על שאר צרות... שכשמדובר בצרה כמו דבר חרב חיה רעה או שדפון... יש דין להריע ולהתענות וזהו!!! אבל כשמדובר בעצירת גשמים?? אוה... כאן יש מתחיל תהליך ארוך ומורכב... יש שלב שבו התחילו רק היחידים מתענים... ואז יש תעניות ראשונות... ואז שבע תעניות אחרונות, ואז מוציאים את התיבה לרחובה של עיר ונותנים אפר מקלה בראש הנשיא וכו' וכו'... ויש סדר שלם של ברכות... מי שענה... שומע תפילה... גואל ישראל וכו' וכו'... וכל הסדר תפילה הזה (שבפרק ב' בתענית) נאמר **רק בייחס** לתענית שבאה על גשמים!!! באמת למה?? וכי אם יש עיר שהקיפוה נהר או לסטים... זה לא מספיק צרה צרורה בשביל שנוציא את התיבה לרחובה של עיר?? אז למה רק עצירת גשמים נחשבת צרה יותר גדולה מכל צרה אחרת?? **נו... מה התשובה??** היא היא!!! עצירת גשמים זה לא צרה או קללה נקודתית... עצירת גשמים זה תוק תוק בדלת... שלום... קוראים לכם עם ישראל?? זה אנחנו- השמים והארץ... אנחנו חתומים בתור עדים על השטר כתובה שלכם עם הקב"ה... והקב"ה שלח אותנו לברר מה קרה בזמן האחרון... זה רציני!!! רציני מידי!!! זה הרבה יותר רציני מכל צרה אחרת!!! יש פה מסר שמיימי!!!

ברגע שהבנתי את זה... כל ההיבט שלי על עצירת גשמים השתנה מן הקצה אל הקצה... כי עד עכשיו... כשהיו מדברים על עצירת גשמים... הסתכלתי על זה במבט נקודת... נו... תשכנע אותי עד כמה זה באמת נורא... ועד כמה הכנרת בשפל בייחס לשנים עברו... ואני אגלה לך עוד סוד בשקט בשקט... אל תגלה לאף אחד... כל פעם שרציני לתפוס חיזוק על עצירת גשמים... קודם כל התקשרתי ל"מזג אויר" לשאול אולי עוד שבוע ירד גשם... אז בסדר... תתאזר בסבלנות... **אבל לא!!! זה בכלל לא הנושא!!** הנקודה פה זה לא הקללה שבעצירת גשמים... אלא האמירה שבה!! הפניה משמים... **ושוב: תבין:** כשמדובר חלילה במגיפת דבר רח"ל... זה קללה... כשמדובר בקללה כאן צריך לבדוק עד כמה זה באמת קללה... כאן יש מדדים מסוימים... עיר הוציאה 500 רגלי ויצאו ממנה 3 מתים ב-3 ימים הרי זה דבר פחות מכאן אין זה דבר... אבל כשמדובר בעצירת גשמים... זה לא משנה מה המצב של הכנרת... וגם לא יעזור לי שיש לי מכשירי התפלה... וגם לא יעזור לי שאור בץ אומר שבעוד ארבעה ימים יהיה גשם... המציאות היא שהשמים לא מורידים גשם!! והשמים מדברים!!! העד ששמו שמים פונה אלינו בשפה משלו ואומר לנו: הקב"ה לא מרוצה!! זה חשבון הנפש אישי לכל אחד ואחד מאיתנו באופן אישי!!! ולמה?? כי הגמ' בתענית אומרת בפירוש: שמטר ניתן בשביל יחיד... כלומר: אם בסופו של דבר לא יורד גשם... אז יש פה חשבון אישי עם כל אחד ואחד בנפרד... לכל אחד יש את החשבון האישי שלו... למה הוא מצד עצמו לא ראוי לגשם... יתן ה' שנזכה לשוב אליו יתברך, ואז שני העדים שוב יופיעו במלא הדרם ויתנו יבולם ויבשרו לנו ממנו יתברך סלחתי.

כלומר: כמה שיהיה שבע גדול... עדיין הרעב יהיה כפול ומכופל...

זה בדיוק מה שקורה איתנו כאן בזה העולם...

אנחנו מסתובבים כאן בעולם הזה... ואנחנו באמת יכולים לרכוש המון המון מצוות... שכל מצווה יש לה מתן שכר אינסופי שאין עודף בכל העולם כולו שיכול להחזיר את זה... שטפון בלתי נדלה של אפשרויות...

והנה!!! יום אחד ותיכלנה!!!! יום אחד מסתיים חלון ההזדמנויות!!!

האדם מסתלק מהעולם הזה... וזהו! ותיכלנה...

ואז ותחילנה שני הרעב!!! מכאן ואילך מתחילים שני הרעב... אין יותר אפשרות לרכוש זכויות... מכאן ואילך לנו אל יוסף... פותחים את האוצרות... את מה שאגרת לעצמך בשבע שני השבע... ואז לפתע כל זכות נמדדת בגרמים... כל איש"ר נמדד במידה במשקל ובמסורה...

השבוע האחרון תפס אותי מחזה מפעים שלא הצלחתי להירגע ממנו... ראיתי ילדה קטנה בת שש אומרת עשרה פרקי תהילים... תנחש בשביל מי??? לעילוי נשמת מרן הרב שטיינמן זיע"א!!! והיא צודקת... הרב שטיינמן בכבודו ובעצמו ביקש ממנה... הוא ביקש מהנשים שמי שיכולה לומר עשרה פרקי תהילים לעילוי נשמתו וכו'... פתאום שאלתי את עצמי: הוי באמת... מרן זיע"א צריך בדיוק את העשרה פרקי תהילים של הילדה הקטנה הזו...?? יהודי שצבר ואגר במאה וארבע שנות חייו זכויות כחול הים עד כי חדל לספור כי אין מספר... כמה עמל התורה, כמה קירוב רחוקים, קדושה ופרישות, אז בדיוק הוא צריך את העשרה פרקי תהילים של הילדה הקטנה הזו??? מה... זה סוג של כביכול??? סוג של בדיחה??? מה התשובה??? חס ושלום!!! בצוואה לא כותבים בדיחות... כן!!! מרן הרב שטיינמן אמנם התנהג כאן בעולם כיוסף בשעתו... הוא הסתובב בשבע שני השבע... ובמקום ליהנות מהאינפלציה... הוא היה עסוק רק בלאגור ולאגור ולאגור... את הכל הוא שלח ללמעלה... שום דבר הוא לא בזבז כאן... אבל הוא ידע שכמה זכויות שהוא צבר משבע שני השבע... עדיין וקמו שבע שני רעב אחריה ונשכח כל השבע... ולא יודע השבע בארץ מפני הרעב ההוא אחרי כן!! כלומר: כמה שיש פה בעוה"ז שבע... אבל בשמים הרעב לזכויות הוא כ"כ גדול... ששום זכות לא מיותרת!!! ואכן!!! לפני שבועיים לפתע נדם הלב הגדול... ואז מה קרה??? ותיכלנה שני השבע!!!! ומיד ותחילנה שני הרעב!!! מרן הרב שטיינמן נמצא כעת בשבע שני הרעב... אל דאגה... הוא מילא אוצרות כאלו אדירים שיש בהם די והותר כדי לפרנס את כל העולם כולו... אבל עדיין!!! הוא זכר צדיק וקדוש לברכה- נמצא בשבע שני הרעב, ואילו הילדה בת שש שאומרת עשרה פרקי תהילים לעילוי נשמתו... היא נמצאת בשבע שני השבע!!!! ומהבחינה הזו יש לה- לילדה הקטנה הזו מה להוסיף למרן זיע"א... כי היא יכולה עוד לאגור... והוא צצוק"ל כבר לא... ועל זה!!! על האמת הנוקבת והנוראה הזו!!! על זה מרן זיע"א השתית את

גם מתחיל להתקומם... הפגנת המילקי... מה זה המחירים האלו??? למה תבואה עולה 10 שקל לקילו... מה זה צריך להיות??? אז בשביל זה יוסף הוא המשנה למלך... הוא מופקד על הצבא... הוא משתיק את האביב הערבי בדרכים משלו... וממשיך להצטייר כמוזר ותמהוני... והוא ממשיך לאגור ולאגור בסהרוריות ובלי לנוח רגע... גרנות של תבואה אדירות בגובה של גשר המיתרים...

ויום בהיר... הדיסק מתחלף... ותיכלנה שני השבע!!! ותחילנה שני הרעב!!! בבת אחת כל השפע נעלם כלא היה... ויוסף לא פותח את האוצרות!!! יוסף נותן לעם טיפטיפה להתייבש... הוא נותן להם להבין לבד את פשר התנהגותו בשבע שנים האחרונות... המחיר של התבואה מתחיל להמריא לשחקים... ואז מתחילה הפאניקה וכולם מגיעים לפרעה... פרעה שולח אותם ליוסף... ואז מתחילה המכירה... מעמידים משקלות של צורפי זהב וכל גרם נשקל בקפידה!!! כל מאה גרם עולה פתאום 100 שקל... ולמה??? כי יוסף סחטן??? לא!! חס ושלום!!! זה באמת לא צחוק... יש רעב גדול בארץ... ואי אפשר לבזבז סתם תבואה... יש תקופת צנע... צריך לחלק את התבואה בצורה מאוזנת... ומיליוני מיליוני טונות של תבואה שעד לפני שנה היו זרוקים לארץ ללא גואל. לפתע נמכרים במשורה.

הסיפור הזה על השבע שני שבע, שלאחמ"כ הגיעו שבע שני רעב, זה לא סתם סיפור היסטורי!!! זה מדגם מדויק של התהליך שעובר עלינו בעולם הזה מול עולם האמת!!! אנחנו מגיעים כאן לעולם הזה... אנחנו נמצאים פה בשבע שני השבע... אנחנו נמצאים פה שבעים שמונים שנה... ויש לנו פה שיטפון של זכויות... אפשרויות בלתי מוגבלות לרכוש מצוות ומעשים טובים... כל אחד ואחד מאיתנו בעצמו עומד במקום של יוסף... אנחנו יודעים שיש לפנינו שבע שני רעב!!! אנחנו יודעים טוב מאוד שאנחנו נמצאים פה על זמן שאול!! וכל מה שנותר לנו זה לאגור... עכשיו: בינינו... תנסה לתפוס חיזוק יום אחד... ותחליט שהיום זה מה שנקרא "יום המעשים הטובים..." באותו יום אתה מגיע ברוח קרבת לשטיבלאך איצקוביץ, ומתחיל לירות אמן לכל הכיוונים, אמן, אמן יהא שמיה רבה, ברוך, שוב פעם אמן, אתה מסתובב שם בוקר שלם וכל דקה אתה דוחס לכה"פ עשרים אמינים... (אני דווקא נוקט בדוגמא פחות אידיאלית...) בסוף יום אתה חוזר הבייתה לאחר יום מפוצץ באמינים... איך אתה מרגיש אחרי כזה יום?? אוה אוה... די דינו... כמה זכויות... אני כבר מסודר לשנה הקרובה... אין לי מה לעשות עם כל כך הרבה זכויות... אתה מכיר את ההרגשה הזו??? זו בדיוק ההרגשה שליוותה את המחסנאים של יוסף... אוה אוה... כמה תבואה הוא דוחס לי פה... בשביל מה??? כי יום אחד יהיה רעב??? נו... בסדר... זה מספיק... הכמות שיש פה היא כ"כ גדולה שהיא מספיקה לאורך שנים... תרגע... אבל לא!! יוסף ממשיך להיות לא רגוע... ולמה??? כי יוסף יודע בוודאות שהרעב יהיה כזה גדול... שכמה שהשבע קעת גדול... הרי לא יודע הרעב בארץ אחרי כן!!

מיהו הצדיק האמיתי ביותר...???

כשיוסף פתר לפרעה את החלום הוא במילים אחרות מסר לו שיעור בכלכלה... בא ננסה לתרגם את מה שקרה במצרים לשפה של נדל"ן... יוסף מודיע לפרעה... בשבע שנים הקרובות הולך להיות היצע ענק של דירות... מלא מלא דירות מיותרת... מה זה אומר?? שהמחיר של הדירות הולך לרדת ולרדת... ואח"כ פתאום יהיה מהפך מאה שמונים מעלות!!! ויהיה פתאום מחסור נוראי בדירות, ואז שוב פעם המחיר יעלה וימריא לשחקים... כלומר: לא עשינו כלום... זה כמו: הדולר ירד ירד ירד ירד... ואח"כ עלה עלה עלה... נו... מה עשינו??? זה בדיוק מה שקרה במצרים: הולך להיות שיטפון של תבואה... מלא מלא תבואה... מה המשמעות??? שבשבע שנים הקרובות המחיר של התבואה הולך לרדת עד הריצפה... כי יש תבואה בשפע... ואח"כ!!! פתאום מהפכה!!! המחיר של התבואה הולך להמריא... כי יהיה מחסור נוראי בתבואה... נו... מה צריך לעשות בכזה מקרה??? מה עושים כשאלו הם הנתונים?? כל מבין בכלכלה יודע שמה שצריך לעשות זה: שבשבע שנים הקרובות, במקום לבזבז את התבואה, ולמכור אותה במחיר אפסי, לא!! אנחנו אוגרים ואוגרים ואוגרים, וממשיכים למכור את התבואה ביוקר, כאילו אין שפע של תבואה... (בתרגום למושגים שלנו: ממשיכים למכור דירות במחיר מיליון מאתיים אלף... בו בזמן שיש אלפי דירות מיותרות...) ואז!!! לאחר שבע שנים... שפתאום יהיה מחסור בתבואה... אז אנחנו נפתח את האוצרות ונמכור ביוקר...

ואכן זה מה שקורה... השנה הראשונה מתחילה... כל מצרים משפשפים את העיניים בתמהון... איזה שפע של תבואה... איזה ברכה... איזה כמויות אדירות... התבואה גדלה מאליה בכל מקום... חיטים גדולות ומשובחות... כולם מחכים לירידה הדרסטית במחירים, אבל לא!!! אל תשאלו... יוסף השתלט בכוחניות על כל התבואה... והוא אוגר ואוגר... המחירים בתבואה ממשיכים לעמוד באותו מחיר ואפילו יותר יקר!!! כאילו אנחנו נמצאים בבצורת!!! כולם כועסים... מה זה צריך להיות???

יש תבואה כמו מים... ועדיין ממשיכים למכור אותה כמו זהב...

העם כועס ורוטן... אבל יוסף בשלו... יוסף שוכר מחסנים ענקיים ומאחסן ומאחסן ומאחסן... הוא גם שוכר עשרות אלפי מחסנאים... בשביל מה??? בשביל לאכסן... מה אתה מאכסן??? אנשים זורקים אלומוות של תבואה ברחוב מחוסר עניין... לא יודעים איך להתפטר מהתבואה... ואתה אוגר... ! ? יוסף ממשיך בלי להרפות... שנה שלימה של אגירה אינטנסיבית הסתיימה... זהו!!! כל המחסנים של מצרים מפוצצים בתבואה... זהו?? קעת אפשר להירגע... יש מספיק תבואה למאה שנה?? אבל יוסף לא נרגע בכלל... הוא כל הזמן ממשיך... שוכר עוד חממות... הוא בונה ערים שלימות של מאגרי מזון ודוחס ודוחס עוד ועוד תבואה... יוסף מצטייר בעיני העם כתמהוני... והעם

כיבוד אב?? אה?? אה?? פשוט וברור: שאם אבא שלי אשמע אותי אומר הרני מקבל ע"ע להיות אחראי לשם מצות כיבוד אב... הוא יעסע עלי עד כדי תסכול... טיפס שכמות!! בשביל מה אני רוצה שאתה תהיה אחראי...? בשבילי?? אני רוצה שתהיה אחראי **בשבילך!!!** שזה יגיע מהאינטרס שלך!!!!

כלומר במילים אחרות: האינטרס של אבא שלי ש- לי יהיה אינטרס אישי לשמור על עצמי! שזה יגיע מהבנה שלי! **האינטרס שלו שזה יגיע מאינטרס שלי!!!** ולא רק בתור לשרת את האינטרסים שלו... **אותו דבר כאן:**

נכון אמנם שיש קדושה מיוחדת לפרוש מחטא רק בגלל שהקב"ה אמר... אבל לא לשכוח שיש פה משהו הרבה יותר בסיסי ופשוט!! סוף סוף אבא שבשמים באמת דואג לי ובאמת ברא את כל העולם בשבילי!! כדי שאני אהיה בעל ההטבה... וש-לי יהיה טוב!! וממילא: כשאבא שבשמים פונה אלי ומבקש ממני אל תעשה שטויות... אז באיזה מקום הקב"ה פונה אלי ומבקש ממני... אני רוצה שאתה תהיה אחראי!! שאתה תהיה ילד גדול! שזה לא תמיד יגיע מראש קטן. כאילו אתה לא מבין מה הבעיה... וכל הזמן אתה צמוד ל-אבא ביקש אני עושה... שזה יגיע גם מהאינטרס שלך!! שהיות ואתה צריך יום אחד להיות בעל ההטבה... אז האינטרס שלי שזה יגיע מהאינטרס שלך... שאתה תעמוד מול ניסיון... ולא רק תהיה עסוק בזה שזה לא רצון ה'... אלא אתה בעצמך תבין שזה הורס לך את השלימות שבשבילה בראתי את כל העולם... **הבנת את הנקודה???**

כלומר: בראש שלנו תקוע שצדיק זה אדם שכל האינטרס שלו זה רק רצון ה'... **זה לא תמיד נכון!!!** כי אבא טוב... רוצה שהילד שלו יום אחד יבין עניין... והוא לא יעשה שטויות לא רק כי הוא ילד טוב של אבא אלא כי הוא בר דעת ויש לו ראש על הכתפיים **והוא בעצמו מבין שזה לא כדאי. וממילא** צדיק אמיתי זה בין הייתר גם כלכלן אמיתי!! זה אדם שלומד את המפה של התיקון השלם. והוא מבין שלעשות עבירות זה פשוט לא ריווחי... למי לא ריווחי?? **לי!!!** נו... אם רק לי זה לא ריווחי... אז איפה פה הצדקות הגדולה?? **היא היא! הקב"ה לא רוצה יותר מזה!!!** אבא שבשמים רוצה ילדים כאלו שהוא יכול להתפאר בהם. תראה איזה ילד גדול יש לי... תראה איזה אדם מושלם הוא... איזה מבחר מין האנושי הוא... תראה איך הוא דומה לי... תראה כמה שליטה יש לו על עצמו... קצת קשה לעיבוד להבין את זה... אבל היא היא! על זה שלמה המלך כל הזמן כותב: יראת ה' היא חכמה!!!! וחכמה זה יראת ה'... זה הולך ביחד... ודו"ק...

אותך למדרגות כאלו נשגבות... שאם אתה רק נבון וחכם... אתה פשוט מבין שזה כדאי לך... תבין: יוסף נקרא צדיק!! יוסף התגבר על עצמו!!! למה??? כי הוא היה צצצצדיק?? כי הוא היה קצת מצומצם...? ולא מספיק פתוח?? **לא!!! בדיוק ההיפך!!!** יוסף היה האמתדיגע'ר מוצלח... מוצלח אמיתי... אדם עם ראש גדול... ראש כלכלני שיועד לראות לטווח ארוך!! ויוסף עשה חשבון שלהיכל בחטא זה לא **ריווחי!!! זה פשוט לא ריווחי!!!** זה הכל!!! איש עסקים משופשף לא ניגש לדברים לא ריווחיים!! זה הכל!! זה כל הסיפור של יוסף... לכן הוא לא עשה עבירה ועל זה גופא הוא נקרא צדיק!! על עצם התפיסה הזו!!! אגב: זה בדיוק מה שאנחנו אומרים בוידוי... סרנו ממצוותיך וממשפטיך הטובים ו... **ולא שווה לנו!!!** מה פירוש ולא שווה לנו? זה פשוט לא היה שווה... הרי למה בן אדם מחפש לעשות עבירות?? כי כנראה שהוא חושב שזה שווה... שזה ריווחי... אז זה!! שכעת אני מודה שהתברר שזה לא היה שווה!!! **זה הכל!!!** זה מה שצריך לעמוד לנו מול העיניים ברגע של ניסיון קשה... לעשות עבירות זה לא שווה!! לגלוש באינטרנט זה פשוט לא שווה!! נכון אמנם שזה מאוד מתחשק לי... אבל זה לא שווה!! אני מפסיד מזה!!

לאן אני חותר?? יש פה נקודה קצת דקה... שאני סומך עליך שתבין אותה... כשעווייבד ה' אמיתי עומד מול ניסיון... הוא פורש... למה? כי הקב"ה ציוה **ורק!!!** רק בגלל שהקב"ה ציווה... כמו שכתוב בגמ' אפשי ואפשי אבל מה אעשה שהקב"ה אוסר עלי... אמת!!! ברור שזו גישה מאוד טהורה ופנימית!!! אדם שפורש מחטא רק בגלל שהקב"ה ציווה זו הרגשה עילאית וזה בכלל קידוש ה'... (וכלשון הרמב"ם בהלכות יסודי התורה פ"ה וכן כל הפרש מעבירה או עשה מצוה לא מפני דבר בעולם לא פחד ולא יראה ולא לבקש כבוד אלא מפני הבורא ברוך הוא כמניעת יוסף הצדיק עצמו מאשת רבו הרי זה מקדש את השם...) **אבל!!!!!!** כאן מגיע האבל הגדול!!!! אסור לשכוח שיש בעבוידת ה' עצמה גישה הרבה יותר בסיסית!!!! והיא: שזה... זה פשוט לא שווה **לוי** זה לא כדאי **לוי** זה לא ריווחי **בשבילי** ולמרות שזה אינטרס נטו שלי... בכל זאת זה עבוידת ה'!! ורצון ה'... כי רצונו ית' שזה יגיע מאינטרס אישי דווקא שלי... ולא מתוך שירות האינטרסים שלו

הבנת מה אמרתי?? אני אסביר:

לדוגמא: אני מאוד משתדל לקיים מצות כיבוד אב... כשאבא שלי מבקש ממני עזרה אני רץ לעשות... למה?? אבא ביקש... כיבוד אב... והנה... בראשית הדרך הייתי חסר אחריות וגם קצת פזיז ועשיתי כמה טעויות בענייני כספים... אז אבא שלי כמו אבא שדואג ואכפת לו מהבן שלו... העיר לי וביקש ממני בתחנונים: תעשה לי טובה... תהיה קצת יותר אחראי... תהיה קצת פחות פזיז ותמים... שלא יפילו אותך ח"ו בפח... **ומעתה!!!** הרי מעכשיו יש לפני מצות כיבוד אב מיוחדת להיות אחראי... אז אני שואל אותך: איך אתה חושב שאבא שלי היה רוצה שאני אגש לזה??? האם אבא שלי היה רוצה שאני אגש לזה ממקום של כיבוד אב... כלומר: לי אין שום אינטרס להיות אחראי... אדרבה... אני מצד עצמי אפשי ואפשי להשאר חסר אחריות ופזיז וטיפש... אני מצדי ממשיך לעשות את כל השטויות... רק מה?? היות ואני מאוד מכבד את אבא שלי... אז אני כל פעם אני אלבש גארטל מחדש... ואני אשתדל להיות אחראי **מדין**

כל חייו!!! את כל הנהגת חייו!!! כשאנחנו עומדים ומתבוננים בצורת ההתנהלות של חייו... איך שאת ההכל הוא הקדיש לחיי העולם הבא... איך שהוא התנזר מכל חיי העולם הזה... איך אנחנו מסתכלים על זה?? אוה... איזה צדיק נשגב!!! אבל במבט פנימי ואמיתי... האמת היא שזה בכלל לא מגיע ממקום של צדקות... אלא ממקום של "אחרי הודיע ה' אותך את כל זאת **אין נבון וחכם כמוך...**" פרעה מתפעל מיוסף ועושה אותו משנה למלך... למה??? כי הוא צדיק?? לא!!! **כי הוא נבון וחכם!!!** אדם שיועד ללמוד את המפה ולצפות שבעתיד הולך להיות שבע שני רעב... ובשביל זה הוא כעת אורג ואורג ולא מבזבז... אדם כזה הוא פשוט נבון וחכם!!! **זה הכל!!!** מי מסתכל על זה בעין של צדקות וסגפנות?? אנחנו... שיש לנו ראש צר אופקיים... ואנחנו רואים מול העיניים שלנו רק את שבע שני השבע... אז אנחנו רגועים... יש לנו את כל הזמן שבעולם... יש לנו זכויות בשפע וזמן עוד יותר בשפע... אז מה העניין לעבוד קשה... ממילא!!! כשאנחנו עומדים מול תופעה של יהודי מבוגר כ"כ שממשיך כל הזמן לצבור ולצבור ולא נחה דעתו עד יומו האחרון... לא נותר לנו אלא לקרא לו צדיק וסגן... **אבל זה ממש לא נכון!!!** אפילו פרעה מבין שהסוגיה פה זה לא צדקות **אלא חכמה!!!** הן יראת ה' היא חכמה!!! זה בסה"כ הסתכלות נכונה לטווח ארוך... שרואה את שבע שני הרעב הולכים ומתקרבים בצעדי ענק ולא נותר לנו אלא לאגור ולאגור ולאגור ולא לבזבז מקום וזמן יקר בשביל שני השבע...

הגיע הזמן שנפסיק להיות כאלו צדיקים ומתנדבים של עבודת ה'...

הגיע הזמן שנבין שיש לנו פה עסק אמיתי!!! שמה שנדרש מאיתנו זה בסה"כ לנהוג בתבונה ולקחת את העניינים ברצינות ולא להירדם ולחלום על מזבח ההטעיה של שבע שני השבע!!! לקלוט ששני הרעב לפנינו... ולכלב חי טוב הוא מן האריה המת...

זו הסיבה שגלגלה ההשגחה העליונה... שאם נגזר שיוסף הצדיק יעלה לגדולה... באמצעות מה זה יקרה?? איך זה יתגלגל??

באמצעות החלום הזה של שבע שני הרעב ושבע שני השבע!!!

ולמה?? כי כעת הקב"ה רוצה להרים את קרנו... של מי?? של יוסף הצדיק!! אומר לנו אבא שבשמים: אתם יודעים מה זה צדקות??

זה פשוט ללמוד את המפה!!! לקלוט שאנחנו כעת בשבע שני השבע... ותפקידנו לאגור לשבע שני הרעב... זה הכל!!! זה כל הצדקות המוטלת עלינו!! יוסף הצדיק שלט ביצרו... שמר על העיניים... לא גלש באינטרנט... למה?? כי הוא היה צדיק?? לא!!! אלא "כי אין נבון וחכם כמוך..." יוסף ראה לנגד עיניו כל הזמן את שבע שני הרעב... הוא ידע שכעת אוגרים... אוגרים זכויות... אוגרים שמירת עיניים... ואחר כך?? יבואו ימים אשר אין לי בהם חפץ!!!! כן בחור ישיבה... התמודדויות של קדושה ושמירת עיניים מביאות

כולו הפך לבן?? טהור הוא!!!

נפתלי הוא הנייאסען הכי כבד של הכוילל... הוא לא רק נייעסען... יש לו גם השקפה מאוד ברורה וכל מי שחלילה לא תמים דעים איתו הוא מוחק אותו בלשונו המושחזת... גם בייחס לתלמיד חכמים יש לו בטחון עצמי... וכשהם לא מתואמים עם השקפת עולם שלו הוא לא נרתע מלהעיב בהם ולתעתע ולבזות אותם... אבל לנפתלי יש חברותא עדין... אהרלה כהן... אהרלה אף פעם לא אהב את הוידוא הריגה שנפתלי עושה לכל מי שלא מתואם להשקפת העולם שלו... אהרלה הוא נכד של אהרן הכהן... אוהב את כל כלל ישראל... יש לו מקום בלב לכל אחד... אבל אהרלה חושש לעורו הוא... מפחד שלא להיכנס לפה הגדול של נפתלי...

והנה!!! בוקר אחד בהיר נפתלי יוצא מבהית לכולל... והוא מרגיש כאב קל במצח... נו... לא נורא... הוא מגיע לכולל... מתיישב מול החברותא אהרלה ומתחילים ללמוד סדר א'... נפתלי רואה שאהרלה הבוקר משום מה לא מרוכז... אהרלה לא מסתכל לו בעיניים אלא במצח... נפתלי מנסה לנער את אהרלה... אבל הוא לא איתו... כל כמה דקות שוב אהרלה מעיף מבט על המצח של נפתלי... הגיע השעה 11.00 בבוקר... אהרלה פונה בעדינות לנפתלי... בא... בא איתי שניה אחת לחלון... נפתלי מואיל בטובו להגיע... ואז בשעה רביעית לאור השמש... אהרלה מסתכל בהתבוננות על המצח של נפתלי... משפיל את ראשו ואומר לנפתלי... **צ'ר לי לבשר לך אבל אתה מצורע!!!** אני בקי במראות נגעים... ואני מאבחן כעת שיש לך בהרת חריפה... עזה כשלא!!! נפתלי בהתחלה התעצבן על אהרלה... מה אתה מבלבל את המוח... אבל תוך שעתים שלוש העסק התחיל לצאת מכלל שליטה... כי עוד כמה וכמה אנשים שמו לב לכתם הלבן שעל המצח של נפתלי... ונפתלי שם לב שיותר מידי הרבה אנשים מסתודדים מאחורי הגב שלו... (הוא יודע טוב מאוד מה זה לדבר מאחורי הגב)... עד שמישהו העיז לגשת לנפתלי ואמר לו... תקשיב... נראה לי שאתה צריך לגשת לכהן... ואז התברר שאהרלה כבר ראה והחליט אותו לטומאה... כבר בשעה 11.00 בבוקר... **נפתלי החויר כשלא... כמעט כמו הצרעת... והוא התחיל לעכל ש... ש... שמשוהו חדש מתחיל פה!!!** הוא יצא בחטף מהכולל... ואז הראש כולל דפק על הסטנדר והודיע: שכל מי שהיה היום בכולל משעה 11.00 בבוקר ואילך הרי הוא ראשון לטומאה (מדין ביאה באוהל המצורע) מחמת אברך שבעיצומו של סדר א' הוסגר לטומאה ע"י הבקי אהרלה כהן...

כל השכונה כמקרה... נפתלי המוצלח והצודק תמיד... ביום בהיר אחד נעלם מהאופק... והוא מתגורר לו בצריך נידח באזור גני יהושע... נפתלי בחלומות הכי הזויים שלו לא האמין שבליה אחד הוא ימצא את עצמו לן בדד מחוץ לחומת העיר בני ברק... יהודים טובים התחילו להגיע בזה אחר זה לדרוש בשלומם של נפתלי... בהתחלה נפתלי היה מתעצבן עליהם... הוא היה בטוח שגם הם נייסאנים שמגיעים לצחוק עליו... והם רק משחקים "אותה" כאילו הם דואגים... עד שלאט לאט הוא קלט שלא!!! אפשר אחרת! יש יהודים שבאמת דואגים וכנים ובאמת אכפת להם ממנו... משהו התחיל להיסדק באישיותו החזקה והצינית של נפתלי... והוא כתב מודעה שיתלו בכולל: אנא מכס!!! אחי היקרים, תתפללו עלי... שהבהרת תתמעט משיעור כגרים ואז אוכל לשוב אליכם... **והתחילו התפילות...** כל השכונה התגייסה לעזור רחמי שמים על נפתלי! שהצרעת אכן תתקטן ותתמעט עד שתיעלם... מתפללים ומתפללים... אבל למגינת לב הבשורות הם לא כ"כ טובות... העדכוניים אומרים שהמצב רק מחמיר והולך... הבהרת רק הולכת ומתפשטת יותר ויותר... ואם זה התחיל במצח... זה התפשט כבר לכתפיים ול ידיים ולצוואר... והציבור מתחזקים עוד יותר בתפילה... מתחננים... אבל לדאבון לב... הבשורות ממשיכות להיות לא מעודדות... אומרים שהצרעת ממשיכה להתפשט בצורה מדאיגה מאוד... והיא כבר התפשטה ברוב גופו של נפתלי... **ואז!!! לפתע יום אחד בהיר!!! הראש כולל דופק על השלחן ואומר:** רבותי... הגיע בקשה חדשה בייחס לידידנו נפתלי... מה יש??? מהיום התפילה צריכה **להתפנק!!!** עד היום כולנו התפללנו שהוא יתרפא מהצרעת... שהצרעת תתקטן... תתמעט ותיעלם... אבל מהיום ואילך הוחלט לשנות את מטבע התפילה... **ולהתפלל שאדרבה!!!** שהצרעת תתפשט לגמרי על כל גופו של נפתלי... ככולם בהלה... מה קרה לראש כולל? מה פשר הנקמה הזו? לא מספיק שרוב גופו של נפתלי מנוגע... ואתה רוצה לגמור אותו לגמרי??? **אבל הראש כולל מיד הסביר:** תבינו!!! יש הרי פסוק מפורש בתורה: **כולו הפך לבן טהור הוא!!!** כלומר: יש למצורע שתי אופציות קוטביות איך להיטהר מצרעת או שהצרעת מתקטנת ונעלמת לגמרי... או שאדרבה, היא משתלטת על כל הגוף... מה שנקרא שחור!!! לבן!!! אז בהתחלה כל זמן שהצרעת הייתה מקומית... אז כולנו קיינו שמסלול הטהרה יהיה בכיוון שהצרעת תתקטן עד שתיעלם... אבל כעת שלדאבוננו הרב אנחנו רואים שהמגמה של הצרעת רק להתפשט כל הזמן... ממילא לא נותר לנו אלא לבחור באופציה השנייה... ולהתחיל להתפלל ההיפך!!! שהצרעת תמשיך ותתפשט עד שכולו יתהפך ללבן וזה מה שיטהר אותו... (עד היום התפילות שלנו כנראה בלמו את הצרעת מלהתפשט... כי סוף סוף אנחנו כל הזמן מתפללים שהיא תתמעט... אז זה!!! שבשלב זה האינטרס משתנה... ומעכשיו נא להתפלל שכולו הפך לבן טהור הוא) ואכן!!! תוך שלושה ימים עברה השמועה בשכונה... נפתלי יכול לחזור לשכונה... כולו הפך לבן... בכולל הכינו לנפתלי קבלת פנים צנועה ומאוד מאוד לא נעימה... המראה שלו היה מחריד... כולו לבן... כולו מיוסר... המעמד של הקבלת פנים לנפתלי היה לחרדת אלוקים!!! כולם הרהרו בתשובה...

נפתלי בקול חלוש ביקש את רשות הדיבור ואמר: תודה לכם חברי על התפילות שלכם ועל הדאגה הכנה שלכם... אבל כפי שאתם רואים... אמנם חזרתי אליכם... **אבל לא טוב!!!** אני הייתי רוצה לחזור אליכם בסיטואציה הפוכה, אשר על כן: אני פונה לכל אחד ואחד ומבקש ממנו באופן אישי... אנא תתחזקו לרפואתי בשמירת הלשון... תתחזקו למעני באהבת ישראל ובזהירות שלא לפתוח את הפה על צדיקי הדור ולא משנה מי זה יהיה... תעשו זאת לרפואתי כדי שאני אוכל לחזור אליכם בריא... ולא כמו שעכשיו חזרתי אליכם כולי לבן... כולי טהור... וכולי חולה... כל זה הגיע לי בעונותי שדברתי לשון הרע... דברתי על גדולי ישראל... ותראו מה עלה בגורלי... אנא מכס... תתחזקו למעני... **דבריו של נפתלי חדרו ללבבות הציבור המנועז...** כולם חזרו הבייתה בסערת רגשות והחליטו על שינוי מידי בכל מה שנוגע לשומר פיו ולשונו שומר מצרות נפשו... במקביל כולם התפללו על נפתלי שיתרפא במהרה... נפתלי התחיל להופיע שוב בכולל... עם החברותא הותיק אהרלה... והנה!!! בוקר אחד הסרט שוב חזר על עצמו... אהרלה מסתכל חזק חזק על המצח של נפתלי... נו מה קרה עכשיו??? אני רואה פיסה קטנה של עור בריא שמתחילה לבצבץ במצח שלך!!! אוה... לא יאומן... נפתלי כבר שבועיים נמצא במצב של כככולו הפך לבן... כל העור מנוגע ללא תקווה... והנה עכשיו... משהו מתחיל לחזור לעצמו... זה בהחלט בשורה טובה... אבל!!! למרות שזה בשורה טובה... **אומר עוד משהו!!!** זה אומר שנפתלי חוזר שוב להיות טמא צרעת... תנחש למה? כי אמנם כולו הפך לבן- טהור הוא אבל בפסוק הבא מיד כתוב: "וביום הראות בו בשר חי יטמא!!" כי שוב: ברגע שמשוהו מתחיל להתרפאות בעור, המשמעות היא שכבר לא כככולו לבן... וממילא הוא חוזר להיות טמא... ושוב נפתלי מצא את עצמו באותו ערב חוזר לגני יהושע... שוב כל מי שהיה היום בכולל נטמא... אבל בכל זאת... בשורות טובות מגיעים... שהנגע הולך ומתמעט... הולך ומתקטן... ולאחר שבועיים ימים שוב קראו לאהרלה והוא בדק ומדד והפעם מתגלה שהנגע אכן חלף ונעלם... הפעם שוב היה קבלת פנים לנפתלי... אבל קבלת פנים שמחה ומאושרת... נפתלי סוף סוף נראה בריא ושלם!!! עור פניו מאיר ומבהיק כתינוק בן יומם... נפתלי חזר לעצמו!!! אבל לא לגמרי לעצמו... זה כבר לא נפתלי עם הלשון המושחזת... זה כבר לא נפתלי שמרשה לעצמו להוציא כל מה שעומד לו על הלשון... הוא כבר למד לשומר על הפה... וכולנו בעקבותיו!!!

"למען לא נבוש..." - מושגים בסיסיים בהלכה.

הסיטואציה: ישנה מצוה שעוברת לידינו מידי יום... קוראים לה: מצות תפילין! שדווקא לרוב תדירותה וקביעותה, יש בה הלכות חמורות ומעכבות ממש שמי שלא יודע ולא זהיר בהם... הוא ממש בגדר "קרפקפתא דלא מנח תפילין"!!! ואנא קורא יקר... אל תקל ראש... מאוד יכול להיות שזה אתה!!! תבדוק טוב טוב לפני שאתה מחליט שזה לא נוגע אליך... כי משום מה... בהלכות תפילין ישנו סיכון מיוחד לתרדמת בייחס להלכות חמורות ממש!!! שהפוסקים לא נותנים פתח מילוט... אנא!!! קח את הדברים ברצינות... לפניך חלק מההלכות המצויות שאנשים לא כ"כ יודעים...

א. אחת מההלכות המעכבות בתפילין זה הצבע השחור של הרצועות!!! (שים לב: דווקא רצועות, לא הבתים) שזה הלכה למשה מסיני ומעכב, אשר על כן: **חובה!!!** מידי פעם לבדוק ולוודא שאכן הרצועה שחורה והצבע לא התקלקל, (בפרט במקומות המועדים כמו איזור הקיפול והקשר)... אבל בינינו... אם אתה בן אדם לא מספיק רציני ואתה לא רואה את עצמך משגיח ואחראי לבדוק שאכן הרצועות שחורות, אז הייתי ממליץ לך לקנות רצועות שחורות משני כיוונים (שאמנם יש מהפוסקים שלא כ"כ אוהבים את ה"חדש אסור מן התורה" הזה, אבל במקרה שלך, מסתמא גם הם יסכימו שעדיף רצועות שחורות משני כיוונים, מאשר שתכשל ברצועות לא שחורות משום כיוון, שזה מעכב בדיעבד...)

ב. הדבר השני שצריך מאוד להקפיד עליו זה הרוחב של הרצועה, שהיא צריכה להיות קצת יותר מסנטימטר!!!! (לחז"א זה כמעט 14 מ"מ, ולר' חיים נאה זה 10 מ"מ - דהיינו סנטימטר) וכיום רצועה סטנדרטית היא ברוחב 15 מ"מ (-כלומר סנטימטר וחצי) ומעתה: **מצוי מאוד** שבאזור של הקיפול בתפילין של יד, במשך השנים הרצועה נמתחת או מתקוצצת מ-15 מילימטר ל... לפחות... ואם היא חלילה מתמעטת עד פחות מ-14 מילימטר אז לפי החז"א אתה לא מניח תפילין! ואם היא מתמעטת לפחות מ-10 מ"מ אז לכ"ע אתה לא מניח תפילין!!! **קח זאת לתשומת לבך!!!**

אז רק נסכם: ישנם שתי נקודות שאתה חייב לקחת לתשומת לבך: הצבע השחור של הרצועות!!! והרוחב שלהם!!!

הלאה... הנושא הבא הוא מקום הנחת תפילין של ראשו!!! אז ככה: לידיעתך!!! מקום הנחת תפילין של ראש זה אחת ההלכות שהפוסקים החמירו בזה מאוד ולא הותירו בזה עיגולי פינות... והמ"ב מתבטא בזה ביטויים חמורים ממש וז"ל **"וכל כעל נפש יזהיר חמור וילמדם שלא יכשלו בזה שלא יהיו ככלל פושעי ישראל בגופם דהוא הקרפקתא דלא מנח תפילין וגם הכריזה הוי לכתלה, דתפילין שמונחים שלא במקומם הוי כמונחים בכיסם"** אז אני כעת מתיימר להיות בעל נפש לכמה שורות!!! בזה שאני מזהיר את חברי... ולבקש ממך יהודי יקר: **אנא!!! חוס על עצמך!!!** אתה הרי הערלכער ייד... והתפילין שלך כל בוקר מחדש נמצאות לא במקום... ודי!!! כמה אפשר לבא ולהעיר לך כל בוקר מחדש... ואתה עוד מסתכל עלי בעיניים מזוגגות כאילו אני בעל נרווען שמחפש חומרות... ד"י... הגיע הזמן שתקח אחריות על הראש שלך ותפנים שאתה מתעסק עם התואר "פושע ישראל בגופו"... קח את הדברים לתשומת לבך!!! **דבר ראשון:** תבדוק טוב טוב האם הקשר תפילין שלך לא יותר מיד גדול (זה אחת הסיבות העיקריות שגורמות שהתפילין יורדות יותר מידי למטה... וזה ממש על גבול הקרפקתא דלא מנח תפילין) ורק לשבר את האוזן: מעשה באדם שהיה לו צרות, והרב הציע שהוא יבדוק את התפילין, הוא בדק, והתברר שהתפילין היו כשרות למהדרין, אבל הם לא היו מונחות לא על הראש... נו... אז היה בעיה בתפילין??? היה חסר אות בתפילין? אוהו... היה חסר אות בראש (בהזדמנות אחרת נפתח את הנושא מהזוית של המוכיח... כמה מחויבים ללכת מאחד לשני ולהעיר שהתפילין לא במקום... ומתי אני נפטר...)

בראשית המאמר ציטטתי את הלב של כולנו. שחושב לו: אוי... מה הקשר עכשיו חורבן בית המקדש... כן. התחושות הללו הם קשורות לשורש של עשרה בטבת הראשון. המקורי!!! גם עשרה בטבת המקורי היה עוד יום חורפי שגרתי... עוד ניסיון של נבוכדנאצר לעשות מצור על ירושלים... עוד יום שאף אחד לא ייחס לו חשיבות וקשר לחורבן בית המקדש... **אבל זה לא הפריע ליום הזה להיות ההתחלה---** של הסוף ששמו חורבן בית המקדש!!!!!! ש... שאוי... כמה חבל שלא תפסנו את עצמנו לידיים אז... כשעדיין לא היה מאוחר... כשהיה אפשר עדיין לבלום את הגזירה... עשרה בטבת זה יום שמלמד אותנו להיות ערים!!!! לכל מיני ניסיונות קטנים. התמודדויות תמימות. שנראות לנו כ"כ שגרתיות... ש... שאם לא נתייחס אליהם ברצינות!! הם יכולות להפוך בעתיד לסוף ש---את ההתחלה שלו נאלץ לייחס ליום זה!!! עשרה בטבת מלמד אותנו שאסור להירדם!! גם לא באמצע החורף, כי לכל סוף עצוב היה יום אחד שבו התחילה ההדרדרות. בדוק את עצמך באיזה יום אתה נמצא כעת... כן... עכשיו עדיין לא מאוחר... אנחנו ממש בעיצומו של זמן חורף... אנחנו מתקרבים לאמצע הזמן... להתחלה של הסוף... נתפוס את עצמנו עוד לפני הסוף... תחליט מה אתה יכול לחטוף עד סוף הזמן... תזדרז לפני שיגיע הסוף... זו נקודה לחשבון נפש בעשרה בטבת!! שיהפוך לנו ה' במהרה לשמחה ולששון...

אגב: אולי כאן... מעניין לעניין באותו עניין. בשבוע שעבר נכתב בגיליון זה מאמר אודות התופעה של בני עליה מרוממים שעשו חיל והתמידו והיות ולא היה להם את ה"טרמוסטט" היכן לעצור... לדאבוננו הרב הם נעלמו בזה אחר זה... ורק בודדים מצליחים להמשיך הלאה בעקביות ולגדול בתורה... בעקבות מאמר זה הגיעו כמה וכמה טלפונים מבחורים בני עליה שמאוד הזדהו עם מאמר זה... מדובר בבחורים שהתאמצו יותר מידי... ואז הם קרסו פיזית... כאיבי ראש... מעיים וכו'... ואז בפקודת הרופאים הם נאלצו לסגור את הגמי לתקופה ממושכת...

אז זהו!!!! אני רוצה להבהיר: ששני סוגים של התרסקויות מצויים בבחורים בני עליה... שני סוגים שונים במהותם!!! יש את הסוג הזה... (אלו שהתקשרו אלי...) שזה הסוג הנדיר... וזה גם הסוג הקל יותר... כי כאן מדובר בבחור שבסה"כ אוהב ללמוד... והוא עדיין אוהב ללמוד... רק מה??? הגוף שלו יום אחד הגיע ועשה ווטו!!! הגוף שלו זיהה שאם הוא לא עוצר אותו בעוד מועד!! הרי הנפש תפגע!!! ואז הגוף עשה חסד... וספג את הפגיעה הפיזית... ואילו נפשו של הבחור עדיין משתוקקת לחזור וללמוד... כשהוא אכן כך... אז המצב הוא יחסית טוב... כי ישר כח גוף!! תודה לך שהגעת בזמן!!! אל דאגה... אתה עוד אשתקם... אתה עוד תחזור לעצמך... ואז אני מיד אחזור ללימוד ואני עוד אגדל בתורה...

אז זהו!!!! שאני מדבר בעיקר על התרסקות מסוג אחר... על ההתרסקות השקטה... מדובר בבחורים שישבו ולמדו ועשו חיל... ועם הזמן... לאט לאט... מתחת לפני השטח משהו שם התחיל לדעוך... להתייבש... לא!!! לא הייתה פה איזה קריסה פיזית דרמטית!! אדרבה... הגוף נתן לנפש להשתולל עד שהיא לאט לאט קרסה... וכשהנפש קורסת זה בדרך כלל לא קורה בקול רעש גדול... זה תהליך ארוך שיכול להתפתח לאט לאט על פני כמה וכמה שנים... **זוהי הסיפור העצוב באמת. זוהי הסיפור המוכר ביותר!!!!** כשמדברים על בני עליה שבסופו של דבר קרסו... מה כולם מבינים? על מי כולם מסתכלים? על אותם שנים שלושה בחורים בשיבה... שפתאום הגוף שלהם קרס ולא עמד בעומס... הוא מצוי ודי נדיר... כמה כבר בחורים בשיבה קורסים פיזית? שנים... שלושה... זה לא הסיפור הגדול!!! הסיפור הגדול הוא מאות ואלפי מתמידים גדולים... שלאט לאט... באיטיות שאף אחד לא שם לב אליה... הם פשוט התייבשו... די... נמאס להם... **לא... שלא תבין לא נכון.** הוא לא התקלקל... הוא לא נפל ברשת האינטרנט... **לא!! חלילה!!** רק מה? פעם היה לו חשק... פעם היה לו שאיפות לגדולות... ולאט לאט העסק התייבש... ולאט לאט הוא נהיה כזה כמו כולם כזה...

זוהי הסיפור הגדול!!! על זה צריך לתת את הלב!!!!

צריך לדעת שלכל כזה סוף היה פעם התחלה!!!! בחור בן עליה שיום אחד מצא את עצמו מבלה שעות רבות בפנימיה... לסוף הזה היה פעם התחלה לא תקנית!!! כי זה לא אמור להיות ככה... בן עליה אמיתי אמור בטווח ארוך לעלות ולעלות ולהמשיך לעלות... (כמובן עם כל מיני נפילות וירידה לצורך עליה על הדרך... אבל בטווח ארוך העסק אמור היה להתקדם לכיוון עליה) הוא לא אמור פתאום להתייבש... ואם הוא התייבש כנראה שהייתה איזה טעות בהתחלה... היה משהו לא תקין בהתנהלות שהיא זו שגדעה את העליה באיבה... כל אחד צריך לעשות את החשבון הנפש האישי שלו!!! איפה הייתה הטעות שלו... ומה אפשר לעשות איתה... מה שברור הוא: שברוב המקרים... כשמדובר בבחור בן עליה... סוג הטעות הנפוצה ביותר היא: שהוא נלחם יותר מידי בעצמו!!! הוא עושה יותר מידי דברים שהוא מנוגדים לטבע שלו!! בחור נמרץ והיפראקטיבי שהחליט בכל מחיר לסגל לעצמו אופי ולווח זמנים נוקשה כמו של הרב אלישיב אין לזה סיכוי!! הוא נלחם בעצמו... ואין סיכוי שהנפש שלו תמשיך לסחוב... ובמקביל: בחור שלא נמשך לסוג מסוים של לימוד או עבודת ה' מסוימת... יש גבול עד כמה הוא יכול לשבור קירות ולנסות להילחם על עצמו... צריך להילחם... צריך לתת צ'אנס... אבל צריך גם לדעת שיש גבול!! יש שלב שבו צריך לגשת ליעוץ עם רב קרוב... מה עושים? אני חייב לאהוב את מה שאני עושה... אדם לא מסוגל לעשות כל הזמן משהו שהוא לא אוהב!! לא יעזור כלום!!!! יתהפך העולם!!!!

הכי קל... והכי פשוט ואולי גם הכי ישר זה לגעור בעצמי... אני סתם עצלן ואני סתם מתפנק... ובדרך כלל זה גם נכון!!! אבל יש גבול!!! יש שלב שבו אדם אמור לזהות... ההלו... אני שונא את עצמי... אני שונא את מה שאני עושה... וכשהוא כזה ההתחלה של הסוף... אסור להקל ראש בזה... קל לדבר... אבל עכ"פ צריך המון המון יעוץ ותפילות...

מה הקשר עכשיו צום עשרה בטבת? באמצע החורף?

בינינו: אבל זה מה שחולף לנו בראש כשמגיע עשרה בטבת... מה הקשר עכשיו צום...?? מה הקשר עכשיו לצום על בית המקדש...?? עכשיו... באמצע טבת...?? להתאבל על בית המקדש...? ! זה... זה כמו ללמוד עכשיו הלכות סוכה...?? זה... זה "לא קשור"!! אבלות על בית המקדש זה משהו שבדרך כלל הולך עם הזיעה של הקיץ... עם כל השאלות ההלכתיות בקשר למקלחת... אבל עכשיו...?? ברקע של הקור של השלג? מה הקשר? לא נעים להודות... אבל אלו הם המחשבות... נכון??

אז אני רוצה לגלות לך סוד: שגם אז!! גם אז ככה זה היה!!! גם בעשרה בטבת המקורי זו בדיקת היתה התחושה!! גם בעשרה בטבת המקורי!!! על פניו... לא היה נראה שקרה משהו מאד חריג ומיוחד... **אתה יודע מה קרה בעשרה בטבת המקורי?** אני אספר לך... היה איזה נבוכדנאצר אחד שכבר כמה פעמים מנסה לעשות מצור על ירושלים... וכל פעם ברגע האחרון הוא נסוג לאחור... כל פעם מסיבה אחרת... עם ישראל כבר צחקו עליו... כבר זלזלו בו... כבר לא התרגשו מהאימונים שלו... וביום עשרה בטבת הוא שוב הגיע... נו... אף אחד כבר לא עשה מזה עסק... נו... שיהיה... שיבא... ממש לא מרגש... זהו זה!!!

זה כל מה שקרה פחות או יותר בעשרה בטבת!!

נשמע עצוב? לא!! נשמע מזעזע? לא!!! מצדיק להתענות על כזה יום? לא!!! **אבל!!!!!!**

אבל שלוש שנים **לאחר מכן**... כשקרה מה שקרה... והגיע **הסוף** המר והנמהר והאיום והנורא... לא נותר לנו אלא לסמן למפרע את אותו יום עשרה בטבת **שהוא!!!** הוא היה **ההתחלה של הסוף!!!!** כן... נכון שביום הראשון לא התייחסנו... אבל כשמגיע **הסוף** המה... אז התברר **למפרע** שעשרה בטבת זו היתה **ההתחלה!!!!** אם בעשרה בטבת עצמו!! היינו יודעים שמה **שמתחיל** פה כעת!!! הרי **הסוף** שלו יסתיים ב--חורבן בית המקדש... היינו לוקחים את **ההתחלה** הזו הרבה יותר ברצינות... היינו תופסים את עצמנו לידיים... היינו חוזרים בתשובה... והסוף האיום והנורא הזה לא היה מגיע... רק לדאבוננו הרב!!! **רק בסוף!!!!** רק למפרע התברר לנו שאכן היום זה היה ההתחלה!!! חבל שרק בסוף זה התברר... חבל שלא ידענו בהתחלה שזה מה שיקרה בסוף...

אשר על כן: תזכור שני כללי ברזל בחיים:

הכלל הראשון: **אין סוף ללא התחלה!!!!** ברור?? והכלל השני הוא: שלדאבוננו הרב: **על פי רוב רק בסוף!!!! מתברר מתי בדיוק היתה ההתחלה!!!!**

הסוף בדרך כלל הוא מאד רשמי!! כולם יודעים לציין את הסוף!!!! אבל ההתחלה?? בדרך כלל בקושי בקושי זוכרים איפה זה התחיל...

כמה דוגמאות קטנות: הסוף של מי שמתמכר לסיגריות הוא קשה מאד!! לעשות סוף להתמכרות זה קשה ואיום... בשביל לעשות לזה סוף צריך לקבל החלטה מאד רשמית ודומיננטית!! ככה זה בסוף!! אבל בהתחלה?? אתה זוכר איך התחלת עם הסיגריות?? לא... לא יודע... לא בצורה רשמית... רק פה סנטוכה... שם באיזה אירוע... לא רציני... הסוף הוא מאד דרמטי!! בשביל לעשות סוף להרגל רע צריך לתת דפיקה מאד **ר ש מ י ת** על השולחן... אבל להתחיל?? להתחיל זה... זה ממש לא רשמי.

עוד דוגמא מוכרת: מעשה בבחור שהדרדר והדרדר עד!! עד שהגיע הסוף!!! הסוף היה שהוא הוריד את הכיפה!! את הסוף כולם ידעו!! הסוף היה מאד מזעזע!! **ר ש מ י ! ! !** בוטה!! וגלוי!! הבן אדם פשוט הוריד את הכיפה!! היש לך תחנה סופית יותר זועקת מזו?? כן... זה היה הסוף!! אבל אתה יודע איפה היתה ההתחלה?? ההתחלה היתה ממש לא רשמית... ממש לא מזעזעת ולא מעוררת חשש... ההתחלה של ההידרדרות היתה באיזה תואם כשר ש"אין בזה שום בעיה..." ובכל מיני כבישים עוקפים חסימות אינטרנט למיניהם... שחבל... אם היינו יודעים שהדברים הקטנים האלו יובילו לכזה סוף עצוב... היינו יכולים לבלום את זה מבעוד מועד!! חבל שההתחלה לא היתה רשמית כמו הסוף!! **על אותו משקל: יש יום רשמי שבו נחרב בית המקדש!!!!** כן... בית המקדש נחרב בקול רעש גדול!! החורבן היה מאד דרמטי!! עוצמתי!! אבל איפה זה התחיל?? משהו בכלל זוכר...?? זה מאד קשה לזכור!! הסוף תמיד מאד רשמי!! ההתחלה של הסוף בדרך כלל כמעט ולא זכורה לנו!!!! **בשביל זה יש לנו את עשרה בטבת** שדווקא הצום הזה מבחינה הלכתית **יותר חמור** מכל שאר הצומות!!!! ולמה?? כדי שנפנים ונכניס לעצמנו לראש: שעם כל החומרא והאבילות של הסוף... הרי הסוף הזה נעוץ בהתחלה!! שאותה בעיקר צריך לזכור!!!! ושם אפשר עוד לשנות!

בסוף הזמן אני תמיד במשבר!! אתה יודע למה?? כי בסוף הזמן יש טקס **רשמי** של **סיום** מסכת על המסכת שלמדו במשך כל זמן חורף ועכשיו מסיימים אותה... ו... ואני הרי כמובן לא למדתי... ואז אני פתאום קולט שלא עשיתי כלום כל הזמן הזה... ואז... כרגיל... אני במשבר ואני מתחיל לחשוב מה יהיה איתי... והאם תמיד ככה אני אשאר וכי וכו'... מתי המשבר שלי?? **בסוף** הזמן!!!! ועל מה המשבר?? **על כל הזמן!!!** על כל מה שלא עשיתי כל הזמן... נו... אז למה אני נזכר להיכנס למשבר רק **בסוף** הזמן?? למה אף פעם לא בבייתי באמצע הזמן? מה התשובה?? כי הסוף הוא תמיד רשמי!! זהו!! הנה!! היום זה היום האחרון של הזמן!! סוף הזמן!! הרי שלך לפניך... אבל ההתחלה?? באמצע הזמן... מה יום מיומייס?? למה שאני אכנס למשבר... מה מיוחד היום ש... שאני צריך להציג קבלות מיוחדות יותר מכל יום... **פה טמונה הנקודה!!!!** אין סוף ללא התחלה!! אם בסוף הזמן גיליתי שלא למדתי כלום... זה התחיל מיום ועוד יום ועוד יום שלא עשיתי איתם כלום... רק לדאבוננו הרב: היום הרס'מי הוא היום הסופי!!!! ליצר הרע לא אכפת שנתפוס את עצמנו בסוף!! ממילא זה כבר הסוף... מה אכפת לו שבסוף אנחנו נאכל את הלב בנקיפות מצפון ויאוש... ליצר הרע אכפת בעיקר ההתחלה... האמצע... כשעדיין אפשר להתנהג... שם הוא לא נותן לנו להתעורר!! סוף הזמן הוא תמיד רשמי!! אבל ההתחלה של הסוף?? זה אף פעם לא רשמי!! **!!! בשביל זה יש לנו עשרה בטבת!!!!** עשרה בטבת זה לא הסוף הרשמי של בית המקדש!!!! הסוף הרשמי היה בתשעה באב... עשרה בטבת זה ההתחלה של הסוף!!!!

הפרשה המחכימה

פיורים מבית 'הפרשה המחכימה' – אוצר מופלא של לקחים מעשיים ואקטואליים מהפרשה. פרשת ויחי התשע"ח, גליון 21

בס"ד

חיים מנוצלים

שאלה: מתי המעלה בחיי הצדיקים?

א. בראשית מז, כח-כט: "ויזוי יעקב בארץ מצרים... ויקרבו ימי ישראל למוות". האור החיים ביאר את כוונת הכתוב על פי משל למלך שחילק אבנים טובות הבאים מהמחצב לאומנים, לתקנם בתכלית היופי ולעשותם משובצים זהב כדרך סגולת המלכים, וגזר שהאיש הזריז והמשתדל לעשות התיקון בכל ההשתדלות, התיקון והיופי כאשר ציוה המלך, יהיו לו האבנים במספר הרבה מאוד לכל איש ואיש, לאחד נתן שלש מאות אלף, ולשני שלש מאות וחמישים אלף וכו', וקבע להם זמן שיספיק למלאכה יום אחד לכל אבן ואבן, ובמלאת הימים ישלח המלך לקחת האבנים הטובות. **כשנשלמו ימי המלאכה** פקד המלך את אומניו העושים במלאכת האבנים, ויחד אספו והמציאו לפני המלך פקדונם, ולא די שלא עשו בהם מלאכת התיקון והיופי, אלא עוד קלקלם ולכלכךם והחזירו כן, וכעס המלך על זאת, וציוה להרוג את כל העבדים ההם, ואת בניהם הקים תחתם והפחידם לבל יעשו כאבותם פן יהרגם כמותם, וחשב בדעתו שלא להרבות להם המלאכה והיקל מעליהם, ונתן להם רק שלשים אלף עד ארבעים אלף, וזה היה לצורך ההטבה לעבדיו כדי שיספיקו, וגם הואיל ואינם ימים רבים ופקודת המלך קרובה, יתנו לב לעשות כמצותו.

והנמשל במלך העולם – הקב"ה, שחילק אבנים טובות, שהם הנשמות הנקראות אבנים יקרות, שבאמצעות הכלים וההכנה שהכין בידינו הוא התורה ומצוותיו יתברך להאירם ולעשותם בתיקון אשר יאות לעשות, כמו שאמרנו (זוהר ח"א פג:): שבאמצעות התעצמות האדם בעשות טוב וריחוק הרע על פי התורה, יעשה לנשמתו מעלה עליונה ויאיר אורה מאור תורה, ויכין לה כסא, והוא בחינת המשבצות שהובאו במשל (וראה עוד בדברי זוהר דלהלן). **ולכן** בתחילה ה' את המלאכה לבני האדם ונתן להם נשמות גדולות (לחיות מאות שנים) והגביל לכל חלק מלאכתו יום אחד, וכשקלקלו וכעס עליהם ה', ואת בניהם הקים תחתם, משם והלאה הקיל ה' את הטורח

ההוא כדי שתהיה הפקידה קרובה, ויתחלחלו האנשים מעת הפקידה, וכשראה שלא יכלו לעמוד בזה, היה מחסר והולך להקל, והן היום בעוונותינו 'ימי שנותינו בהם שבעים שנה' (תהלים צ, י) שהם בקירוב כ"ה אלף יום דוגמת המשל (כעין זה כתב המלבי"ם בראשית ו, ג ד"ה והיו), ורבים מבני עמינו לא עמדו בעבודה קלה זו.

וזהו שאמר הכתוב (תהילים קד, כט) "תוסף רוחם, יגוועון", כי כשיגיע קץ האדם פקודת נפשו יתווספו בו כל חלקי הנפש שנדו והלכו מידי לילה ולילה, ואותם חלקי נשמה נקראים 'ימים'. וזהו שאמר הכתוב "ויקרבו ימי ישראל למוות", דהיינו שחלקי הנשמה שעלו ממנו דבר יום ביומו, קרבו עתה ככתוב "תוסף רוחם", וזה שאמר כאן "ויקרבו ימי ישראל למוות", שהרגיש יעקב בתוספות המרובות שבאו ימי השילום, ולכן "ויקרא לבנו ליוסף", עכ"ל בקירוב (ובספר תולדות אדם הרחבנו עוד בטעם התמעטות שנות בני האדם, ובחובת שימת יום המות לנגד עינינו). **נמצא** שבא הכתוב לומר שיעקב ניצל את כל ימיו כראוי לתורה ולמצוות, ובבוא עתו להחזיר נשמתו לבוראו עם כל ימיו שחי בהם עלי אדמות, החזירם כראוי משובצים באבנים יקרות ומזוקקות אחת לאחת. וכך ראוי לכל אדם לנצל למלאות ימיו בתורה ומצוות, שיהיו כולם מנוצלים ונקיים מחטא, ובבא העת יוכל להחזיר את כל ימיו נקיים כפי יכולתו.

וכן אמרו בזוהר (פרשת וירא צט:): "בא וראה שכל בני עולם אינם רואים למה הם נמצאים בעולם הזה, והימים עוברים והולכים להם מבלי תשובה, וכל הימים הללו שחיים בהם בעולם הזה עומדים לפני הקב"ה, כי כולם נבראו (ככתוב 'ימים יצרו') ועומדים למעלה, וכשמגיעים הימים להסתלק מעולם הזה, כולם קרבים לפני מלך העליון, ככתוב 'ויקרבו ימי דוד למוות' (מ"א ב, א), 'ויקרבו ימי ישראל למוות' (בראשית כאן)".

כיצא בזה הביא בשבט מוסר (לה, יא) מהו שכתוב "ויקרבו ימי ישראל למוות", וכי בכמה ימים מת, והיה לו לומר "ויקרב יום ישראל למוות" וכמו שהקשו בזוהר. אלא ש"בכל יום ויום משנותיו של אדם, אם עשה בו מצוה

בארץ מצרים. וכתוב (מכה ז, כ) 'תתן אמת ליעקב', ולכאורה היה לו לכתוב רק 'ויחי יעקב בארץ מצרים' (ולמה אמר 'ויחי יעקב'), ומשמע שעיקר החידוש (הוא) מה שהיה בבחינת חיים (אפילו) בארץ מצרים (הטמאה), ופירוש 'חיים' הוא דביקות בשורש ומקור, שמשם נמשך תמיד חיות... והגם שהיה בארץ מצרים – ידע שכל המצריים הם רק קליפה והסתר, אבל הפנימיות היא חיות ה' יתברך". **נמצא שפירוש הכתוב "ויחי יעקב בארץ מצרים", כי מה ש"ויחי יעקב" – שיעקב יכל לחיות ולהתקיים "בארץ מצרים" מקום הקליפה והטמאה, היה רק מכח של "ויחי יעקב" – שהיה שקוע בחיים האמיתיים, באמת הצרופה, ובאמונה בבורא העולם, ושוב לא הפריע לו מה שנמצא במצרים, ובמה שידע שזו תחילת הגלות והחושך לבניו.**

זהו הכח שהשריש יעקב גם לבניו ביכולת לחיות בחשכת הגלות, ברגע שהאדם דבוק באמונת ה' יתברך, ויודע שהוא עמו, ממילא אין לו לפחד מהחושך והמזיקים שסביבו. משל לעבד שהולך עם מלכו, בתוך כל הפמליא של המלך החמושים בנשק דרוך, הרי גם אם ילכו בתוך היער החשוך, אין לו לפחד מהשודדים, שהרי הוא נמצא עם המלך. כל שכן כאן שנמצא עם מלך העולם שבידו הכל והכל שלו, ובודאי אין לו לירא משום בריה. זהו שאמר הכתוב (תהלים לב, י) "הבוטח בה" – חסד יסובבנו", הוא יכול להרגיש שכולו מעוטף בחסד, הוא דבוק בהקב"ה ואין לו לירא משום דבר. וכדברי הגר"ח מוואלז'ין (נפש החיים ג, יב) שהמכנים בעצמו בבטחון עצום ש'אין עוד מלבדו', שום כח בעולם לא יוכל כנגדו, עיין שם.

תשובה: בכח האמונה השלימה בה', יכול האדם להתדבק בו יתברך, ולא ירא מן הגלות והיסורים.

חסד אמיתי

שאלה: מהו חסד המעולה ביותר שראוי האדם לעשות עם חבריו?

ג. **בראשית מז, כט:** "ועשית עמדי חסד ורעות". פרש"י "חסד ואמת – חסד שעושין עם המתים הוא חסד של אמת שאינו מצפה לתשלום גמול". ובאמת עיקר כל חסד אמור להיות שעושה אותו למטרת החסד האמיתי ולא למטרתו וטובתו, אלא שבשאר החסדים כמו שהולך הוא לגישואי ידידו, חושב הוא בתוך לבו שעושה כן משום שלא נעים לו מחבירו, שאם לא יבוא – יקפיד עליו. או משום שרוצה שבשמחות שלו, חבירו יבוא אליו.

אחת, אותו היום הולך לפני הקב"ה ואומר: רבוננו של עולם, אני פלוני משנותיו של פלוני, ועשה בי צוה אחת. אז אותו יום עומד לפני הקב"ה עד בוא יום פקודתו, וכן כולם. עבר עבירה – אותו היום הולך לפני הקב"ה ואומר: רבוננו של עולם, אני יום פלוני משנותיו של פלוני, ועבר בי עבירה. אז אותו היום יוצא מלפני הקב"ה, כי אינו יכול לעמוד לפניו אחרי שנטמא, כי הוא (הקב"ה) קדוש ומשרתיו הם קדושים, ואינה יכולה לעמוד במחיצתו. **ובאחרית הימים,**

בהסתלק נפש האדם מן העולם הזה לעולם העליון, אז רואין (אבל) אלו הימים, ימי שנותיו של האדם: אם נמצאו כולם טהורים, שלא חטא בהם ואין בהם לכלוך עוון – (א) כולם נכנסים לפני הקב"ה בחצרות קדשו ולא יבואו, ואז עושים לו מאותם הימים לבוש אחד ומלבישים אותם לנפש האדם... (אבל) אם נמצאו בהם ימים מלוכלכים בעוון, אותן הימים נכלמים בעצמן, בראותם כי הוטמאו ואינן יכולים להיכנס בחצר בית המלך, ואז אותם הימים הנשארים לא יספיקו ללבוש, כי יהיה חסר, כמו הבגד שחסר ממנו ולא יספיק לעשותו מעיל... ואז הנפש חוזרת ריקם, כי אין נותנין לה לבוש. וזה סוד הכרת, ככתוב (במדבר טו, לא) 'הכרת תכרת הנפש ההיא, עוונה בה'. **ולכן** בהיות שיעקב אבינו ע"ה, כל ימיו נזהר בהם והיו כולם בקדושה ובטהרה, אז בהסתלקו מזה העולם, תיכף נקברו כל ימיו לפני הקב"ה בלי בוש כלל, ואז נעשו אותם ימים לבוש אחד, ונתלבש יעקב בו, לכן אמר 'ויקברו ימי' (כלומר) אותם הימים של יעקב, כולם נקברו לפני הקב"ה... כי היו 'ימי ישראל' (המורים על שררה, ולא 'ימי יעקב' המורים על פחות גדולה), רצה לומר, מי שכל ימיו היו ישר עם אל".

ולכן אמרו (ב"ר ט, ה) על הפסוק (לעיל א, לא) "וירא אלקים את כל אשר עשה, והנה טוב מאוד" – זה המות, משום שבזכות המות יודע האדם שיש לו זמן קצוב, ועליו לנצל כראוי לתורה, מצוות ועבודת ה', ולא יבטל את זמנו להבל ולריק "כי לא לעולם חוסן" (משלי כז, כד) כביאור האור החיים דלעיל.

(ובדברים ח"א א, א 'ארעיות העולם הזה' הוספנו).

תשובה: המעלה בחיי חצדיקים, בכך שמנצלים כל רגע מחייהם לתורה ולמצוות, ובבוא חעת יכולים לחזיר את נשמתם לחקב"ה בשלימות כל הימים.

התרבקות באמונה בתוך הגלות

שאלה: כיצד ובאיזה כח ניתן לחיות בתוך חשכת הגלות?

ב. **בראשית מז, כח:** "ויחי יעקב בארץ מצרים". בשפת אמת פירש "כי על ידי בחינת אמת יכולים לחיות גם

הספק בגמרא (שם לג:) בן שהוא רבו של אביו ע"ש, ולכאורה הוא הדין כאן שהבן הוא מלך. אמנם כעת קודם שנסתלק לבית עולמו והוצרך יוסף לבוא אליו, השתחוה לו יעקב כיון שסוף סוף משמים הניחוהו כעת למושל על מצרים, לכן יש לכבדו.

מזה אפשר ללמוד שגם כשאדם חושב שדבר זה לא ראוי להיות, כגון שחושב שיש איזה מנהיג שאינו ראוי לתפקידו, אמנם אם הוא נוהג בחכמה, יודע שאין צריך ללחום עם המציאות, עכשיו משמים נתנו לו להנהיג וכדו', ולכן יתכופף תחתיו ויתן לו את הכבוד המגיע לו.

(והוא ממש כמו המושל הנזכר, שאף שחושב שהאריה הוא זה שצריך להנהיג, אך כיון שמשמים הזמינו שעכשיו השועל ינהיג, לא יתווכח עם המציאות ויחלוק לו כבוד). ואם רוצה, יפעל רק לגבי העתיד, וישתדל שפעם הבאה יהיה מנהיג יותר מתאים לתפקיד וכדו'. ואדרבה, אם יתווכח עכשיו כנגד המציאות, על אף שהיא קיימת ומחזיקים ממנה, רק יפסול את עצמו מלהביע דעה בענין, וגם לאחר הזמן, לא יוכלו דבריו להועיל כלום.

תשובה: אדם חרואה שחמציאות נוגדת את דעתו, יעשה בחכמה ולא יתווכח כנגדה, אלא ימתין לשעת חכמה שראוי לשנותה ואז יפעל כראוי.

שכינה אצל החולה

שאלה: האם ראוי להתנחל יותר בכבוד כשנמצאים אצל חולה?

ה. **בראשית מז, לא:** "וישתחו ישראל על ראש הביטה". פרש"י "על ראש המיטה – הפך עצמו לצד השכינה, מכאן אמרו שהשכינה למעלה מראשותיו של חולה". אמרו בגמרא (שבת יב:) ששכינה למעלה מראשותיו של חולה שנאמר (תהלים מא, ד) "ה' יסעדנו על ערש דוי", ובטעם הדבר נאמרו כמה טעמים.

א' בפשטות הטעם הנראה בפסוק זה שהביאה הגמרא, היינו שכיון שהוא חלוש וצריך עזרה, לכן הקב"ה סועד אותו, כדרך שהאב נותן לבנו הגדול או הגבור ללכת לבד, והולך דוקא עם הבן הכושל או זה שצריך עזרה. וכן כתבו המפרשים (עין בב"ר פו, ב) שהקב"ה היה עם יוסף יותר משאר השבטים, שכיון שרק הוא היה צריך לרדת למצרים לכן הוצרך יותר שמירה.

ב' כיון שהוא נמצא בצער ויסורים, ולבו נשבר ונדכה להתפלל כראוי לפני ה', וה' יתברך שומע אותו, ככתוב (תהלים לד, יט) "קרוב ה' לנשברי לב ואת דכאי רוח יושיע", וכן (שם נא, יט) "לב נשבר ונדכה אלקים לא תבזה", לכן השכינה נמצאת עמו. וביערות דבש (א, יג) כתב שאף

וכן בכל ענייני החסד שעושה לחבירו, יש לו חשבונות אישיים שבבוא העת כשיצטרך איזו טובה יוכל לבקש מחבירו, ולכן אף שגם זה 'חסד' אך לא 'חסד של אמת'. משא"כ העושה חסד עם המת כמו שהוצרך יוסף ליעקב, ולכן ההולך להלוות המת וכדו', נקרא 'חסד של אמת' כי המת לא יוכל להשיבו חסד כנגד, ועל כרחק שעושה כן רק לשם החסד לחלוק כבוד אחרון לידידו וכדו'. ובזה נמדד האדם אם עושה החסד באמת לשם חסד. (אם לא שעושה כן כדי שבני יראוהו, או שיוכל לומר אחר כך שהשתתף בהלויתו של אותו אדם וכדו').

אמנם כיון שכל מעשי האדם נצרכים להיות אמיתיים, ובפרט עיקר מצות חסד היא כדי 'להיות רחום וחנון' ולהידבק במידותיו של הקב"ה שעושה זאת משום היותו רחום בעצם, וכך כינויו 'רחמנא', אף שלא מקבל מזה שום טובה וכדו', כך האדם צריך להשתדל לגמול עם חבירו חסד ללא חשבונות אישיים כלל, ולכן בכל מעשה חסד ינסה להשכיח ממנו את כל נגיעותיו האישיות, ויחשוב מהי באמת טובת חבירו הנזקק לחסד שיעשה עמו, ובכך יוכל לקנות בעצמו ב'אמת' את מידת ה'חסד'.

תשובה: חבא לעשות חסד עם חבירו, ראוי שישכח את נגיעותיו ושיקוליו האישיים, אלא יחשוב על טובת חבירו, וזוהי המעלה הגדולה של עשיית חסד.

התווכחות עם המציאות

שאלה: מה ראוי לאדם לעשות כשרואה שחמציאות נוגדת את דעתו?

ד. **בראשית מז, לא:** "וישתחו ישראל על ראש הביטה". פרש"י (ומקורו במגילה טז:) "תעלה בעיניה סגיד ליה", כלומר שועל בזמנו – תשתחוה לו. (ובעיקר שפתי חכמים הביא בשם ספר אחד שיש חודש אחד שהשועל הוא מלך על החיות, ועל אותו חודש אמר, שבזמן שהשועל מולך, יש להשתחוות לו). כלומר, אף שמעיקר הדין היה ראוי שיוסף ישתחוה ויכבד את יעקב אביו מדין כיבוד אב, עכשיו שנעשה בנו מלך והוא השולט, יש ליעקב להשתחוות אליו על אף שהוא בנו. וזהו שהמשיך הכתוב (מז, ב) "ויתחזק ישראל וישב על המיטה", ופרש"י "אמר אף על פי שהוא בני, מלך הוא, אחלוק לו כבוד, מכאן שחולקין כבוד למלכות". (ועיין עוד בזה בליקוטי הגר"י ח"ב עמ' צ).

ובאמת בכל אותן הימים השתדל יוסף שלא להתראות בפני אביו, כדי שאביו לא יצטרך לחלוק לו כבוד. [כעין מה שהובא בפסיקתא רבתי (ג, ריש ד). והרא"ש (קידושין פ"א סימן נז) הביא שמהר"ם מרוטנבורג מיום שעלה לגדולה, לא הקביל פני אביו ולא רצה שאביו יבא אליו, מחמת

הוא טעם על שניהם, וכן משמע במאירי הנ"ל, ואילו לה"מ ולרש"י (שבת יב: ד"ה מתעטף) הוא רק על העיטוף.

ד' בקמח סולת (לרבי יהודה עלי) כתב, יראה החולה כל זמן שהוא בהכרה, לשים לבו לשמור על נקיונו, כי השכינה מראשותיו, ועוד שמחמת אי נקיונו יכול להיות שאנשים לא ישובו לבקרו, וימנע מהם מצות ביקור חולים, עיין שם. ולפי זה גם אחרים צריכים לנקות את סביבותיו משום השכינה הנמצאת שם.

תשובה: כשנמצא אצל החולה, יתנחג בכבוד משום השכינה הנמצאת למראשותיו של החולה.

התגברות במקום הרשע

שאלה: באיזה אופן ישמור האדם את עצמו לחתעלות גם במקום החוטאים?

ו. **בראשית מז, לא:** "וַיִּשְׁתָּזוּ יִשְׂרָאֵל עַל רֹאשׁ הַבֵּימָה". פרש"י "על שהיתה מיטתו שלימה (שכולם צדיקים) ולא היה בה רשע (פסחים נז.), שהרי יוסף מלך היה, ועוד שנשבה לבין הגויים והרי הוא עומד בצדקו". וכן כתוב (שמות א, ה) "וַיְהִי כִּל נֶפֶשׁ יוֹצֵאִי יֶרֶךְ יַעֲקֹב שִׁבְעִים נֶפֶשׁ, וְיוֹסֵף הָיָה בְּמִצְרַיִם". פרש"י "והלא הוא ובניו היו בכלל שבעים, ומה בא ללמדנו, וכי לא היינו יודעים שהוא היה במצרים, אלא להודיע צדקתו של יוסף. הוא יוסף הרועה את צאן אביו, הוא יוסף שהיה במצרים ונעשה מלך ועומד בצדקו". וצריך ביאור מהו הכח המיוחד שהיה בו שהיה יכול להחזיק מעמד כנגד כל אותו הזרם של אנשי מצרים שהיו במ"ט שערי טומאה. **ולהלן** (שמות שם) נתבאר שמה שהצליח להתגבר הוא אדרבה, ממה שראה שמצרים רצים אחר תאותם, והבין בשפלות מעשיהם (וכדלהלן), על ידי זה ידע ממה להתרחק ועל מה לעבוד, וכך הצליח להשאר 'יוסף הצדיק', עיין שם.

תשובה: לפעמים אדרבה בזמן שאדם רואה את רשעות הרשע ואופן התדרדרותו ברוחניות, מזה מקבל כוחות לדעת שלא לנחוג כמותו.

© כל הזכויות שמורות. להערות, תרומות והנצחות. ולהשיג את ספרי המחבר: הפרשה המחכימה – על התורה, המגילה המחכימה – אסתר, המשנה המחכימה – אבות, תורת עשר המכות, שלום רב המקוצר – שאלת שלום והארת פנים (בעברית או באנגלית). זמנים ומועדים – חנוכה. כמו כן מעתה המעוניין בעלון זה כל שבוע דרך המייל, ישלח בקשתו, בטלפון 02-5864229, או בדוא"ל: bh5864229@gmail.com.

ניתן לתרום ב'גדרים פלוס': קופות נוספות, שבט (באות ט') אחים רמות פולין, לתשלום עבור: עלון הפרשה המחכימה

שבדרך כלל השכינה שורה רק מתוך שמחה (כאומרם בשבת ל:), היינו דוקא כשהולך דרך המלאכים שצריך שמחה כדי להתעלות, אך כשהוא קרוב עם השכינה בעצמו כגון שהוא לב נשבר ונדכה אינו צריך שמחה, עיין שם. ומה שאמרו דוקא "מראשותיו", לפי שכל גופו לא יכול לעשות מעשים משום חלישות כוחו, ורק ראשו יכול לפעול בדברים רוחניים להתפלל ולהתקרב לה' לכן שכינה עמו שם.

ג' טעם נוסף נראה שכגודל סבל החולה – כך הוא פחות קשור לעולם הזה, כי הגופניות והגשמיות שלו נפחתת. ובהעדר כח הגוף תרבה כח הרוחניות, ולכן אמרו (קנים סוף ג) תלמידי חכמים בשעה שמזקינים דעתם מתוספת, ופירש הרמב"ם (פירוש המשניות שם) שבשעה שהם מזקינים ונחלשין ונפסד גופם, תרבה חכמתם ויתחזק שכלם ויוסיפו שלימות. ובתורת חיים (סנהדרין כו:) פירש בזה מה שאמרו שם ש'תורה מתשת כוחו של אדם', משום שמתרבים ברוחניות וממילא כח גשמיותם נפחתת (ועיין בביצה כה:).

מכח זה מצינו כמה דינים למי שבא לבקר חולה:

א' מבואר בגמרא (שבת שם) שבפני החולה יכול לבקש בכל לשון ששכינה מראשותיו, ואף שלעולם אל ישאל אדם צרכיו בלשון ארמי כי אין מלאכי השרת מכירים בלשון ארמי, מכל מקום בפני החולה מותר משום ששכינה למעלה מראשותיו. ולכן גם בציבור מותר לשאול צרכיו בלשון ארמית, כיון ששכינה שורה כשיש עשרה. (ובאמרי שילה שם הוספנו).

ב' אין לישב מראשותיו של החולה לפי ששכינה שם (שבת שם ונדרים מ.), וכן נפסק בשולחן ערוך (יו"ד שפה, ג) שבשעה שהחולה שוכב על מיטה נמוכה, לא ישב המבקר על גבי מיטה, ספסל או כסא הגבוהים ממנו, אלא מתעטף ויושב לפניו כי השכינה שרויה למעלה מראשותיו, ואין לישב גבוה מן השכינה (כפירוש הר"ן שם, אך המאירי פירש מפני שהחולה מהרהר תשובה ומתפלל בכל לבו, ואילו ישיבת המבקר בגובה כנגדו דרך גאוה היא היפך הכנעת לבו ומונעת אותו מלשוב ולהתפלל). [ואם החולה דורש שישב למעלה ממנו, בודאי מותר ומצוה (גשר החיים פ"א ה"א אות ה)].

ג' כשהולך לבקר את החולה צריך גם להתעטף כדרך שמתעטפים בתפילה, מפני כבוד השכינה השרויה שם. וכלשון הגמרא 'מתעטף' (שהוא עיטוף כמו שהולכים למקום חשוב עם בגדים מכובדים ככובע וחליפה וכדו', כמו שכתב בספר ביקור חולים פ"ו הערה 9). והפרישה (ס"ק ח) דן אם טעם ש'השכינה למעלה מראשותיו' הוא טעם לעיטוף או לישיבה בשווה, וכתב שלפי הר"ן (נדרים ושבת שם)

זכרונות ממו"ר הגאון רבי משה שפירא זצ"ל

עובדות וזכרונות ממו"ר זצ"ל, שנאמרו ע"י אחד התלמידים עם כלות השבעה, לשרטוט קוים ראשוניים של היכרות לתועלת אלו ששמעו וראו מרחוק. ונכתבו כאמירתם.

א. רבותיו

ב. מסורת התורה

ג. יגיעה שקידה ובקיאות

ד. הלכה ואגדה

ה. רוחב הדעת וצמצום הדעת

ו. הטבה

ז. כבוד

ח. אמונה וציפיה לישועה

השומה וההערכה על הדמות של הרב זצ"ל היא כמובן לא ביכולת שלנו. הרב היה חידוש גדול. חידוש בהיקף, חידוש בכח העיון וההעמקה שלו בנגלה, חידוש בכח העיון שלו בנסתר ובאגדה, הדברים ידועים ומפורסמים. כמו"כ היה הוא חידוש ביכולת שלו לקיים מה שאמרו חז"ל על הפסוק "מים עמוקים עצה בלב

איש, ואיש תבונות ידלנה", משל לאותה באר עמוקה שהיו מימיה זכים וצלולים ולא היה מי שיכל לשתות ממנה, עד שבא חכם אחד וקשר חבל בחבל, נימה בנימה משיחה במשיחה וכו', להעלות דברים עמוקים מאוד ודקים מאוד ולהביע אותם בכלים שיהיו מובנים גם למי שרחוק מזה. כן נודע שהיה חידוש בפעלים כבירים להשיב רבים מעוון, ומסתמא בעוד דברים.

ענין נוסף היה בו והוא שנכללו בו גוונים רבים מאוד, חלקם אף נראים כהפוכים זה מזה. ועכ"פ אין לנו יכולת להקיף את דמותו ואיננו מתיימרים לעשות זאת, רק ננסה לספר קצת ואולי בעיקר על החלקים הפחות ידועים ומפורסמים.

בהספד שלו בהלוייתו של ר' ישראל אליהו וינטרויב ז"ל דיבר על כך שהעולם הכיר את ר' ישראל אליהו בשנים שקיים "יפוצו מעינותיך חוצה" ולא הכירוהו בשנים שקדמו לאלה, שנים של "שתה מים מבורך, ונוזלים מתוך בארך יהיו לך לבדך ואין לזרים איתך" השנים הללו, של החרושה והזריעה שהניבו לבסוף את הפירות, לא ידועות לציבור.

אנו נדבר על הרב גם בשנים אלו, מתוך מה ששמענו - בעיקר ממנו - אודות השנים הללו, על מקורות יניקתו ועל האישיות שעיצב אז בעצמו.

במכתבו לספר אפיקי מים הוא ביטא כפי הנראה את נקודות העיקר באישיותו, ונלך בעקבות הגדרותיו אלו.

זה לשונו, "הנה אביעה דברי לך, משחר נעורי נתן השי"ת בלבי להטות אזני לשמוע דברי חכמים, ובמעט החן שנתן לי השי"ת בעיני רבותי פתחו לי סדק צר וראיתי כמצוץ מן החרכים משהו מן האור הגדול שהיה בלבם, ומאז אין לי בעולמי אלא תשוקה להיות לפה למה שקיבלתי והבנתי בעניי וביגיע כפיי מדברי רבותי".

הדברים האלו שהודפסו בשנת תשס"א היו הפתעה גדולה לאנשים, אשר לא סברו שכך הוא רואה ומציג את עצמו - כמעביר את תורת רבותיו. שהרי הוא היה כולו חידוש! אך כך הוא ראה את הדברים. הוא חש שעיקר תוכן הדברים הוא מה שקיבל ולמד, כמובן בתוספת הגוון שלו. כמה השריש שהקב"ה רוצה כל אדם - אותו, עם הדעה שלו, והכוחות שלו. אבל אעפ"כ הוא הרגיש שביסוד הדבר, הקו והאופן שהוא מוסר הוא ממה שקיבל.

זכרונות ממו"ר הגאון רבי משה שפירא זצ"ל

א. רבותי

שמואל ור' דוד (לימים ספרתי לו על א' משומעי השיעור בליל שישי, שהיה ממקורביו הגדולים של ר' דוד, והיה חוזר בפניו מידי שבוע על עיקרי הדברים מהשיעור, ור' דוד היה נהנה מהדברים, והתענין לשומעם. פניו של הרב התאדמו בהתרגשות כשמעו, ואמר "ככה? ככה?", היה 'מותר לו' לספר לי כזה דבר", והיה נראה שעשה עליו רושם גדול וריגש אותו שרוח רבותיו נוחה מדבריו.) [כשנסתלק ר' שמואל בשנת תשל"ט הספידו בארה"ב על יופי תורתו], ובפרט עם הרב שך. גם כשעבר לשיבת חברון היתה לו קביעות בשבתות עם הרב שך שהתגורר אז בשכונת "כרם" בירושלים. אך ודאי שהקירבה היותר גדולה שם היתה עם הרב דסלר.

הרב דסלר היה גם בן משפחתו, משום שהיה חתן של ר' נחום וועלול ברוידא (חתן הסבא מקלם, שבביתו גדל אבי הרב אחר שנתיתם) וקירב מאוד את הרב.

הוא סיפר שפעם שאל משהו את הרב דסלר, והרב דסלר פתח לו ספר 'עץ חיים', ולמד איתו בפנים. הרב ראה והרגיש בזה שהרב דסלר רצה להטעים אותו מזה. הוא סיפר שבשבת של ה"שבעה" של הרבנית דסלר, הוא ערך את השולחן לשבת בבית האבל, והורה לו הרב דסלר להביא גביע בשיעור כזה וכזה (ויש בזה סיפור בפנ"ע), ועכ"פ מובן שהיה שם כבן בית ממש באותה תקופה. בוודאי שההשפעה של הרב דסלר על הרב היתה מכרעת.

הרב דיבר פעם על הנושא של תיקון המידות, ותיאר את האדם המתקון במידות בצבעים קסומים מאוד, ודיבר על כך בהפלגה יתירה, עד שאחד השומעים לא התאפק ושאל "זוה מוטל על כל נער בר מצווה?" אמר הרב: "מה אתה מתכוון לומר, שזה קשה מאוד? נכון, זה באמת קשה מאוד. ואם אתה מתכוון לומר שאין אנשים כאלה, אתה צודק, אין אנשים כאלה, גם אני לא ראיתי הרבה אנשים כאלה. ראיתי אדם אחד כזה, אבל גם זה היה לפני הרבה הרבה שנים" הוא דיבר בערגה, ועשה רושם ברור שהוא דיבר על הרב דסלר.

אחרי הפטירה של הרב דסלר הוא עבר מירושלים לשיבת חברון, ושם היה לו קשר עם חלק מראשי הישיבה הר"מים ושאר הרבנים, הוא היה הולך גם בקביעות למיר לשמוע את השיעורים של ר' חיים שמואלביץ, [ואחר פטירתו בשנת תשל"ט הספידו בשיבת לייקווד בארה"ב], ובירושלים התחילה הזיקה שלו עם הבריסקער רב.

הוא אמר לי פעם "היתה עלי אימה גדולה ממנו". שאלתי אותו אם הוא דיבר עם הבריסקער רב, הוא אמר: "דיברתי איתו פעמים ספורות, היתה לי אימה גדולה ממנו". אבל הלך לשם הרבה, בכל מוצאי שבת בזמן

נדבר קצת על מה שהוא כינה "רבותי". מקור היניקה הראשון פשוט שזהו בית הוריו. הוא כתב כך בכמה מקומות [במק"א כ' על אביו "אשר כל שבי משלו הוא"], וייחס לזה משמעות רבה. אם אביו היתה אחיינית של הסבא מקלם, והיתה 'גברא רבא' לכשעצמה. אביו כשהתייתם גדל בבית של ר' נחום וועלול בנו של הסבא מקלם. הרבה מהחינוך של בית אבא הוא ייחס להשפעה של התלמוד תורה דקלם. בשנים שאחר כך בשיבת פוניבז' זכה להיכרות קרובה עם הרב דסלר, ושם קיבל שוב את תורת קלם במידה רבה. כשהיה מדבר על ביהמ"ד דקלם, על החיידר הזה, היו דבריו בחרדת קודש.

שמעתי לאחרונה שאמר בשבעה של אבא שלו, וחזר על זה כמה פעמים: "מי שלא ראה אדם שגדל בקלם, לא ראה צורת אדם מימיו".

אמר פעם על בית מדרש מסוים, "חינכו שם להיות 'גדולים', ומה יצא משם?! (אינני זוכר בדיוק את נוסח הזלזול שבו התבטא), אבל בקלם חינכו להיות בני אדם, [היינו דרשו את האלף ולא את התון], חינכו כל אחד לזה, אפילו ילדים קטנים, וכל מי שיצא משם, יצא משהו".

עוד אמר שאת התשוקה להידבק בחכמים הוא קיבל מבית אבא, ר' מאיר שפירא. ר' מאיר היה יהודי גישמאקער מאד, ומצוין בנעימות, אבל היה כנראה בעל תביעה גדולה בחינוכו. הכרתי יהודי זקן שלמד אצל אבא של הרב זצ"ל, והיה קרוב איתו. והוא סיפר שהיה מחנך תובע מאוד ולא רגיל כלל במחמאות. כשאותו אדם, שהיה עובד לפרנסתו, עשה "סיום הש"ס" לאחר לימוד רציני של שנים רבות, הגיע אל הסיום אביו של הרב, היטלטל באוטובוסים לעיר אחרת לכבד אותו, אך גם אז לא אמר מילה של מחמאה...

סגנון התביעה הגדולה והחיוב שהיו בולטים מאד אצלו, הושרשו אצלו עוד מבית אבא.

בשנות הילדות היתה לו נשיאות חן אצל ר' אייזיק שר שהיה משתעשע בו.

אביו היה נכנס לפעמים אצל החזו"א ובמסגרת זו גם הוא בעצמו נכנס לחזו"א כבר בילדותו, ואף לאחר מכן יצא לו לשאול אותו כמה דברים בהלכה ובהנהגה, ולימים היה חוזר על אותן הוראות. ומ"מ הוא אמר על עצמו ברבות השנים "לא הייתי באותן שנים בר-הכי להבין את השיעור קומה של החזו"א" ולא החזיק שראה שם את מה שהיה אפשר לראות.

מתקופת הישיבה קטנה (אור ישראל) הזכיר את ר' יוסף רוזובסקי שהכניס בהם טעם וגישמאק בלימוד ובסברא.

בישיבה בפוניבז' היה קשור עם כל ראשי הישיבה - ר'

זכרונות ממו"ר הגאון רבי משה שפירא זצ"ל

שהיתה לו פעם שיחה עם הרב הוטנר כשהרב הוטנר היה בחופשה באיזה מקום ובא לבקרו, והרב הוטנר שוחח עימו תשע שעות רצופות.

עם ר' בערל שוורצמן גם היתה לו שם קביעות. עם כל מי שהיה אפשר הוא השתדל לקבל. כשר' מרדכי אליפנט עלה ארצה היה נקרא 'ארי עלה מבבל', הוא היה התלמיד של ר' לייב מאלין, ופתח אז איזה כולל בקמניץ עם חבורה של אברכים חשובים מאוד, והרב הגיע אליו וביקש ממנו ללמוד איתו חברותא, וקיבל על עצמו את התנאי לכתוב לו את חידושי התורה שמדברים, ושימש אותו אז כתלמיד, [היו לומדים שעות ע"ג שעות בחדר סגור והרבנית זרקה להם סנדוויצים פנימה מהחלון שמעל הדלת, למדו כמדומה יבמות מנחות ומעשר שני]. וכך קיבל והשתדל לקלוט מכל מי שהוא חשב שיוכל לקבל ממנו ולהיות מושפע דרכו.

גם היה הולך לשמוע בהרבה מקומות ומכל מיני סוגים, סיפר לנו פעם מדבריו של ר' אברהם אלי' מייזעס ששמע בשיחותיו ב"תורה ויראה". היה תקופה בבחרותו בקיבוץ של ר' מיכל פיינשטיין. כמו"כ היה הולך לדבר בלימוד עם ר' אליעזר פלצינסקי. סיפר לנו פעם על קושיא חמורה שהיתה לו בר"ש בטהרות בענין לא כ"כ ידוע, וכשהגרי"י רודרמן שהיה מוחזק לבקי גדול היה בא"י נכנס לשאול אותו דבר זה. גם עם האמשינובר רב"ה מבית וגן (ר' מאיר'ל) היה בקשר קרוב, והירבה לשוחח איתו גם בלימוד וגם בענינים רבים נוספים.

כמו"כ היה משים ליבו ומתבונן בדמויות שסביבו ללמוד ממעלותיהם. רבים היו האנשים ששמענו ממנו אודותיהם שקיבל מהם וחייב להם הכרת הטוב. כשר' פנחס שרייבר נפטר הגיע לנחם שם, שאלו אותו אם היתה לו שייכות עמו, אמר שהדמות של ר' פנחס השפיעה עליו כ"כ בשיבת פוניבז'. "היה יושב ספון בפניה ואין לו בעולמו אלא ד' אמות של הלכה, וזה השפיע עלי מאוד". הוא הרגיש חיוב של הכרת הטוב על מה שקיבל ממנו. כמו"כ ביחס לר' יששכר מאיר, הוא דיבר עליו בהספד בשיבת הנגב: "מורי ורבי, כמה קיבלתי מלראות אותו, מההתמדה שלו, מהשקידה". וכך היה בנוגע לעוד אנשים כגון אלו ששמענו במשך השנים מתקופות שונות. השתדל לקבל מכל אחד. מכל מלמדי השכלתי.

כשר' שמואל רוזובסקי היה באמריקה בימי מחלתו, הרב נסע להיות איתו בשבת (הוא למד אצלו בשיבה). ואחרי זה הוא שמע שביום ראשון הגיע הרב סולוביצ'יק מבוסטון לר' שמואל והיתה שיחה ארוכה וגלגלו שם את כל הש"ס, היתה לו עגמת נפש שהוא לא נשאר והחמיץ את השיחה...

צימאון הדעת שלו היה ניכר כל ימיו.

ההמתנה עד ה"אכטל" שהתפללו אז מעריב, היו יושבים שם אנשים, היה שם ר' עמרם בלוי, ור' נחום פרצוביץ היה מגיע לפעמים, והרב היה מגיע בקביעות, עד שהיו צוחקים עליו בישיבה שהוא לא אוכל בלי שהברסקער רב עושה לו הבדלה.

הוא סיפר אז שהפעם הראשונה שהוא נכנס לשאול את הברסקער רב שאלה, הוא שאל בדרך ארץ "אם זה מפריע עכשיו" וענה לו הברסקער רב "מיד נראה..." [אגב, הרב מאד הצדיק את התשובה...]

במשך השנים, דברים ששמע מהברסקער רב, שמענו ממנו הרבה, דברים שסיפר ששאל בעצמו זכור לי פעם או פעמיים.

אך למרות שהיניקה שלו מהברסקער רב כביכול היתה מרחוק יחסית, באמת היה לו קשר קרוב מאוד ל'בתי גווא' של הברסקער רב דרך ר' דוד פינקל, שהיה אהוב אצל הברסקער רב עד לאחת, כידוע, והיה באותן שנים בישיבת חברון.

הוא סיפר שקיבל ממנו בלי סוף תורות ומעשים מהחדרי-חדרים של הברסקער רב, שהיה משתף אותו בהם. גם בנו של הברסקער רב - ר' חיים - היה באותה תקופה בישיבה. והיו חברי חדר, גם ממנו הוא השתדל לינוק (הוא נתן לרב גם מחברת של חידושי תורה שגם הברסקער רב כתב לו שם משהו). ולכן למרות הריחוק שהוא נהג עם הברסקער רב, היתה לו גם הכרות קרובה מאד.

הדמות של הברסקער רב אצלו היתה דבר קדוש, בסלון הבית של הרב היו תלויות תמונות של החפץ חיים, הברסקער רב וה"לשם" (בסוכה היו ר' חיים וה"לשם").

הוא דיבר פעם בהשתפכות הנפש על הדמות של הברסקער רב, הוא אמר בתוך הדברים "אין יום שאני לא רואה אותו". באותה פעם (לא נכחתי שם, שמעתי ממשהו שהיה באותה חבורה) משהו שאל "מה הרב ראה שם, אצל הברסקער רב?" הוא חשב איזה זמן ואמר "הר סיני".

ודאי שלברסקער רב היתה השפעה מכרעת על התורה שלו ועל הדעה שלו.

לימים למד גם בישיבת מיר, ונודעה לו חיבה יתירה מראש הישיבה הגרא"י פינקל, וכששאלתי לימים עם מי היה קשור בהיותו במיר, אמר ששם ר' נחום היה מדבר הרבה.

גם במשך השנים אחרי כן היה צמא-דעת מאוד, וקיים בעצמו "מכל מלמדי השכלתי".

כשנתמנה למגיד שיעור ב"בית התלמוד" היה לו איתו קשר אמיץ מאוד עם הרב הוטנר. הרב הוטנר חיבב אותו מאוד ואמר עליו פעם "גדול הדור בבני גילו". סיפר לנו

זכרונות ממו"ר הגאון רבי משה שפירא זצ"ל

לכם דרך בלימוד."

פעם דיבר באיזו חבורה קטנה על התמונה של בעל ה"תניא", על "הצורה" שלו, בהתפעלות עצומה, ואמר: "אם הייתי הולך היום ברחוב ורואה אדם עם כזו צורה, הייתי זורק את הכל ורץ אחריו". היה בביקוש ובצמאון תמיד.

עוד אמר בשנות זקנותו (יחסית) "אם הייתי יודע מישהו שיתן לי דרך חדשה בלימוד, עוד דרך בלימוד, הייתי הולך אליו עד סוף העולם ברגל".

אמר פעם בשיחה ביסוד ישיבת שערי בינה של ר' יעקב ליבוביץ, (הרב היה זה שלמעשה אמר לפתוח ועזר לו לפתוח את הישיבה), "אם הייתי יודע מישהו שיתן לי דרך בלימוד, הייתי הולך אחריו. לכם יש מישהו שיתן

ב. מסורת התורה

ואח"כ מישהו כן מצא "אשטיקל" מקור בחז"ל, ור' משה כ"כ שמח בזה עד שב"ליל שישי" בשיעור באגדה הזכיר את הלשון השגורה בראשונים שיש לזה מקור בחז"ל וכו' וראיתי איך הנושא קנה שביטה בליבו. מה זה לבדוק אחר הראשונים? כמהרהר אחרי רבותיו, "לחפש מקור לראשונים..."

גם הנושא של צורת הדיבור איך לחלוק על הראשונים היה נושא אצלו. פעם מישהו הביא משו"ת של אחד מן האחרונים, לא מן המפורסמים, ודחה את דבריו, וכתב עליו בלשון לא מכבדת [אך לא מזלזלת מיד], הרב דיבר איתי עליו בביקורת. אח"כ נכנסו אנשים ואז נמנע מלנקוב בשם אבל המשיך את הנושא, ואמר - ר' חיים בספר מביא מה"מנחת חינוך" ותמה עליו, ונראה ברור שהיתה זו שגגה, ומ"מ ר' חיים מסיים בלשון "צריך עיון גדול", והרי כשנפטר ה"מנחת חינוך" ר' חיים כבר ידע ללמוד! ואמר: "מכאן צריך ללמוד איך לחלוק על הראשונים ומי שלא נוהג כך זו רק גאות ורמות הרוח, אין זה אלא כל קבל די רוח יתירא ביה".

בתור בחור פעם אמרתי לפניו פעם דבר ביקורת על אחד מגדולי חכמי הדור שלפני כמאה ועשרים שנה, הוא נתן לי סטירה בחזקה על הלחי [בלי שום בדל חיוך לא לפני ולא אחרי].

הוא אמר לנו פעם בשיעור: "היו מראים לי תמונה של ר' עקיבא איגר והתנא ר' עקיבא, באמונה שלא הייתי מבדיל, בשבילנו שניהם אותו הדבר".

פעם בשיעור במשלי היתה איזו הגהה שלא היה ברור אם זה מר' מנדל שקלובר או מהגאון בעצמו, והוא אמר "לא ברור פה בדפוס אם זה הוא או הוא, מאי נפקא מינה? בשבילנו שניהם אותו דבר, אנו רחוקים משניהם באותה מידה".

היה עשיר מאד בידיעת חכמי הדורות ומידותיהם, קורותיהם וענייניהם, וגם עובדות לא ידועות כולל חכמים לפני כשלוש מאות שנה. היו לו מסורות בענינים אלו וביניהם דברים רבים הנאמרים בלחישה. פעם כשעלה שם הספר מעייני החכמה, שאל א' לידיעת שם מחברו, וכשנענה אחד מהיושבים שהוא ר' נח חיים צבי אב"ד אה"ו, נהנה מהידיעה המפורטת ונשא ונתן עימו אודות שלשלת היושבים על כס הרבנות שם דאה"ו

התשוקה הזו להדבק בחכמים, היה גם צמאון דעת, וגם כנראה מידה של "להדבק בחכמים". הדביקות בחכמי הדורות ובמסורת היתה אצלו עיקר גדול. היתה לו ביקורת גדולה על תורה שאין לה בית אב, והערכה גדולה לכזו שיש לה בית אב.

דיבר ברבים כמה פעמים על ה"תכלת" המתחדש, זה היה אכפת לו. ואמר שאין לנו אפשרות לחדש את זה, יחדש לנו זאת הקב"ה. זה נגנז. נחדש את זה כשישיב לנו ה' את כל מה שנגנז". דיברתי איתו על זה פעם ואמר לי: "זה רמות רוחא נוראה לחשוב שיש לנו אפשרות בכלל לקבוע דעה בענין שכזה שאין לנו בו שום קבלה מרבתינו. הרי אם לא הייתי רואה את אבא שלי עושה קידוש, גם קידוש לא הייתי יודע לעשות..." כל מה שאנו יודעים זה מכח מה שראינו, מכח מה שקיבלנו מאבותינו, איך אפשר לקבוע דעה בנושא חדש שאין לנו בו שום "בית יד" להיאחז בו.

פעם בתור בחור היתה לי אפשרות להתארח בשבת בבאר יעקב אצל ר' משה שמואל שפירא, שאלתי את הרב אם הוא ממליץ לי, אמר "ודאי", שאלתי אותו מה צריך לראות אצל ר' משה שמואל? אמר לי "זה יהודי שהמסורת חיה אצלו".

בדרך הלימוד שלו היה כידוע מברר כל דבר מהשורש, מהמקור, ועם זאת היה בקי גדול ב"אחרונים". והיו חביבים עליו מאוד "קצות", "נתיבות", "שב שמעתתא", ר' עקיבא איגר בחיבה יתירה, "משנה למלך", "מחנה אפרים", כל דברי האחרונים היו רגילים ושגורים בלשונו מאוד, היה משתמש בהם ומביא דבריהם ובונה עליהם ומיישב את דבריהם. בהקלטות מהשיעורים שהוא אמר בישיבה באמריקה, בתחילת כל קלטת היתה רשימה של "מראי מקומות" לשיעור ובהם באופן רגיל גדולי אחרונים שרגילים להשתמש בהם ולהביא את דבריהם עד ר' ברוך בער והגרי"ז ועד בכלל.

דיברתי איתו פעם על מישהו שאמר על מושג מסויים שרגילים הראשונים להשתמש בו שאין ללשון זה שום מקור בחז"ל. מאוד מאוד חרה לו ואמר: "איזה מין דבר זה? לשון שכ"כ שגורה בראשונים, הראשונים משתמשים בה, ללכת לחפש אם יש לזה מקור בחז"ל או אין לזה מקור בחז"ל, מה זה מענין אותנו בכלל?"

זכרונות ממו"ר הגאון רבי משה שפירא זצ"ל

וסידרם זה אחר זה.

א' התלמידים דיברו ושמיע איזה פקפוקים ביסודו של ר' ישראל בענין התשובה בבחינות הקלות. הוא פנה אליו באמצע: "אף פעם אל תפקפק במה שר' ישראל אמר, מה שר' ישראל אומר אין בודקין".

באופן כללי היו מאוד מכריעים אצלו הדברים שהתקבלו במשך השנים בעם ישראל.

לדוגמא פירוש המשניות בנוסח הישן. לא כ"כ ענין אותו בדוקא מה כתוב בדפוסים החדשים, והיה מוכן להגיד שיעור, לטרוח ולהתייגע על לשון בפרוש המשניות כמו שהוא כתוב לפנינו בלא לבדוק אם אמנם הנוסח מוכרע שכך הוא. [חוץ מבסדר טהרות ששם השיבושים הם בלתי אפשריים מהמתרגם דשם, כמו שאמר].

פעם משהו שאל אותו על אגרת הרמב"ם לבנו, שיש מפקפקים שזה לא הרמב"ם. אותו אדם הוציא את האגרת במהדורה חדשה, ושאל אותו איך לכוונת את זה "אגרת הרמב"ם" או לא כך. וענה: "מה זאת אומרת? אם המהרש"ל, הרמ"א מצטטים את זה בתור אגרת הרמב"ם, ודאי שזו אגרת הרמב"ם". זה על הנושא של המסורת, ודברי רבותינו האחרונים.

פעם במנין שהיה מתפלל בנץ בכותל, יום לפני תענית שהנץ יצא בה מאוחר, הכריז הגבאי שמחר יהיו הסליחות קודם התפילה. הוא הסתובב ואמר: א מודרנע מעשה, רפורמע מעשה, יהיה מנין אחר. [ושוב חזר והכריז הגבאי שהרב אינו מרשה].

גם כלפי חומרות היה אצלו משקל גדול המנהג המושרש, וכן שמענו ממנו ביחס לכמה ענינים. ראה

כדבר פסול את עצם הבדיקה אחר הנהגה מקובלת מדורות, עצם הבדיקה היתה בעיניו פסולה.

כשהתחלנו ללמוד מסכת "תמיד" יש שם פירוש הראב"ד וניכר לכל שאין זה הראב"ד, ואמרתי לו שנראה לי שאולי זה בעל האשכול, והצעתי את הוכחותי לזה, הוא שמע את הכל בשימת לב, ובסוף הפטיר: נו נו, קען זיין, אבער מיר זענען נישט קיין 'חוקרים'... [יתכן, אבל אנו איננו "חוקרים"].

[כמובן כמו כל דבר אצלו, גם ענינים אלו לא היו פרנציפים שלא שייך לזוז מהם, שפרנציפים בכלל היה זר אצלו מאד, אלא הכל לפי הענין והמקום, כך למשל בנוסחאות התפילה היה אומר בתפילת מוסף ברגלים "שובה עלינו" או מוריד הגשם בסגול, או בקדיש דרבנן מן קדם אבוהון דבשמיא, והשמיט וארעא [עי' בסידור אזור אליהו המ"מ בזה], ומאידך היו דברים רבים כנ"ל, והכל במשקל דעתו הרחבה].

מאד לא היה מצוי אצלו שידבר פשט בפסוקים לבד, בלא דברי חז"ל, ומאז היה לפלא אצלי על כוח החידוש העצום שלו שהיה כמעין הנובע, ולא היה כמעט בכלל בעיני התורה שבכתב כמו שהיא, בלא דברי חז"ל ורבותינו. ודיבר בזה פעם ואמר שאין לנו שום בית יד להאחז בתורה שבכתב זולת על ידי התורה שבע"פ. ומה שקורים היום "פשוטו של מקרא" כינה את זה פעם הפשטים שהם בבחינת "פשטתי את כותנתי", ודיבר בחריפות גדולה ובכאב על כך ששומע מבני תורה חשובים ממהלכים אלו, ואמר בתוך אורך דבריו שם, שמזה ועד חגיגות קציר בחג השבועות [א"ה: כמנהג הקיבוצים], הדרך לא ארוכה...

ג. יגיעה וסקידה ובקיאות

גם היקף הידיעה שלו, מורה על שקידתו הגדולה. שמענו ממנו שיעורים במשניות עדיות, ובשרשי ספר המצוות להר"ם עם הרמב"ן. משניות עדיות זה הרי כולל את כל הענינים שבש"ס. על הכל דיבר באריכות, [למעט שני נושאים שלא האריך בהם], הרבה מאוד פעמים לא היה נראה שהוא התכוון לשיעור כלל. גם בשיעור שרשי ספר המצוות שאלה שכיחה מאוד היתה "איפה אנחנו אוחזים?", ואעפ"כ היה מדבר מתוך הענינים.

הוא אמר פעם שה"מנחת חינוך" בשום מקום לא מזכיר פלוני, אחד מגדולי האחרונים. לא' מן השומעים זה היה נשמע בלתי אפשרי לומר כך, זה משהו שהמנחת חינוך לכאורה היה אמור להביא ממנו ולהזכיר אותו כסדר. וערך בדיקה באמצעים הקיימים, ומצא מקום אחד בלבד שבו מעתיק ה"מנחת חינוך" את דבריו של ההוא, והוא בתוך תשובה שהעתיק המנח"ח ואותו המשיב הזכירו בתוך דבריו. זהו המקום היחיד.

עוד כתב במכתבו שם "מה שהבנתי בעניי וביגיע כפי מדברי רבותי", צריך לדבר על יגיע כפיו.

הכל יודעים שכוחות השכל שלו היו לא מצויים, ולא באנו להכחיש את זה, אבל צריך להדגיש את יגיעתו הגדולה. שמעתי שר' יעקב פרידמן סיפר פעם בוועד שפעם בזמן שהרב היה בתפרח אמר הרב שיעור בסוגיא שמדוברת מאד ע"י כל מי שאפשר. ואמר ע"ז שיעור כללי "נישט שייך" כולם יצאו מהכלים, אמר ר' יעקב, ניגשתי אליו אחרי השיעור ואמרתי לו "מה החכמה, אתה עילוי!" הרב אמר לו "אני עילוי? כל הלילה לא ישנתי".

שמעתי לא פעם ששמעו מהרבנית ששנים רבות לא עלה על מיטה בכלל (למעט לילי שבתות) והיה נרדם על הכורסא. היה לומד סדרים ארוכים של שעות רבות רצופות בתקופות שונות.

זכרונות ממו"ר הגאון רבי משה שפירא זצ"ל

נשמת, ואחרי רבע שעה או עשרים דקות, היה איזה טלטול בנסיעה, והרב התעורר ומיד בתוכ"ד אמר: "נו, מה אתה אומר?"

[אבל יש לציין בענין המיעוט שינה, שלא זכור לי שראיתי מפקה. תמיד היה במצב רוח טוב, נינוח ושליו. וגם השיחת חולין שלו היתה מלאה חכמה וחיים. וגם באותה השבת הנ"ל עד שגמר חובתו ונעשה תשוב כ"כ, היה נראה במלוא חיוניותו, וישב זמן ארוך עם הבחורים ושרו ודיבר, ולבד ממה שהיה אפשר לראות עליו איזו דריכות יתר מהרגלו, לא היה נראה כלל שאינו בכוחו עתה, וכנראה שהוא בכלל צדיקים ליבם ברשותם שכל זמן שהיה לו איזה כח יכל למצותו במילואו, ולא כאצל אדם בעלמא שכשאינו בכל כוחו הדבר ניכר].

את מדרגתו ותורתו הוא קנה בהרבה מיעוט שינה ומיעוט תענוג. אני לא יודע מספיק אבל ערב ר"ח היה מתענה תמיד. וחמישי של שובב"ם גם כן. הבן שלו אמר שהוא חושב שהיה מתענה הרבה מתעניות הצדיקים.

אך העיקר היה השקידה והשקיעות בלימוד.

סיפר לי פעם אברך ששאל אותו על כניסה לחובות, הוא היה ערב חתונה, ואמר לו הרב שאם שקועים בלימוד זה לא מפריע [א"ה כמובן בדברים אלו הכל לפי הענין, ויודעני א' אחר שאסר לו]. וסיפר להווא שבתקופה מסוימת לאחר נשואיו "היינו בעניות גדולה, אשתי היתה נוסעת לעבודה באוטובוס, ואני הייתי הולך ברגל לכלול (מבית וגן לאזור ישיבת מיר) כי לא היה כסף לאוטובוס, הלוך וחזור". [הרבנית סיפרה פעם לאשתי על אותה תקופה: "רעבנו ללחם"]. והוא אמר "אף פעם לא הרגשתי מסכן, ולא צורך לספר על כך לאף אחד, כי כששקועים בלימוד כל הדברים האלו לא מפריעים".

גם בשנים האחרונות ראו אותו הולך ברחוב כמו שכתוב ברמב"ם "כאדם השקוע בעסקיו", שקוע ותפוס ברעיוניו, תמיד "מונח". הרבה מאוד יגיע כפיים היה משוקע מעבר לכוחות הגדולים שהקב"ה נתן בו.

מאוד מאוד טרח והשקיע. היה מדבר הרבה מאוד, על חשיבות היגיעה בתורה, יחוד הלב לתורה.

אמר פעם שתקופות בצעירותו יגע מאד בספר חידושי רבנו חיים הלוי, והיה בקי בו עד לספור אותיותיו, ואמר שפעם אמר לו א' מתלמידי הגר"ד שרבו אמר שקבלה בידם שאפילו שהספר הוגה פעמים רבות מ"מ נפלו בו שנים וחצי טעויות דפוס, אלא שהוא אינו יודע היכן. והרב אמר, ואני הראיתי לאותו התלמיד מקומם. [הא' בהל' קרבן פסח, והשני במטמאי משכב ומושב, והג' איני זוכר. החצי טעות היה שכ' שם "שא"א אדם וכו', שהר"ת נפתחו בחציים [שאין אדם] ומ"מ גם נשארו כר"ת]

ביגיע כפיו, גם ב"מיעוט שינה". גם בשנים המאוחרות, בליל שישי כמדומה לא היה ישן בכלל, כך אמרה הרבנית.

נסעתי איתו פעם לשבת בצפת עם ישיבת "שב שמעתתא". בליל שבת היה שם "עונג שבת", ואחרי זה ליויתי אותו לדירתו ורציתי לשאול אותו משהו, הוא אמר לי "אני אחרי חמישים שעות (כמדומה) שלא ישנתי". ובאמת במדרגות הוא כמעט נפל, היה תשוש מאוד. אחרי זה בבוקר יצאתי לשחרית ואמרתי בדרך ברכות התורה, ואני רואה אותו עומד שם במבוא עם משקפי הקריאה בידו, ושאל אותי "אתה נושא?" (כלומר מטלטל), והייתי כאמור באמצע ברכות התורה, סיימתי את הברכה, אז הוא אומר: "היה מותר לך בכזו שעה להיות כבר אחרי ברכות התורה". כיון שאמר לי בחצות הלילה שהוא אחרי חמישים שעות ללא שינה, עניין אותי מתי הוא קם בבוקר, וביררתי, ואמרו לי שבשעה ארבע לפנות בוקר ראו אותו יוצא למקווה האר"י...

בימי שלישי הרב היה נוסע לשיעור בבני ברק, והייתי מתלווה אליו לנסיעה. באופן קבוע בתחילת הנסיעה היה רגיל לבקש שהוא רוצה לנוח קצת, ואחר זה הייתי אומר לו מה שהתחדש לי באותו שבוע והיה מעביר את שבט ביקורתו. בנסיעה שם היה כאמור נח, ופעם אחת אמר שהיום הוא עייף במיוחד, הרבה מאד שעות שלא ישן. בדרך כלל באותם זמני מנוחה בנסיעות לא היינו רואים אם הוא ישן או לא, הוא רק היה עוצם את העיניים, אך הפעם ראו בהחלט שהוא נרדם, הראש שלו

ד. הלכה ואגדה

הגמרא, שזה הדבר היחיד שהם עושים כל ימיהם, ותו לא. הערצה בבחינת "של נעליך מעל רגליך", אפילו שהרבה ממה שהוא מדבר היה זר להם לגמרי. הערצה עצומה, התבטלות. הוא אמר לי פעם כתוב ב"שיטה מקובצת" שהקב"ה מנהיג את הדור בסברת הצדיקים שבדור. בדור שלנו זה ר' חיים קניבסקי, וזה דבר פשוט שכך הוא.

הדרך ארץ שלו מלומדי התורה. בחתונת בנו של הרב הגיע לשם יהודי, תלמיד שלו [ראיתי הקדשות שלו לרב "מורי ורבי שר התורה"] אדם שהשחיר פניו בתורה

מאוד היה דבוק בלימוד הגמרא, גמרא גמרא. חינוך ללימוד הגמרא, זה היה בעיניו האל"ף. עם כל העסק שלו בחלקי תורה אחרים, אבל על הגמרא הוא דיבר, והדריך תמיד. הגיע אליו פעם בחור בהתעוררות עצומה ודיבר שרוצה לשנות את כל החיים שלו, מסוג הדברים שמחוללים מהפכות בחיים של בני אדם פרטיים. הרב מאוד התרגש מדברי הבחור, עצם עיניו והרהר, ואמר לו כך, "שלוש מאות דף גמרא רש"י תוספות, שלש מאות דף. זה מה שתיקח על עצמך".

היתה לו הערצה גדולה מאוד ל"לומדים", לימוד

זכרונות ממו"ר הגאון רבי משה שפירא זצ"ל

והואיל ואנו עומדים עתה בתוך ימי אבלו של מרן הגרא"ל, אמינא גופא דעובדא היכי הוה, שיש בדבר לימוד. היה איזה שידוך שנפגשו ב' פעמים והיה נראה כליל השלמות, ואחר הפעם השניה התקשר אבי המדוברת, ואמר שהבת סובלת מאיזו בעיה בריאותית כך וכך, ושיבדקו אם הדבר מתאים [נהגו כך עפ"י מרן הגר"ש], ובדקו זמן טובא בעיין רב, והרב היה מעורה בכל הפרטים, ולכשנתמצתה כל התמונה הרפואית בדבר שטחתי בפניו את כל הנתונים, והרהר זמן, פקח עיניו ופכר את ידיו ואמר כך: "תסע לבני ברק, תיכנס לר' חיים קניבסקי, מה שהוא יגיד לך תעשה". ושאלתיו אז אם נכון מה שאומרים בשמו שהקב"ה מנהיג העולם עפ"י סברת הגר"ח"ק וכו', ואמר פשוט כך, לא רואים את זה? ונסעתי לב"ב וכתבתי להגר"ח כל הנ"ל, וקרא בשימת לב, ונתן בי עיניו וחיך, ואמר "תשאל מר' אהרן ליב".

היתה לי קירבה עם א' מבני הבית דהגרא"ל, והציע לי זמן טוב לבא אליו, ואמר שקודם הנך יש שיעור, ולפניו יש זמן שהגרא"ל כבר ער, אבל הבית עדיין ריק, ושאדפוק אז. וכך עשיתי, ובשעת אישון לילה זו דפקתי על דלתו. ולחרדתי שמעתי מתוך הבית מים נשפכים כמשפט נטילת ידים שחרית, [היינו שהערתי אותו], ואיזה רגע לאחמ"כ נפתחה הדלת ע"י מרן עצמו [היה זה בשנת תשס"ב בערך]. התחלתי להתנצל מאד, אבל היה ברור שאין לדבר שום מקום, ועכ"פ שאלתיו, כשהזכרתי שם המחלה הנהן בראשו, והיה נראה שידע בדיוק טיב הדברים, ושמע עד הסוף וענה בקצרה: "אתה לא חייב להתחתן איתה", עכ"ל. וסגר הדלת.

עמדתי שם תוהה, וכי חשבתי שאני חייב בכך, ומה אמור אני לעשות עם תשובה כזו. והלכתי ברחוב חזו"א השומם אנה ואנה והחלטתי שאשאל שוב. ודפקתי שוב, ובפתחו התחננתי אליו שיאמר לי ברור מה לעשות, [וגם אמרתי נימוק כבד משקל למה שיחתוך הדבר], וענה לאלתר בתקיפות, כבר אמרתי לך "אתה לא חייב להתחתן איתה", וסגר עלי הדלת.

כיון שראיתי שהגרא"ל נחרץ להותירני עם תשובה זו ותו לא, החלטתי שלמעשה הפירוש הוא שלא לעשות כן, וכך גם מסרתי הדברים, וכך גם אמרו לרב בשמי שהייתי אצל הגרא"ל ואמר לאו.

אחר איזה ימים ראני, ופנה אלי ושאלני "מה בדיוק אמר לך ר' אהרן ליב?". ואמרתי לו האמת שגופא דעובדא שלא הסכים לומר אלא זה שאינני חייב, אלא שלא רציתי לומר דברים לא ברורים, וע"כ ציטטתי בשמו דבר מוחלט. ואמר לי הרב בחכמתו, כן, כך אמרו לי, אבל לא היה נראה לי הנוסח שכך הוא אמר. איך שאתה אומר זה מתאים. ע"כ.

והפירוש בזה נראה ברור, שרב לתלמידו יכול להיות בצד שלו לבד, ולומר לו לא לעשות, אבל מי שהוא של כל כלל ישראל, איננו יכול שיצא ממנו פסק שבעלי הבעיה הרפואית הנ"ל הינם פסולי חיתון ושאינם נישאים להם, וזה שהבין הרב שהגרא"ל לא הורה בנוסח זה, וכאשר אמנם חזינן שהיה עקרוני לו שלא לענות יתר על כן.

[אגב, בשנים המאוחרות יותר הרב היה שכיח גביה דהגרא"ל והיה נועץ בו הרבה. ומן העניין לציין את אשר שח לי מרביץ תורה א' שבתחילת דרכו בעולם התורה היה קשור עם הגרא"ל, ולימים נתקשר עם הגר"ח קמיל והיה שואל ממנו כל ספקותיו. ואחר פטירתו (בשנת תשס"ה) חזר אצל הגרא"ל ושאלו עם מי יועץ עתה. והרהר וענה, אתה מכיר את ר' משה שפירא?, ואמר הן. ואמר לו "אומרים שהוא אומר דברים טובים, אז כנראה שיש לו יראת שמים ויהיה לו את הסייעתא דשמיא לענות לך נכון"...]

גדולה. ושאלתיו אם צריך להלחם ולהמשיך כרגיל. והשיב: אל תלחם, עם הגוף לא רבים אף פעם, הלכה כמותו בכל מקום. (ושמעתי ממנו זאת בכמה הזדמנויות) תיקח לך דבר קל ותלמד אותו. אמרתי לו: חשבתי לעבור על ההקדמה לפהמ"ש לרמב"ם, והשיב: זה לא, רק גמרא].

כמעט ללא יוצא מן הכלל לא ראינו אצלו שום הנהגה למעשה ע"פ נסתר. כמדומה ברור שגם תפילתו לא היתה ע"פ כוונות. וא' שהיה לו עסק איתו בנסתר סיפר שהרב אמר לו שמתפלל כילד וכמ"ש על הר"ש מקינון. ראינו אצלו כל מיני סוגי תפילות. היה בכובד ראש ורצינות, היה בלהט והתלהבות, היה בתחנונים והשתפכות הנפש כבן המתחטא. אבל תמיד היה נראה שהתפילה היא בפשטות ככל ישראל.

כתב בהסכמה לספר של הרב פריצקי: ומי יתן והיה בליבם של בני התורה העוסקים בעומקה של הלכה

בנערותו ועד עכשיו כנראה. הלא היתה זו חתונה שמי לא היה בה, אנשים גדולים ונכבדים וחשובים. ואותו אדם היה בעל משרה שאיננה מכובדת כלל. הרב שאל מיד "איפה שלוימי (החתן)? איפה שלוימי?" ונהג בתלמידו הנ"ל דרך ארץ, ממש על סף מורא.

באותה חתונה היתה קשה עליו התנועה [באותו יום הורידו לו גבס מהרגל], ולרקוד לא מבעיא, אפילו קימה היתה קשה לו. הוא ישב ואנשים ניגשו להגיד מזל טוב, והנה ניגש אדם אחד, לא ידעתי מי זה לא תואר ולא הדר לו, ניגש והושיט את היד למזל טוב, הרב קם מלא קומתו, נישק אותו, וכל כך שמח לקראתו, ואמר: "תודה רבה תודה רבה", שאלתי אחרי זה מי זה? ושמעתי שמעו שהוא יהודי שספוג ספוג בתורה. יהודים כאלה הוא כיבד. אדם שעמל בתורה זה היה אצלו כלי חמדו. ליבו יצא אליו.

[היה פעם איזה ימים בבחרותי שהייתי בתשישות

זכרונות ממו"ר הגאון רבי משה שפירא זצ"ל

שאעזוב דבר זה.

אמר לא' בקפידה על מה שהלה אמר לו בנוגע למשהו שהרי הרמב"ם לא ידע קבלה, וענהו בזעף כתוב במשנה ר' מאיר אומר כל העוסק בתורה לשמה וכו' ומגלין לו רזי תורה, נו, אז מי שאומר שהרמב"ם לא ידע קבלה איננו טועה בדבר משנה? [ואמר לי פעם שגם הגר"ח והגר"ז בכלל זה].

על לימוד מהרש"א. הזכיר פעם את האיגרת של החזו"א על דבר לימוד המהרש"א. ושאלתיו האם לית מאן דפליג על החזו"א בזה? והשיב שפשוט שלית מאן דפליג, כי המהרש"א אינו "ספר", "חיבור", אלא או שלמדת כמוהו או שלמדת מהלך אחר ממנו, אבל אם אתה פותח ולא יודע מה הוא סח, זה סימן מובהק שאתה לא בעניין.

לעסוק גם בתורת הסוד, ע"ש. ובאמת הוא ראה חשיבות עצומה בלימוד הנסתר, ואפשר לראות זאת בשיעורים שדיבר בתקופת ל"ג בעומר שדיבר אז בהפלגה גדולה מאד על מעלת לימוד הנסתר. אבל מ"מ ההדרכה כסדר לרבים היתה לימוד הנגלה כדרכה של תורה. ובפרט לצעירים מאד לא אהב שנמשכים אחר זה, ולקרובים אליו אפילו היה מעיר לפעמים [מה אתה צריך את זה, גם אתה נמצא כאן? וכדו'], אבל כשראה צורך בדבר לאותו אחד, אדרבה היה מעודד, ואפילו באופן מחודש. לא ראינו והרגשנו אצלו שום איזה הנמכה של היחס שלו כלפי מישהו שהיה גדול מאד בתורה ולא היה לו שום עסק בנסתר, לא הוריד הדבר אצלו שום ערך.

אמרתי לו (בתור בחור) שעשיתי לעצמי קביעות בלימוד נ"ך, ובאותו יום סיימתי ספר פלוני וסיפרתי לו בשמחה. והגיב שהדבר גורם לו עגמת נפש וביקש

ה. רוחב הדעת וצמצום הדעת

כזה שיבוש וערעוביה של דעות, שום דבר כבר לא מוסכם שום דבר לא מוחלט. גם כשיש שני צדדים כל צד צריך להיות ברור. [הוסיף בהלצה, גם עכשיו תגידו לי אמנם הרב אומר ככה, דעה מסוימת, אבל בדקנו וראינו שאכן יש אומרים ככה אבל יש שאומרים דעה אחרת...]. אני לא מדבר בשם דעה מסוימת, אני מדבר בשם המסורת. כך למדו אבותיכם כך למדו זקניכם, כך למדו כלל ישראל. כל מי שגדל עד היום ככה גדל".

הוא החזיק שיש "איתמר הלכתא" בדברים של דעות. כל מיני דברים שהיו שנויים במחלוקת לפני הרבה שנים, היום לעשות מזה מחלוקת זה אפיקורסות, היחוס של ספר הזהר למשל, הוא אמר שברור שמי שמפקפק בזה היום הוא אפיקורס, [ובכלל "מכחיש מגידה" שכ' הרמב"ם]. איתמר הלכתא בדבר הזה.

לא כל דבר שמוצאים בנבכי ספר שכתב פעם משהו נהיה מזה מחלוקת. הדברים התבררו והתקבלו בבתי המדרשות של כלל ישראל "ואיתמר הלכתא".

מאוד מאוד היה רגיש לשיבושים וסטיות בעניני דעות. לפני שנים רבות שמעתי שהרב שמע איזה פקפוקים על הדעות של הסופר שכתב את התפילין שלו. באותו יום הוא הזמין פרשיות חדשות.

פעם התייעץ איתו מישהו על חיבור בענין כלשהו שכתב איזה אדם, אם לתת לזה יד, אם לעזור לו. אמר לו הרב "דבר כזה יכול לכתוב רק אדם שנאפה בבתי המדרשות של הישיבות" (בתרגום מאידיש) וענה לו שלא כן, "אם כך שלא יגש לזה".

סיפר לי פעם יהודי ת"ח חשוב שאבא שלו היה פרופסור באוניברסיטת ת"א, אדם ירא שמים, והוא רצה

רוחב הדעת שלו היה עצום. לא נדיר היה לשמוע ממנו על אותו דבר עצמו פעם אחת כך ופעם אחרת הפוך לגמרי מהקצה לקצה ממש, ולעתים שניהם בחריפות גדולה. לא ראה דבר באופן חד צדדי. [ויש לתת קצת בית אב להנהגה כזו, יעוין בנחל"ד (בקונ' טעם כעיקר) בשם רבו רבנו חיים מואלוזין שדרך רש"י לפרש גמרא במקום אחד בדרך אחת בלבד, ובמסכת אחרת רק בדרך אחרת].

היו אצלו פנים רבות לכל ענין. כל מי שהיה קרוב אליו יודע שאי אפשר להסיק מסקנה על דעה שלו על משהו כשלא יצא לשמוע ממנו כמה פעמים על הענין. היתה עשירות גדולה מאוד.

מצד שני דיבר פעם בכלל בשעור כללי אריכות וענין שלם על מאגרי המידע שנתחדשו היום. וקיצר לשם כך את השעור, ואמר אני מקצר ומדלג בשביל לדבר על ענין שחשוב לי. [שאלתיו לאחמ"כ אם אפשר להוציא את הדברים, ואסר, אבל כמדו' שעכשיו אין קפידא], פתח את דבריו בדברי חז"ל על הפסוק בקהלת ויותר מהמה בני הזהר עשות ספרים הרבה אין קץ ולהג הרבה יגיעת בשר, שכל המכניס לביתו יתר על כ"ד ספרים (כ"ד כתבי הקודש) מהומה הוא מכניס לתוך ביתו. ואמר: "אין טעות, אין שטות, אין סברא עקומה, אין דעה כוזבת שא"א למצוא מישהו שפעם חשב עליה. עם ישראל הוא עם בריא, במשך הדורות יצאו חיבורים רבים, עם ישראל קלט מה שקלט ופלט מה שפלט, ברר את הפסולת. מגיעים אנשים ומנסים להפוך את הנפה על פיה... על כל דבר אפשר למצוא כך ואפשר למצוא הפוך, דברים שהם קרובים לספר או מעבר לספר, גם בדעות, לפעמים דברים שאסור לאמרם". הוא אמר, "א"א לגדול ככה,

זכרונות ממו"ר הגאון רבי משה שפירא זצ"ל

אדם נכבד שאלה, הרב ראה בשורשי השאלה יניקה ממקורות זרים. הרב נזף בו ברבים: "מאיפה זה מגיע השאלה הזו, מאיפה זה מגיע?" ולא נתקרה דעתו, וכשיצא מן השיעור ועבר על פניו, נעצר לידו ואמר לו "אני אמרתי לך דברים שאני רוצה שתחשוב עליהם, מאיפה זה מגיע" (אותו אדם נכבד היה קשור עם הרב, וגם המשיך להיות קשור איתו). לינוק רק מהמסורת ולא מנחלי אכזב.

לעשות כמין מפגש בין אנשי מדע גדולים במקצועותיהם לבין אנשי תורה, כשהמטרה שלו היתה להקהות משהו מרגשי השנאה שיש להם אלינו. הוא חשב שיש לזה תועלת. ופנה גם אל הרב לשאול אותו אם יסכים ליטול חלק בענין, פנה אליו הרב: "פרופסור פלוני, אתה חושב שאני מן המגשרים? אני מן המחדדים".

פעם אחת בשיעור, במעמד ציבור לא קטן, שאל

1. מידת ההטבה

כמה פעמים שדיבר איתי שנמכור את הבית, לכל מיני צדקות".

ראיתיו פעם נפגש עם ר' מרדכי אלפנט בשנותיו האחרונות, ר' מרדכי היה אז בתקופה קשה מאד מהרבה בחינות והובל בכסא גלגלים ובחור אחד לקח אותו, והרב הגיע לאיזה חתונה ופגשו יוצא. הרב ניגש אליו בקריאה רמה, ר' מרדכי! ר' מרדכי!, ופנה אל הבחור, יש לך מושג את מי אתה לוקח... יש לך מושג..., ולא נתקרה דעתו עד שנטל את כסא הגלגלים והתחיל לרקוד איתו [ברחבת הכניסה לאולמי גוטניק...], ימין ושמאל שמאל וימין עד שפניו של ר' מרדכי נטפו אושר עילאי...

פעם הייתי זקוק להתייעץ איתו בקשר לשידוך מסוים, והרב אז ישב שבעה על אימו. התקשרתי לרבנית ושאלתי אם תוכל להעביר לו שאלה בקשר לשידוך. וענתה "מה זאת אומרת?! תבוא! תגיע ביום שישי בשעה שתיים, מסתמא כבר אין אנשים, תגיע ותדבר איתו", וכך הוה, הרב ישב על כרית על הרצפה ואני שוחחתי על השידוך. [פעם כשהיה חולה וגם הייתי צריך איזה ענין דחוף, וקיבלני בביתו בהיותו לבוש כחולה השרוי בביתו].

באותה שבת שנסענו לצפת עם ישיבת "שב שמעתא" שסיפרתי עליה קודם, היה אוטובוס של הישיבה, והרב אמר לי: "לא, אתה נוסע איתנו ברכב". ברכב נסענו הרב והרבנית ור' משה פרנק ואני. הרבנית ישבה מלפנים ואנחנו שלושנו ישבנו צפופים כתף אל כתף מאחור, מירושלים ועד צפת.

המשפחות של בעלי תשובה שהיו קשורים איתו, כמה טרח בשידוכים שלהם, ולהכניס למוסדות לימוד, עד כדי להכין עם ילדיהם דרשה לבר מצווה... "ר' משה לימד אותי את הדרשה לבר מצווה". נשא משפחות שלמות על כפיים.

יצא לי לשמוע מאנשים עם צרות שונות, שכאב איתם ובכה איתם יחד... השתתפות בצער השתתפות בשמחה. עוד ענין שהיה אצלו, חוץ מ"להגדיל תורה ולהאדירה", היה להגדיל יהודים ולהאדירם. "טובת עין" שהיתה לו לגדל ולרומם אנשים, ולרומם תלמידים, שיתקדמו

היה מחנך גדול, ומהמחדדים ושם דברים במקום, [אגב, אמר לי פעם שאומרים בשם החי' הר"מ שהמהלך לימין רבו ה"ז בור, היינו שרוצה מהרב שלו רק את הימין מקרבת...]. והיה רגיל בקיום ד' השו"ע בהל' ת"ת והרמב"ם שאם התלמידים לא מבינים מפני התרשלותם צריך לגעור בהם ע"ש. ובאמת זכה שהיושבים לפניו היו מחונכים לא לשאול בלי התבוננות מוקדמת.

ועם זאת היה טוב ומטיב מאוד. אין מספר לסיפורים ששמענו וראינו על גמילות חסדים בגופו ובממונו.

בתקופה שהייתי נוסע עמו בימי שלישי, רציתי פעם לשוחח איתו על ענין מאוד אישי. הייתי אז בחור צעיר ולא חכם מדי, וגם היחס של הרב נתן לי מקום לטעות, שאלתי אותו אם הוא יסכים לשבת איתי במושב האחורי (כך שהנהג לא ישמע). אז הוא אמר, זה לא. וכפי מה שהבנתי, היה זה משום שהנהג הוא לא "סוס" שלנו. אנחנו נוסעים עם הנהג, והשיחה משותפת. "אבל אם זה כל כך חשוב לך אז נעשה באופן כזה..." וקבע איתי להיפגש בתחנה המרכזית [הישנה] בירושלים ונסענו יחד באוטובוס לבני ברק.

סיפר לי לפני שנים הרב ר' משה פראנק, שהרב קרא לו יום אחד בדחיפות, ומספר לו שיש לו תלמיד בעל תשובה שיש לו בעיה חמורה של אי ספיקת כליות, וזקוק באופן דחוף להשתלת כליה. הסכום היה למעלה מאלף דולר, והרב חתם לו התחייבות, "אין מי שיחתום לו, ומניין אני משיג כזה סכום, מה אפשר לעשות?" ר' משה פראנק הציע לו לפרסם מכתב בעיתונות, ובעז"ה יאסף הסכום. הרב אמר לו שמעולם לא עשה דבר כזה... אבל לא היתה ברירה, והמכתב פורסם לציבור, וב"ה נאסף הסכום בתוך שלשה ימים.

סיפר ר' משה פראנק ששאל אח"כ את הרב, "אבל מה הרב חשב כשהוא חתם על הערבות, מנין ישיג את הכסף?" אמר הרב, "אני אכן שאלתי את אשתי רשות, שאם לא נשיג את הסכום נמכור את הדירה שלנו".

עכשיו סיפר לי משהו שקרובה שלו סיפרה בימים אלו של השבעה את הסיפור לרבנית (ששמעה מר' משה פראנק) וענתה לה הרבנית "פעם אחת זה היה?!" - היו

זכרונות ממו"ר הגאון רבי משה שפירא זצ"ל

הלאה, שיגדלו.

סיפר לי משהו שהתייעץ פעם עם ר' צבי חשין משיבת מיר, שהוא רוצה לשמש משהו באגדה, הוא רוצה ללכת לפלוגי. אמר לו ר' צבי "פלוגי, אל תלך אליו, הוא יקצוץ לך את הכנפיים, הוא לא יתן לך להגיד כלום. תלך לר' משה, הוא יתן לך לגדול בעצמך, לפרוח".

הוא לא אהב שגונבים לו "שטיקלאך תורה". אמנם בנ"א שלא מבינים העדיף שיגידו בשם עצמם ולא יגידו בשמו, אבל שאנשים אומרים בשם עצמם מה ששמעו ממנו, לא היתה נראית לו הנהגה בכלל. אבל לא חיפש להחזיק טיבנותא לנפשיה, אלא שמח מאוד בהתפתחות וצמיחה של תלמידיו. ראיתי אותו קם בפני תלמידים, מהדר תלמידים, מכבד אותם באופנים אחרים. בחוה"מ או בפורים היה אחד מתלמידיו ת"ח גדול שהגיע להקביל פניו, ואמר לו בנזיפה "מה אתה עושה כאן, באמת, נו". דחף לגדול, לפרוש כנפיים, להתרומם.

ראיתי אותו מקבל ספרים ממחברים, איזו שמחה.

ז. כבוד

הנושא של כבוד.

הוא אמר לי פעם ביחס לכלי המבע שלו ביחס עם אנשים, "אני לא איש של אהבה, אני איש של כבוד". הוא באמת היה לגמרי איש של כבוד. הוא היה כולו אומר כבוד. צלם אלוקים, כבוד התורה, כבוד דברי תורה, כבוד ת"ח, כבוד זקנים, כבוד רבوتיו.

דברי הבעה"מ בהקדמת הציבור הו מרגלא בפומיה, שהנפש האלוקית נקראת כבוד [עורה כבודי, למען יזמרך כבוד]. אמר לי א' שכתב במחשבו את השיעורים במשלי עשה שם חיפוש על המילה "כבוד", ומצאה מאות פעמים. היה חוזר גם על דברי הסבא מסלבודקה על תחושת הכבוד, שאי אפשר לאדם לחיות בלעדיו, ואם יטלו מהאדם את כל כבודו הוא ימות לאלתר.

כמדומה שניתן לומר שהעולם כולו הסתדר אצלו בערכים של כבוד. ועכ"פ חוצפה וחסרון דרך ארץ, היו אצלו מן הדברים והפגמים החמורים ביותר.

אין מספר לפעמים שראינוהו קד קידה עמוקה בפני תלמידי חכמים, או אנשים זקנים ממנו, וכן בפני מרא דאתרא במקומו. כרע פעם לעומת מרא דאתרא עד שהתפקקו חוליותיו. גם כאלו שהיה לו הסתייגות מהם, ואפילו יותר מהסתייגות, תמיד נפגש איתם בדרך ארץ, בכל הכבוד הראוי.

בחתונה של בנו הצעיר היתה קשה עליו התנועה מאוד כאמור. הוא רקד פעם אחת כדבעי עם משהו שאילץ אותו לעשות את זה. היה לו קשה מאוד. היתה שם בימה גבוהה מאוד, כל פעם שעלה הוא חשק את

"פלאי פלאים", "יומא טבא לרבנן", "תזכה להגדיל תורה ולהאדירה". סיפר לי ר' אלחנן לינדנבוים, שכאשר הגיעו לקבל ממנו את ההסכמה שכתב להם על המהרש"א עם הבאורים שהם הוציאו, הוא קם וליווה אותם לדלת בצאתם בחום רב, והרעיק עליהם תשבחות "ישר כח, ישר כח! תודה רבה לכם" הוא יצא משם המום, הזה ר' משה? איזה חום, איזה ברכות והודאות על כך שהוציאו את המהרש"א עם הערותיהם וביאוריהם. הוא כתב למישהו שכתב חבור על המהר"ל "אני אסיר תודה לך על שעות של קורת רוח של עיון בדבריך" בשנה האחרונה הוא כתב לאיזה מחבר ת"ח זקן שהתחילו להוציא את כתביו "אוצרות תורתך שהוצרכו לדורות, היכן היו גנוזים עד עכשיו?" ולא נראה לי שהיתה להם איזו הכרות...

מאוד דחף להתגדל. בבית אבליים היה הרבה פעמים דוחף את האבליים להוציא לאור כתבים של האבא... להגדיל תורה ולהאדירה, ולהגדיל יהודים...

השפתים מכאב. כשהיה על הבימה הגיע הגר"פ שיינברג וניגש לעלות אל הבימה, חשבתי בלבי שהרב שיינברג צמוד לבימה, הרב לא חייב לרדת ולהקביל את פניו, אך הוא קם, נשך את השפתיים וירד להקדים את פניו בעוד פסיעה, כמוכן בכריעה גדולה בכל הכבוד. הוא היה מלא כבוד.

כבוד התורה, כבוד דברי תורה, כבוד של סוגיה. לא סבל ששואלים על הדרך, שואלים במקרה, לא מבפנים, לא רציני.

לא אהב וורטלאך, אמירות שלא שוות את עצמן. כמדומה שבענין הזה של וורטלאך באגדה שינה את פני הדור, שגם אצל רחוקים ממנו נוצר הרושם מכח דמותו על כבודם של הדברים וההתייחסות המרוממת שנדרשת ביחס לכניסה הנכונה לסוגיות אלו.

כבוד הבריות. (היה תמיד משתדל לדבר בפני הציבור בעמידה, חוץ משיעורים שלמדו מתוך ספר, והיה מביא את רבינו בחיי "ויקם אברהם וידבר אל בני חת", שהמדבר בפני ציבור צריך לעמוד, [וראינו אצלו ביקורת על כאלו שלא נהגו כך]). מאד לא היה נוח לו אם היה נזקק תוך כדי שיחה עם מישהו, לעשות איזו מלאכה תוך כדי (לסעום משהו וכדו') והיה מבקש כל פעם מחילה אם היה נזקק לעשות כך. [ביקרנו פעם בביתו בליל שבת, ויצא ללוותינו עד פתח הבנין, [היה מקפיד במצות לויה, עי' ברמב"ם], והתנצל שאיננו יכול ללוות עוד לפי שבחלוקו א' ממחזיקי האבנט היה קרוע וחשש מהוצאה, וע"כ מלווה רק עד שם].

זכרונות ממו"ר הגאון רבי משה שפירא זצ"ל

וורט פלוני שהרב אמר כתוב באיזה ספר חידושים על פרשיות השבוע, (ספר מפורסם, שהילדים היו אומרים ממנו דברי תורה). הרב ענה "זה לבד, עדיין לא ראייה שזה לא נכון".

ומאידך גיסא סלד מכבוד חיצוני. מאוד סלד מפרהסיא, מחיצוניות. הוא לא סבל צילומים, היה מעדיף שלא יקראו בשמו בכיבודים. לא סבל שישיירו לו, היה לו לזרא.

בענין החנופה וזיוף אמר לי פעם: "שקר אני שונא, אפילו ריח ונדנדוד של שקר". והמובן לי היה שהכוונה בעיקר לשקר באישיות. צביעות וכדומה, ומאידך מאד היו חביבים עליו אנשים אפילו פשוטים, אם היו אנשים טבעיים וישרי דרך ללא יומרות וחיצוניות.

פעם הייתי אצלו בחדר, ונכנסו אנשים ממכון כלשהו להזמין אותו לאיזה כינוס שערכו. אז הוא אמר לי אחרי צאתם "אנשים עושים פרופוגנדות, ורוצים שאני אהיה האיסתירא בלגינתם".

מה שנקרא אצל אנשים כבוד, היה בעיניו בזיון גדול. נקעה נפשו מדברים כאלה.

תמיד הרגשנו אצלו עם כל חיבתו לכל ת"ח ואיש מעלה, אבל כשהוא היה גם אינו מפורסם, תמיד נוספה אצלו לזית חן מיוחדת וחיבה יתירה לאישיותו. דיברו בנוכחותו פעם על גאון גדול א', ואמר מישהו שהלה לא זכה להתפרסם. הרב הגיב מיד, כוונתך שזכה לא להתפרסם...

הוא אמר פעם בשם ר' חיים עוזר: "כשהשקר והחנופה התחתנו אז הוולד זה הפוליטיקה", והוסיף "אני תמה שזה לא מפורסם מספיק". עוד שמע בשם ר' חיים עוזר ממישהו שנכח במקום: "העיתונות זה בית הכסא של העולם". ברח מדברים שקשורים לכללך של העולם, אפילו עניינים חשובים של מצוות, אם נתערב בהם משהו מדברים כאלה זה כבר לא היה בשבילו. העדיף מצוות אחרות. היה פעם כינוס של גוף נכבד, בתוך הדברים הוא שאל היכן הכינוס מתקיים אמרו לו - ברחוב. ואמר כינוס ברחוב זה לא בשבילי.

ישבנו אצלו פעם בחוה"מ והיה שם א' ואמר: הרב, אני רוצה לשאול שאלה, מדברים אברכים ולא יודעים איך לדבר, אין לדיבורם ידים ולא רגלים. האם לא היה נכון ללמד אברכים קצת צורה איך להביא דברים לפני ציבור? והשיב: תורת הנאום היינו תורת הבלוף, איך לקחת דברים וליצור להם מחלצות. הכרתי אנשים שכל כך לא ידעו לדבר, והשפעתם על העולם היתה כבירה. מה שמשפיע הוא התוכן האמיתי שבדברים.

עוד בענין אופן ההשפעה. הוא אמר כמה פעמים שאם לא מתבוננים במה ששומעים אין זה שווה מאומה, ולריק כל מה שבאים, חבל על הזמן. עוד בזה: דיבר על

הוא בעצמו כולו אמר כבוד, ואחר פטירתו חזר ואמר ר' דוב יפה "גלה כבוד מישראל", [ר' דוב החזיק את הרב לא' מרבותיו], והרגשנו בו מה שכתבו על המהר"ל "כבוד יוצרו וכבוד התורה", וכמו שאמר ר' דוב כמה כבוד הוסיף לתורה ולדברי חכמים וכו'. אבל הכבוד שנהג בעצמו היה כזה שכשיצאו ממנו לא יצאו מושפלים, אדרבה כבוד שרומם וכיבד את כל מי ששוחח איתו ובא איתו במגע שהרגיש גם הוא בעצמו את התפארת אדם. גם הלשון שלו היתה תמיד נקייה ומרוממת.

ומכלל הכבוד, יחידות. בשיעוריו לפני ר"ה היה מפליא לדבר על הנושא של לפיכך נברא האדם יחיד, והיה חוזר ואומר שכל רצונו של הקב"ה מהבריאה יכול לעלות מאדם אחד, עיי"ש בארוכה. אמר לי פעם: אין דבר יותר יפה, מפואר, מעניין, מאשר צורת אדם כמות שהיא.

עוד היה אומר: כל כבוד הוא במקום שיש יחידות. שמה שיש פה אין לזה תמורה. וכל אדם יש לו כבוד כי הוא יחיד. ובהספדיו היה רגיל להשתדל ולמצוא נקודה שבה הנפטר היה חד בדרא ולא הניח כמותו בה, ופירש פעם טעמו [במענה לשאלה], שכן ההספד "יקרא" הוא, והכבוד אינו אלא במקום שיש יחידות.

[אגב, למרות שהיה קשה להביא אותו לדרשות, אבל להספדים היה קל מאד להביא אותו, גם במקומות רחוקים. וכנראה משום חומר כבוד התורה, ומה שאמרו חז"ל על המתעצל בהספדו של חכם].

בענין היחידות אמר פעם לא' מתלמידיו שביררו אצלו עליו לענין שידוך. ושאל אותו המברר אם הבחור לא מידי מקורי וייחודי. ואמר לתלמיד, השבתי לו, אם לדעתך המעלות שלו הן בעיניך חסרונות שניתן אולי להשלים איתן, אמליץ לו לא לגשת לשידוך הזה.

כשהגעתי לבקרו בחוה"מ עם חמי ידעתי שצריך להיות ניכר שאני כעת מעמיד עצמי כנטפל אל המבוגר וכו', ולא לדבר יותר מידי וכדו', כי אצלו דברים כאלו היו מגונים מאד.

דיבר פעם על "כוונות" בתפילה: 'כוונות' היינו מה שמדברים בספרי המכוונים. ומישהו אמר "הרב, אבל הגאון לא כיון, למה הגאון לא כיוון?" הרב ממש נזף בו: "מה זה כיוון או לא כיוון, מסתמא היה תנאים שכיוונו ותנאים שלא כיוונו, זה ענין שלם, מהלך עבודה של אדם", זה היה נראה שבעיניו השאלה למה הגאון לא כיוון, זה כמעט כמו לשאול למה האר"י היה האר"י והגאון היה הגאון, ועכ"פ כיון שבעיניו שאלה זו היתה נסיון גישה למקום לא לנו, נזף ע"כ בחומרה.

הוא לא סבל 'הורדת' הנושא. כל דבר וענין בכבודו וברוממות שצריך להקנות לדברים. כבוד דברי תורה, פעם ניגש אליו יהודי "בעל בית" אחרי השיחה ואמר לו

זכרונות ממו"ר הגאון רבי משה שפירא זצ"ל

[אגב, הורה לא' שהתחיל לומר שיעורי הדרכה, לא להגיד שום ביקורת על כלום, רק לבנות בדבריו נכון את צד החיוב, ואיך צריך להיות].

השפעה בבית, ואופן החינוך. הבית זה לא סמינר, לא צריך לשבת ולהטיף, הדברים צריכים להיות באווירה.

ח. אמונה וציפיה לישועה

והאחרונים ומתעסק עמהם בחכמת האמת", כך נראה אדם. האדם נברא עבור מערכת תפקוד מסוג אחר, חושיו ומעשיו היו צריכים להיות חובקים עולם ומלואו, והמלאכים נכונים לפקודתו. ואילו אנחנו מסתובבים בעולם כיצורים עלובים, שאם רק מזכר הדבר צורת אדם הרי זה צריך לעורר רחמים עצומים עד כדי קריעת הלב, היתכן שכך נראה האדם?

רבי חיים ויטאל כותב בהקדמתו לספר שערי קדושה שכיוון שרואה שיש אנשים בדורו שאינם מצליחים להגיע לרוח הקודש, על כן חיברו בספרו דרך להגיע לרוח הקודש. תארו לכם כמה רחמנות עלינו שבשבילנו זו בדיחה. עלינו באמת ראוי לבכות". ע"כ משם.

מכוח הגדלות שהיתה בו על מושגים איך צריך להראות אדם, איך צריכה להיראות הבנה בתורה, ואיך צריכה להיות ידיעה בתורה - רצה בכל לב לגדול ולהתרומם ושהבריאה תתגדל ותתרומם. אמר פעם שמישיח חייב להגיע כבר, שהרי הובטחנו כי לא תשכח מפי זרעו, אז על המצב שלנו היום אי אפשר לומר שזה כבר שכחה גמורה, שהא קמן שהובטחנו ומ"מ אנו נראים כך... אבל על יותר מזה אין לנו שום ראייה שזה עדיין נקרא שלא נשתכחה התורה לגמרי, וממילא כנראה מוכרח שלא יהיה כך.

[סיפר בשם הגרי"ז שכשהיו הפגזות בורשה ובנינים קרסו כמגדלי קלפים, שני חסידי קוצק זקנים התחבאו אז, נענה אחד לחבירו: משיח ציטון (זמני משיח), אה?... נענה חבירו: שוטה, עשר היטלר זה עדיין לא משיח אחד. שהמהפך והזעזוע של ימי משיח הוא יותר גדול עד מאד].

והרטיט את הלב לראותו בחתונת א' מנכדיו כששרו "וכל עין לך תצפה", נשא ותלה עיניו למרום והיה נרגש מאד, וכל עין לך תצפה ובהיותי בזה, שמעתי פעם בתפלת שמו"ע בלחש אומר ברפאנו הנוסח לחולים, ואמר יה"ר מלפניך שתשלח מהרה רפו"ש "מן השמים", והטעים והנעים באמירת תיבות אלו בדוקא "מן השמים", ודו"ק.

היתה לנו יראה גדולה ממנו, הרבה מאוד יראת הרוממות וגם לא היה חף מיראת העונש. אבל עכשיו אחרי מותו מציפה אותנו האהבה. כמה שקיבלנו כמה שמשוקע בנו, אפילו לא ידענו עד כמה...

מאוד מאוד קשה עלינו הפרידה.

"בעלי אסופות. אימתי הם ניטעים בלב האדם בשעה שבעליהם נאספים מהם", נקוה שבזמן האסוף יהיה אמנם נטיעה בליבנו של הדברים שהוא ביקש ללמד ולהשריש, ונזכה להתגדל למעלה המבוקשת של אדם מישראל כצורתו שאיוה לו הבורא ית"ש.

היה בולט מאד גדולתו באמונה. וכמו שהבן הצעיר האריך את זה בלוויה.

דיבר פעמים רבות על לשון הגר"א: "אמונת ישראל שבה משיגים את אין סוף". תכלית ההשגה מה שאפשר להשיג הוא לא ע"י מה שמתברר בכלים של הדעת לגמרי, אלא דווקא בכלים של האמונה, "אמונת ישראל שבה משיגים את אין סוף".

תמיד בבואו להסביר היה מדגיש שהדברים הם לפי מיעוט ערכנו, בתחילת שומעי חשבתי שלשון ענוה שנו כאן, רק כשהכרנו יותר ידענו כמה הדברים כפשוטם. אופינית אחת מהגהותיו בכת"י לספר אפיקי מים שכ' באיזה מקום על דברי האר"י, שלהאמור שם יש לנו תפיסה בדבריו. והרב הגיה שם בכת"י והוסיף תפיסה "כל שהיא..."

חי מאד את הצורה הנכונה איך שהדברים היו צריכים ואמורים להיראות ולהיות, ולא איך שהם מצטיירים לפנינו בכלים המצומצמים שלנו, ומכאן זה היה מדבר רבות על הצפיה לישועה.

בספר "רעה אמונה" שעור ל"ה כתוב כך:

"כדי לצפות באמת לישועה, אנו צריכים לדעת ולקבוע במחשבות לבנו, את היחס הנכון למציאות שלנו היום.

אנו חיים במצב הנוגד את החיים הנכונים בכל ענייניהם. האדם לא אדם, החברה לא חברה, האמת לא אמת, ההנאות לא הנאות. שום דבר בכל היקף המציאות לא קיים בצורתו הנכונה".

"אם נתבונן בצורת אדם כמו שהיא נראית היום, נמצא כי זה הדבר המסכן ביותר שיתכן בעולם. כדי להמחיש את הדבר נצייר מוסד המיועד לנכים כמעט מאה אחוז. כל האפשרות של בני אדם השוכבים שם היא רק להזיז את העיניים. אדם המגיע שלם באיבריו ורואה אנשים במצב כזה, בודאי יאמר טוב מוות מחיים כאלו.

אם נשווה את מצבנו את בגלות, ביחס לאדם האמיתי הרי שאנחנו פחות מזה, שהרי אנחנו גם עיוורים, וגם חרשים, וגם אילמים ביחס לצורת האדם האמיתית.

האדם הרי נברא כדי לראות הכל, מסוף העולם ועד סופו (נידה ל:), כדי לשמוע הכל "שיחת מלאכי השרת, שיחת שדים, ושיחת דקלים" (סוכה כח).

על האר"י הקדוש (שחי לפני כארבע מאות שנה) כותב תלמידו ר' חיים ויטאל (הקדמת עץ חיים), שמי שהיה בא לפניו היה רואה עליו מה עשה בימי חייו ומה עשו אבותיו, "ומסתכל וצופה בעיניו נשמות הצדיקים הראשונים

ניתן להשיג את ה"אוסף גליונות" בימי חמישי במקומות דלהלן:

ירושלים: ישיבת "מיר" בית הכנסת "אהל יוסף" רמות ישיבת "אהבת שלום" בית הכנסת "מנחת שלמה" רח' מוצפי בית וגן בית הכנסת 'שערי תבונה' רחוב שירת הים רמות א' כולל 'קהילת ישיבת הר"ן' רחוב חזקיהו שבתאי רמות ד' ישיבת כנסת יהודה סנהדריה מורחבת בית המדרש המרכזי רמת שלמה	מודיעין עילית: ישיבת "מיר" כולל "עטרת שלמה" כולל "יששכר באהלך" חניכי הישיבות רשב"י אהל תורה רבי יהודה הנשיא כולל הרב אברמוב בית הכנסת שיח יצחק קרית ספר בית המדרש חסד לאברהם בית המדרש אהל אברהם בית הכנסת "היכל יצחק"	בני ברק: כולל פוניבז' כולל שע"י בית הכנסת הגדול ר"ע 53 ישיבת בית מתתיהו ישיבת "אורחות תורה" רח' שלמה המלך 10 בית הכנסת נאות יוסף. בית הכנסת המרכזי שיכון ה'.	תל אביב: רחוב בן יהודה 87 מלון דבורה קומה ב' פתח תקוה ישיבת "נחלת דוד" רחובות ישיבת "מאור התלמוד" רח' בנימין 34 מושב חמד: ישיבת "מאור יצחק" חמד
--	---	---	--

לאוסף גליונות דרוש בהתנדבות מפיץ מדי שבוע לנקודות חדשות.
המעוניין יצור קשר במייל:
9518470@gmail.com

הפנקס
מתוך יומנו של הגדול יצחק לוינשטיין זצ"ל
על יבני מון ראש הוישיבה
הגרא"ל שטיינמן זצוק"ל

דברות צבי
שיעורים באגדות חז"ל מפתח מרים
האגן רבי צבי וויספיטש שליט"א
ראש מוסדות הרב

לעטר פתורא
סדר וסידור לשבת קודש
האגן רבי חיים מאיר הורוויץ שליט"א
אב"ד נעם זאב

פני השולחן
האגן רבי רפאל סדן שליט"א
בית ונו

פאזילס
סל צוף

הוצאה לאור
צוף

אוסף גליונות
מבית "צוף" הוצאה לאור

לתרומות להחזקת הגליון

ניתן לתרום בקופות נדרים פלוס וקהילות
ע"י חיפוש המילים "אוסף גליונות"
כמו"כ ניתנת אפשרות להנצחה

לפרטים נוספים ניתן לפנות לטל: 052-7692282

